

WEÖRES SÁNDOR

PSYCHÉ

Egy hajdani költőné írása

A kötet anyagából
a Kazinczy, Ungvárnémeti, Goethe, Zedlicz versek
korabeliek s hitelesek;
azonban a Nácisz tragédia 1000 sorából itt csak 600 sor szerepel.

HEGYALJAI ÉVEK. 1808-1812.

GABÓNÁK, KISSEBB ÉDES ÖTSEMNEK.
PATAK PARTTYÁN.
FRANTZÚZ LEÇON KÖZEPETT. *Mlle. Lucie Dupuy-nek.*
NINA NÉNÉM.
AKROSTICHON.
LA PLEUREUSE.
A KÉSÉRTET.
A BOSZORKÁNY.
FRAGMENTUM.
EMLÉK.
DENISENEK ÉS JOSÓNÁK.
EGGY KAPÓS IFIÚHOZ.
JOSÓ NEVIBEN CHRISTINÁNAK.
CHRISTINKÁHOZ.
2 ZETTLI JOSÓNÁK, avagy: LES SITUATIONS NE SONT PAS
TOUJOURS SIMPLES.
DALL
ÉJTSZAKA S VIRRADAT.
SZÓZAT KATITZÁHOZ A FÉRFIAK ÜGYIBEN
KATITZÁHOZ KESERŰSÉGEMBEN.
KLAVIER STUDIUM.
AZ IDEAL.
JOBB S BAL.
A HABOZÓ TŰRELMETLEN.
A MEG-LEPETT SZERETŐK.
IFJÚ BÁRÓ VESSELÉNI MIKLÓSHOZ.
NINON TESTVÉR NÉNÉM SOUVENIR ALBUMÁBA.
ILLUSTRISIME KAZINCZY FERENCZ ÚRHOZ.
AZ OKTALAN.
SÁROS-PATAKI POLGÁR LEÁNY.
BÚTSÚ DENISETŰL, FÉRJEZETT LADY KENNETH-TŰL.

BOLYONGÁS ÉVEI. 1813-1816.

SÉTA LOVAGLÁS.
BARÁTNÉJAIMNAK.
DIE TAUBE PRIORISSA.
TARANTELLA.
NAPOLEONRA.
GÖTHE ÚR UTÁN.
NEIPPERG-MONTENUOVO GROSSMUTTER KI-TERITTVE.
LEVÉL COUSINOMNAK ÚJHELRE.
MINUTES VOLANTES
EGGY LOVÁSZ FIÚHOZ.
KÉT FAMILIARIS PORTRAIT.
IUS ULTIMAE NOCTIS.
EPISTOLA ENNEM MAGAMHOZ
MAYLAD JÓSEFNÉ HALLER CHRISTÁNAK.
AZ ÉN DAEMONOM.
FÉLIG MEGBÁNÁS.
PSYCHE CONFESSIOJA.
UNGVÁR-NÉMETI TÓTH LÁSZLÓNAK,
a Poesisben Mentoromnak, de semmi egyébben nem.
LEÁNY KÉZ.
SÍRFELIRATOM 20-DIK SZÜLETÉS NAPOMRA.
THAIS KESERVE.
KRÁTKY JÁNOS TSÁSZÁRI GÁRDA KAPITÁN ÚRHOZ.
MEGGONDOLÁS.
VENUS ÉS MARS.
VÉR ÁLDOMÁS.
EPIGRAMMOK.
ÁRVASÁG.
VÁLASZ JOSÓNÁK.
ZEDLITZ MIKSA BÁRÓHOZ.
JOS. CHR. VON ZEDLITZ UTÁN.
NAGY ADELINÁHOZ.

ASSZONY-ÉVEK. 1817-1831.

VAS-SARKALATÚ DOBOZKÁK.
TÜKÖR ELŐTT.
MI VAGYON EGY KIS LEÁNY RIDICULE-JÉBEN?
KÉRETLEN TANÁCSOK.
EGY KÖNYV ÁRÚSHOZ.
AZ ÍTÉSZ.
DIE WINZIGE FLAMME.
STRAHLENSPLITTER
MARISKA LEÁNYOM.
(CÍM NÉLKÜL.)
TOLDY FERENCZ ÚRHOZ.
EGY FEJÉR RÓSA MELLÉ LADY KENNETH-NEK.
SHELLEY UTÁN.
A HAJÓ GYÁR.
A VAS PÁLYA SOROMPÓ KITALÁLÁSA.
MÁR NEM CSUDÁLNÁK.
NAP KELTE.
FANNY ELSSLER.
VESUVIO.
OLAJFÁK.
ÉG, VÍZ, FÖLD.

EMLÉKEZÉS. 1820.

UNGVÁRNÉMETI TÓTH LÁSZLÓ EMLÉKEZETÉRE.

UNGVÁR - NÉMETI TÓTH LÁSZLÓ VERSEI.

FICZKÓNAK HOZZÁM VAGY RÚLAM ÍROTT VERSEIBŰL:

A SENGE SZERELEM.
A JÁTSZÓ ERŐSZ.
KECSTELEN SZŰZ.
A JELEN SZERETŐ.
RONDEAU.

KIS-RHÉDÉN KÖLTÖTT IDYLLIUMIBŰL:

A TISZTVÁLASZTÁS.
AZ ÁLMOK.
EPITHALAMION.

ODÁIBUL:

A BARÁTSÁGHOZ.
A VILÁGOSSÁG.

EPIGRAMMÁIBŰL:

PROMÉTH.
ARCHIMÉD PONTJA.
PLÁTÓ LELKE.
AZ EMBER ALKATJA.
AZ IGAZSÁG.
BARÁT, ÉS BARÁTNÉK.
BERSENYIHEZ.
KAZINCZIHOZ.
RHÉDEIHEZ.
A KÖNYVHÖZ.
OKENHEZ.
KÖNYVRÁGÓ EGEREK.

PINDARUSI HYMNUSIBŰL:

ELEÜZISZI TITKOK.
MELPOMENA.
HERMINE.
AZ ISTENÜLÉS DICSŐSÉGE.

TRAGOEDIA

NÁRCISZ.
AZ ÁLMOK CZÍMŰ IDYLLIUMRÚL.
UNGVÁRNÉMETI JEGYZETE A GÖRÖG LYRÁRÚL.

EGY KORTÁRS PSYCHÉRŐL. 1871.

UTÓSZÓ. 1971.

HEGYALJAI ÉVEK. 1808-1812.

GABÓNÁK, KISSEBB ÉDES ÖTSÉMNEK.

Bimbótska, gombotska,
Tegnap esti tsillagotska
Reggelre ma rósátska.
Szép legyen, ép legyen,
Úgy jere hogy fogd a kezem
Fel az égi országba.

Tállyán, 1808 tavaszán.

A kertben dajkálkodva dudulgatám tizen-három esztendő's fővel.

PATAK PARTTYÁN.

Patak parttyán, Isti Pisti,
Furulázz nekem!
Másik parttyán, Isti Pisti,
Fekszem meztelen.
Ne nézz ide, tsak oda,
Mert nints rajtam rokola,
Tsak fejembe korona,
Szóllyon hozzám furula.
Ki vagyok én, Isti Pisti,
A szép szerelem.

Csizmazia István tanuló Úrnak szíves tisztelettel.

A Rongyva mentén, 1808 nyarán.

FRANTZÚZ LEÇON KÖZEPETT.

Mlle. Lucie Dupuy-nek.

Les pauvres gens
Sont sans cent sens.
Mais au souci de Lucie
Tous les brébis sont ici,
Ceci, cela,
Elles bēlent ill-Allah.

Sáros-Patak, 12-ième novembre 1808.

NINA NÉNÉM.

Dühösködik reám Ninon,
Ettől vagyon szörnyő kinom.
Ninonnak vászna, selme kints,
Rajtam rongy, szinte semmi sints.
Evett Ninon kövér tikot,
Nékem tsak száraz hát jutott.
Tsokrot nékem hozott Miki,
Mellyére Ninon tűzte-ki.
Ha dühösségtől meg-veszek,
Ninonnak eb marás leszek.
Ha bánatomban el halok,
Ninonra sírkőmmel rogyok.

Tállya, 18. Decembris Anno 1808.

AKROSTICHON.

Gondgya életemnek, szépséges Tsapásom
Gyakorta okozza hév köny hullatásom,
Sótt nagy dühöss Poklom, fog tsikorgatásom,
Rúla vagyon nékem sok gondolkodásom.

Alig járúl hozzám egy két kedvest szólni,
Holován ortzámat pirosra patskolni,
Télen fagyos kezem forrón meg-markolni,
Ünnep napkor aztán még is meg-tsókolni.

Széles mellye, sullyos termete hatalmas,
Jó lovon járása deli diadalmas,
Karja Birodalmat meg-víni alkalmas,
Véle de nélküle, életem siralmas.

Tó szélin ha állok, fészülködök ottan
Lábomig le-omló fekete hajamban
S a tó tükörébe merengek magamban,
Felém még se lépdél, ölben vinne onnan.

Ollykor víg kedvemben etetek pityéket,
Rutzákat, tikokat, zajgó szárnyas népet,
Szép hajuldozásom felé ha tekénget,
Katzag egyet kettőt, és más hova téved.

Nem ismér-meg sovár tsendes bánatomban,
Mordan figyel he vess zokogó kínomban,
Majd veszettségemben, sékoltozásomban
Haragoss beszéddel keserített még jobban.

Pedig az Biblia hírlí szent szavával
Hajdanán Jákóbot örülni Leával,
De nem tsak ez első hites aszszonyával,
Rákhellel-is, szebb s jobb második párjával.

Szerelmesem ezért meg-vallhatom néked,
Hogy ha kénlódásom gyermek bajra véted,
Bábbá téssen fösven írégy feleséged,
Engem meg-öl im-már betegségem értted.

Tállyán, 9. Februarii Anno 1809.

LA PLEUREUSE.

*Íram tizen-négy esztendő koromban,
Tállyán, 1809. év, tavasz hava 3-dikán.*

A rósa fán két rósa.
Virított a nyilló rósa,
Sír a bimbó rósa.

Szóll a rigó: Te rósa,
Enyim vagy, nyilló rósa.
Sírj, bimbó rósa.

Katzag a nyilló rósa,
Sír a bimbó rósa.

Pompáz a nyilló rósa,
Sírj, bimbó rósa.

Lankad a nyilló rósa.
Szóll a rigó: Te rósa,
Nyillj-ki, nyillj-ki, bimbó rósa,
Enyim vagy, bimbó rósa.
Sír a bimbó rósa.

Ki-nyillt a bimbó rósa,
Sírj, bimbó rósa,
Sír a bimbó rósa,
Sírj, bimbó rósa.

A KÉSÉRTET.

Kézbe kést veszek,
Szívem által-szúrom,
Késértet leszek,
Tetemim mind szerte hányom,
Véred és velőd zabálom,
Tzomb tsontommal dobolok,
Kaponyádon meg-kopog,
Viharban viséttó
Késértet vagyok.

Tartzal, 1809. tavasz.

A BOSZORKÁNY.

Seprű nyélre ülök,
Viharban repülök,
Alattam az utak
Giliszta mászások,
Alattam a hegyek
Vakondak túrások,
Alattam a folyók
Kúszó ezüst kigyók,
Alattam a házak
Piros szürke bogyók.
Tokajnak hegyére
A leg-tetejére
Boszorkány társimhoz
Szállok mulatozni,
Varangyokat enni,
Kén lángokat inni.
Fejér tsetsemőnek
Fogom ballik lábát
S többül le-nyiszálok,
Fogom jobbik lábát
S többül le-nyiszálok,
Szikrán meg-piríjtam.
Ha oda nem érek,
Repülvén le-húllok,
A mezőn ki-nyúllok,
Darabokból össze szednek,
El-temetnek.

Tokaj, 1809. tavasz.

FRAGMENTUM.

Burkolódik az ég nyommasztó felhőbe,
A sütő nyár múltán szürös ősz időbe,
Villámzás, mennymoraj tép a levegőbe,
Vándornak pogátsát takarnak kendőbe.

Tellve a levegő félős madarakkal,
A tél elül délnek rezegő szárnyakkal,
Nyirkos setét szántás az itt maradtakkal,
Tar galy verebekkel, mezőség varjakkal.

Pósta kotsi kürtől, neki-vág a sárnak,
Bennt vagyon levelem szerelmes Atyámnak,
Sullyos a fellege borúlt homlokának,
Tám már meg sem érti szavát leányának.

Siratott szegényem, el-árult Apóka,
Gyáva ölelésem nyakába fonódna,
A hogy füladó kap másik füladóba,
És együtt merülnek fekete folyóba.

Tállyán, 1809. esztendő őszén.

EMLÉK.

Tállyán, 25. Octobris Anno 1809.

Tsak keze vólt akkorka,
Mint ruhádon fodorka,
Tsak lába vólt akkorka,
Mint korai ugorka,
Tsak szeme vólt akkorka,
Mint gyullatlan sziporka,
Tsak szája vólt pitzurka,
Tsak haja vólt kunkorka -

Tsak törzse meg feje vólt,
De ő maga sohse vólt,
Álmodád, semmi se vólt.

DENISENEK ÉS JOSÓNAK.

Mink hárman a kertben nyári alkonyatban,
Napot Holdat szűrő felleg-borulatban,
Hat szemünk eggy sáskán tsillag-sorozatban,
El-szálló pillantat, fogva sarkalatban.

Sátorallya-Újhelen, 1810. 30. Junii.

EGGY KAPÓS IFIÚHOZ.

Lassan a testtel Barátom,
Reád a fehér személek
Mint lépve szőre ragadnak.

Ki-lovagolsz a határba,
Már paripádról le húznak
Visogó paraszt menyetskék.

Veszel új kantárt a bóltban,
Már a sidó bóltos asszony
Mandola szemmel kacsint rád
S meg-kérd, ohajtsz-e pihenni.

Ha vendég vagy te, az úrné
Pirúlva füledbe súgja:
Olyan tsimotát szeretne,
Ki tüzes nézésű, mint te.

Mogorva kegyetlen ortzád
S zord sziklai medve formád
Azoknak szép, de nekem nem.

Újjod vidd-el kebelemből,
Fúvó ajakod nyakomból,
Ölegen híjnak, de én nem.

Ha már a fehér személek
Gerintzedet is ki-szíjták,
Akkor jere, és el-adlak
A gebe-bőrös sidónak.

Sátorallya-Újhelen, 1810 év őszén.

JOSÓ NEVIBEN CHRISTINÁNAK.

Tállya, 1810. Karátsony előtt.

Édes szép szerelmem, el kell válnom tőled,
A ki a bélemnek úgy gondgyát viselted,
Pulkáid, lúdaid mind nekem neveltetted,
S ha éhezék, nyakok által-nyeszeteltetted.

Kell forogni nekem Világ forgásába,
El küldnek Olmützbe Cadet iskolába,
Hol az ifiúnak el-fagy keze lába,
S nem rakhat egy zombor tikmonyt a gyomrába.

Sokat gondolok rád, látlak sodró-fával,
Gyenge kis kezeden kolbásszal, hurkával,
S mint egy szekér-oldal olly nagy szalonnával,
Öreganyád korhadt főző kanálával.

Ne felejts-el engem, gyöngy harmatos rósám,
Küldjél sódarta, sunkát, legyél kegyes hozzám,
Szelj ökör-girintzet, remegő violám,
Vagy kegyetlenséged bűnit sohajtoznám.

De ne külggy káposztát, fürjbabot, tengerit,
Igen terjedelmes, veszi másnak helit,
S én putzoljam, főzzem? rajtam ki sem segít,
Ha szép személedben tenn magad nem vagy itt.

Küldd néhány kerek szép aranyát Körmöztnek,
Szép arany hajadra innét emlékezzek,
Katona társimmal kis Reissaust vehessek,
S ne félj, hogy el-tsípiك túlem kis ügyessek.

Miattam a frajlák donghatnak mint legyek,
Várhattyák, hogy vélök vérebben kárt tegyek,
Majd mercurialis arcanumot vegyek,
S meg-jövéen, néked is nagy bajodra legyek.

Meg-követem illón a frantzoz kurvákat,
Már még-is nekem ne tartanák a zsákot,
Inkább mottyognának templomban imákat,
Reszelnének tököt, örölnének mákot.

Meg-gyüvök még hozzád, drágalátos holmi,
Ha te idegenben nem hagysz éhkel holni,
Liktáriomot is szokj nekem pakolni,
Tudgyunk szerelmessen egymásra gondolni.

Pitzinded otthoni Carricatura, mellyben enyhén ki-tsúfolám Cousinom Maylad Jósef farkas
étvágyát, és Sógor-ném Haller Christa konyhai szorgalmatosságát. Eme faluvégi rigmusomnak
tupán tsípése vagyon, marása nintsen, nem is szolgáltak-reá.

Nem haraguvának truffám miatt. Sőt rá-következő estén, vatsora után, Atyák, Anyák,
Rokonok előtt, Christinka elő-penderüle, nyakában hurka collier, haján kolbász koszorú; Josó
pedig elejbe térgyepelvén, epekedő hangon mondá-fel a versemet. Tsak a frajlákról, meg a
kurvákról szólló strophákat hagyá-el, a familiaris füleknek túlságos drasticusokat. Utánna
Christinka az előtte térgyeplő Josót talpra segített, meg-tsókolá, s minden gastronomicus
ékességét nékie praesentálá. A Familia értőn nevetett. Így tehát tsúfolkodásomat vidám datzzal
el-fogadák, s én lettem a játékban a kopasz.

CHRISTINKÁHOZ.

Eggy ifiat szeretünk, s egymást is, Christa, szerettyük:
Mint osztokkogyunk? Légyen a teste tiéd
S lelke enyém? Így egyike túl sós, másika sótlan.
Teste enyém s lelkét rád hagyom, anyala vagy.

Szegilong, 1810.

Ó-esztendő végső napján. Sylvesteri mulatságon.

2 ZETTLI JOSÓNAK,
avagy:
LES SITUATIONS NE SONT PAS TOUJOURS
SIMPLES.

I.

Tállyán, 1811. Januarius 27.

Ma vagyok tizenhat éves.
Mit kérhetek, Barátom,
Születés napomra tűled?
Hát én neked mit adgyak?
Erdéli szász leány, ha
A tizenhatot be-tölté
Szüzességit veszejti
Valamelly rokon legénnyel
Pallang tövébe súnnyva
Estve; vagy nagy mosáskor
Létrán héjúba igyekvén
Stefflerl-jét hívja: - Édes,
Nehéz a ruhás kosár, te
Segittsél fel-tzipelni. -
S fenn kettesben maradva
Eggyütt rá hengerülnek
A meg-száratt ruhákra.
Te mit gondolkodol még?

Mondád eggyszer, Josókám,
Hogy közeli vér szerinti
Édes rokon leánykát,
Akár mi ritka szép is,
Te soha meg nem kívánnál.
Felelem: derék Josókám,
Mit sem ronthat sz te rajtam.
Hozzád egyenest beszélek,
Talám el is riasztlak,
Még sem szabad szakattat
Épként nyakadba varnom.

Már meg kell vallanom: kár,
Én szűz rég nem vagyok már.
A tizennégyet be-töltvén
Szerelemről mit se tudtam,
Ezért is eshetett meg,
Idétlen hápogóval,
Én róla nem tehettem.
Utánna kaptam észbe,
Testem lelkem mi érte,
De már hiába sírnék.

Néhány hónappal aztán
Fejér, holt magzatom ment.

Sokáig borzadoztam,
Eggy évig, vagy tovább is,
Emberrel össze-fekünnöm.
Josóm, ezért vonakottam,
Ha tántzban át-öleltél,
Vagy játékból simogattál.
De végre ideje volna,
Ha terhemtől szabadúlnék,
E másod szüzességtől.

Segíts rajtam, szerelmem,
Lopódzz-be éjtszaka hozzám,
Kímélős légy erántam,
Gyengéden eggyesüljünk
Új lepedőn, hold sütésben,
Míg ránk nem száll a hajnal.

De hogyha nem jössz lázas
Beteg rokonod segíni,
Sáppadt tüzét el-oltni:
Barátom, nem haragszom,
S kérlek, levelem tüzeld-el.
Tsúf és vén nem vagyok még,
Akadna ki rám találna.

II.

Eggy nappal utánna. Tállyán, 1811. Januarius 28.

Josóka! meg-követlek,
Hogy zárva találtad ajtóm.
Szegény, beh kelle sírnom!
Ninon néném az estve
Urával össze zördült
S el-hagyva éjre, itt hált
Mellettem az én szobámban.
Éjfélig, vagy tovább is,
Keserveit darálá
Szerentsétlen fülembe.
Fejem párnába gyugtam,
Artzzal a falnak, zokogtam,
S azt hitte, véle bőgök,
Pedig csak ő miatta.

Téged mikor installálhat,
Királom, a Királnéd,
A tél fűtött melegében,
Tsillagok és jég tüzében?
Kell most Sáros-Patakra
Kotsi-szánon kis Gabónak

Az orvosért sietni,
Fájó vesém javítani,
Ártalmas és tilalmas
Még csak gondolnom is rád.
Mikor lehetek lovatskád,
Mikor lehetsz lovagotskám?

DALL

Kis kertemet tiprod, féktelen lovatskám,
Tiéd vagyok, érts-meg, légy ovatos hozzám.
Nem örömet mondám,
De gonoszok
Szája morog
Reám vádaskodván.

Ha feléd gondolok, harmatos a testem,
Mint nyáron folyóban, gázolsz a véremben,
El-bágyasztol engem.
Mérd eszedre,
Ha kedvedre
Nem mindent tehettem.

Úgy el-aléhattál, most sebzetten élek,
Ha nem várlak, sírok; és ha várlak, félek;
De még is remélek.
Magam vagyok,
Meg is fagyok;
Véled el is égek.

Tállya, Februarii 1811.

ÉJTSZAKA S VIRRADAT.

Első igaz szerelmem
Josó, e barna medve,
Hatalmas izmos alakja,
Égő szem villogása,
Ropogtató ölelése
Álmomban is kísérget.

Az övé lenni akartam,
S felelé: rokon leányt ő
Nem tesz ki a veszélynek.
S ölelé a pap kisasszonyt,
Sidó szatóts feleségét,
Béres jányok s menyetskék
Sikítózó tsapatját,
Mindenkit, csak nem engem.

Aztán fordult a kotzka,
Ő érttem nyugtalan lett,
Nem alhatott miattam,
Most rajta én nevettem,
De azért én se aluttam.

Éjel tzirpeltek a prütskők,
S ő ablakom alá jött:
„Bözsém, enyim vagy, ígérted,
Irtózatosan szeretlek,
S ha rajtam nem segítesz,
Miattad meg-betegszem.”

Felelém: „Édes Josókám,
Tudod, szeretlek én is,
De félek a veszélytől,
Várjunk két három évig,
Hogy egymásé lehessünk.”
Mint egy éhes gyerek sírt,
Én ablakon ki-hajolva
Haját, artzát simogattam.

Újfent kezdé: „Meg-engedd,
Hogy illatod érezhessem,
Ágyadba hadd borúljak,
Többet nem is kívánok.”

Katzagva válaszoltam:
„S ha attúl még betegebb léssz?”
„Bözsém, már azt se bánom,
Engedj ágyadba búnom
S talám beléje halnom.”

Én a haját tzibáltam:
„Nem hólsz-meg, makk egészség,
Na jó, nyújtózz lepedőmre,
Én meg karszékbe ülve
Ügyelek, nem jó-e lélek.”

Se lélek, senki sem jött.
Josó fekütt az ágyam
Közepén, és én a szélén.
Hallám sohajtozásit,
Eggyemáshoz szót se szóltunk,
Értettük még-is eggyemást.
Ő ismét sírni kezdé,
Már én is véle sírtam,
S hogy meg-vigasztalódnánk,
Lassan melléje kúsztam
És át öleltük eggyemást.
Már nem vala semmi bánat,
Mikor fel-kélt a hajnal.

Sátorallya-Újhel, 1811. Februarius.

SZÓZAT KATITZÁHOZ A FÉRFIAK ÜGYIBEN

Kátai Kata,
Menta illata,
Levendula harmata!

Halld kérésemet,
Hogy kedvesemet,
Ki engem híven szeret,

Te ne izgassad,
Ne háborgassad
És kedvemre hagyhassad.

Keressed párod,
Meg is találod,
Ha szereted, imádod;

És ő is téged,
Tulipán szépet,
Rubintos ékességet.

Ha legény vólnék,
Reád omolnék,
Rajtad mindent tsókolnék;

De leány vagyok,
S ha lessz rája ok,
Várj, szemedbe-karmolok.

Mádon, 1811 tavaszán.

KATITZÁHOZ KESERŰSÉGEMBEN.

Én szép szeretőmet patak partra vitted,
Engem irégyelvén, lábárúl le-vetted,
Jókora répáját levesedbe tetted,
S rám haragszol, ki ezt ellenem vétetted.

Nékem kéne sírnom, hát te se bánkodgyál,
Hogy vele két-fejű tzímer állat vóltál,
Szívességed mián egy kis vért áldoztál,
Azt hiszem meg-érte, igen szórakoztál.

Erkölts tisztességed mit sem fogyatkoza,
A mélységes erdő esküvőd temploma,
Menyekző chorusod kis madarak zaja,
Két gála ruhás őz nászodnak tanuja.

Esküdtető papod stolás harkály mester,
Sok fekete rockos prütsök a minister,
Organáló cantor a szarvas magister,
Szép híred nem kerül nagy dobra ez egyszer.

Kérlek, ne vádaskodgy ama jó fiura,
Ő hozzád igazi kis cavallier vala,
Ő téged tisztele, ujjal sem únszola,
Fontold míg nem késő, csak ezt kéri vala.

Én rám se gyűlölködgy, ki magára vessen,
Mert barátném s párom sétára engettem,
Féltő kellemetlen banya nem lehettem,
Ajándokos kedved ugyan nem sejtettem.

Botsájt-meg, mint én is meg-botsájtok néked,
Mostantúl fogva ha meg-tsókollak, érzed,
Tsókom ortzátskádon kétszeressen éget,
Fele ő felé száll, fele illet téged.

Mád, 1811 nyár-utó hava.

KLAVIER STUDIUM.

Brokat ablak-kárpit dupla szárnya
Nap-fényt enged a setét Salonba,
Ferde tsóva, át-látszó világos,
Benne kóválognak porszemetskék.
A homályos hátsó falon ráma
Őrzi egy Rákóczi Déd-anyámat,
Ott setétül a Klavier alatta,
Mint nagy medve, Pleyel instrumentom,
S áll mellette a Mester Lavotta.
Nagy szag árad zsíros tsizmájáról,
Széles arczát bibirtsesre itta,
Rekkent vatskos hangon ő vezérel.
Elsőként Christinka ül ijetten
A setétlő medve fog-sorához,
Melly naponta kis leányt ebédel.
Tejszín bőre, kássa szökesége
Versent villog a gyér nap-sugárral,
Egy könyörgés kövérek alakja,
Szurkol, fél az óriás tehénke.
Lassan el-kezd hang sort pettyegetni,
Ám a Mester rőt vastag kezével
Ujjatskáit másként igazította:
- La-sol la-sol, Christina Comtesska,
Ez meg itten fa-re-mi, nem érti? -
Köny kút nyillik, tseppel, majd özönnel,
Gyász futás a harczbúl. Én jövők most,
És a do-re-mi-hez én sem értek.
Mit tehessek? Praeventiv haraggal
A mord medve fog-sorába vágok:
Bestye reszkess, itt a hős oroszlán!
Majd le nem rogy, még a fája is nyög,

A hogy móldva tánczot kalapálok,
Maior s minor mind eggy-másba frettsen.
Fejet tsóvál jó Lavotta Mester:
- A kis-asszony a fekete ördög,
A kis-asszonyt én meg nem tanítottom.

Tállya, 1812.

AZ IDEAL.

Az üdő estvére járván,
Én Psyche, meg-mosakszom
Rósában, rosmarinban,
Ezer jó-fű javában.
Míngyán öltözködöm már:
Kanyarok gyöngyöt nyakamba,
Gyűrűket ujjaimba,
Új pántlikát hajamba.
Lám készen-is vagyok már,
Díszemben ágyba fekszem,
Mert álmom fürjesében
Vagyon találkozásom
Derék sudár legénnyel,
Bátor tüzes szeművel,
Ő a leg-szebb, a leg-jobb,
Nevét nem vallhatom-meg;
Légy a leg-szebb, a leg-jobb,
És meg-vallom, te véled.

Tállya, 1812. Fársáng havában.

JOBBS S BAL.

Nymphátska szólla Faunhoz:
„Na mondd melyik fülem tseng?
Adok számár füledre
Tsókot, ha el-találod.”
A Faun, még senge fitzkó,
Kis szarvaig pirúla:
„Ha mondom, bal füled tseng,
Erősködöl te jobbra
Vagy mondgyam én, a jobbik,
Fogadkozol te balra:
Ne szóllyak, nem katzagsz-ki.”
Meg-szánta őt a Nympha:
„Nem tartalak bolonddád,
Jer ide, mind két füledre
Végy tsókot túlem ingyért.”

De nem hívé a gyáva,
Eggy szép kívánatosnak
Hogy ő kedvit tehetné.
Hitetlenség s kívánat
Jobbrúl balrúl emészté,
El-ódalgott az erdőn,
Keseregve nagy bajában.

Bányátska, Szép-halom curia, 1812 nyarán.

A HABOZÓ TÜRELMETLEN.

Szájára tsókot adni,
Aztán belé karolni,
Ő véle kertbe futni,
Virág ágyásra vonni,
Hamar melléje dőlni,
Madár-zaj Edenében,
Magnolia rejtekében.
Tenném, de nem merem még.
Kissé ő tüle félek,
Talám mortzoska lenne;
Nagyon félek magamtúl,
Talám heveske lennék.

Pátzinban, 1812. Julius.

A MEG-LEPETT SZERETŐK.

*Irárm Szép-halom s Tállya között, kotsin,
1812. ősz-elő hava 6-dikán.*

Szerte legeltek a nyájak, s árnyas bikkfa tövében
Kis Mopsust ölelé Phyllida szép hajadon.
Mopsus gyermeki még, rósás ortzája leányos;
Phyllida férfiusabb, és okos is, heves is.
Kérleli Mopsuskát, az még riadozva vonakszik,
Még-is meg-tüzesül bájosa karjai közt,
Engedi már az ügyes Nymphát, hogy kedvire tégyen,
Ringatván derekát kedvese hév öliben.
Végtire még-is az öszve-fonottak szétt-bogozódnak,
Ekkor jó Lycidas pásztor, a mérges irégy.
Mopsus meg-futa, eggy jányinak szégyent ne okozna;
Phyllida, öltezvén, bús Lycidast neveté.

Eme pásztori Idyllium megett valóságos történet rejlik, és no ha szégyenlem, még ma is kaczagom. 1812. esztendő nyár végén történt: Gróf Terek István, kéröm és már majd-nem jegyesem, azon kérlett, vinném el őt a Poesisre nevelőmhez, Kazinczy Ferencz úrhoz. István elég rossz poemákat irogata nékem; s nem tudom mijért reménkedett ama szigorú Criticus ítéletiben, hát reá állottam, antúl is inkább, mert Kazinczyné gróf Terek Sophie rokona vala mátkámnak, de még soha nem találkoztanak.

Isti hintaján indulánk Bányátskára egy reggelen, négyen: a kotsis, továbbá kéröm meg én, és hogy meg-szóllás ne legyen, Palkó testvér ötsém mint ügyelet. Több bókálás után tsak estve fele érkezénk, akkor Palkó el-hagya bennünket, lovon átdöcögött a közeli Sátorallya-Újhelre, a hol Kosztelitz rőfös sidó jányai heles rífkék valának, kiket ő egy ki-rakó vásárból ismert, így őrzet nekül maradánk. De nem is vólt reá szükség, mert szegény Istvánomat már nem nagyon szívelhetém.

Kazinczyéknál kis compania vala egygyütt, részint ismerősök. Desevffi József gróf Onkelom Kassárul, meg egy míveskedő papi ember, s még néhányan; s a híres Vesseléni Miklós báró hason nevű fia, most érkeze lovon Zsibórul; már is kitűnő katona, Közép-Szolnok vármegyei kapitán, azon kívül tudományban és litteraturában otthonos, nagy reményű nevendék. Tizenöt esztendő vala akkoron, én majdnem két évvel korosabb vagyok ő nála. Hosszú és széles természetével húsz vagy huszonöt éves legénynek látszott; én pedig, apró fekete prütsök, talám ha tíz egy-nehánynak. Vesseléni Mika igen tetsze mindenkinek, nékem is, és mint mondám Istvánomat rossz versei s esetlenségi miatt már kevésbé tűrhetém.

A házi gazda s a vendégek örömmel fogadának bennünket. Desevffi József bátyám egy dallomat ditséré, úgy mond ebből egy piczinke hölgy izgató érintése, meleg lehellése még száz évek múlván is éreztetni fog. Kazinczy úr pedig jutalmul ölibe veve, homlokon tsókola, de nem vala ebben egyéb semmi, mint egy remény-dús tanítvány fel-avatása. Én meg-símogatám a nagy férfiú keskeny s kígyó forma fejét, s mondám: Kár, hogy bajúszát meg nem rángathatom, mert nintsen. Egy kevésbé tiszteletlen valék, nagy-bátyám úgy ítélé; Kazinczy, hogy védelmezzen, szólla: Hiszem tsak gyermetske még. Fel-tsattana Sophie Asszony: - Nem gyermetske, érett asszony ez már, hogy rosszabbat ne mondgyak. - Ezért hát le kelle szállanom a férje-urárul; és vőlegényem felé indulék. Ám de nem várt fordúlattal a mellette ülő ifiú Vesseléni Mikát választám, és nagy szúszogva, mint egy erőlködve kapaszkodó kis gyermek, felhúzódkodék Mika ölibe. Terek István tsak nyögdele, szóllani nem mere, hát ha végtire is verekedni kellenék a nagy erejű óriás Vesselénivel. E gyávaság lön szerentsétlensége.

Nevették, hogy Mikára kapaszkodék, aféle gyermeki szándoktalanságnak nézték; azt hívék, a nagy fiú karjában mindjárt el-aluszik az álmos kis baba, s tovább nem foglalatoskodának velünk, másrúl beszéltek. Tsak mátkám figyele, a hideg izzadtság tsurgott rúla. Gondolám: No Isti megtanítlak. És kezemmel útnak indúltam Mikán, s tsak a mellettünk ülő láthatá ezt. Az ifiú báró a fülembe szeszegé: - Kis-asszony, ne babirkállyon rajtam, én vívó és lovas vagyok, nékem másra kell az erőm, nem arra, hogy egy Vampyr ki-szívja. - Ekkor én, főként hogy Istvánt boszontsam, már nem kézzel, hanem ajakommal és nyelvem tsütskivel bolygék Mika képén, nyakán. A kis báró újfent susoga: - Ersébet Comtesse, esdve kérem, én még nem akarok hölgyekkel foglalatoskodni, én mennél tovább meg akarom tartani szűzességemet, töretlen erőmet. - Tsak e kellett nékem; kajánul Istimre vigyorogtam, s el-kezdék tomporom alatt Mika ölében motozkálni.

Izgés-mozgásomtúl olly merevedése támada, már hangja rekedt: - Te rossz féle, hát jerünk-ki és keressünk hol mi heverő alkalmatosságot, én nem bírom tovább. - Erre a lovagló bőr-nadrágja szíjait ki-bontám a farom alatt; könnyű nyári batist szoknyátskámat úgy tűrém hátra, hogy

tsak fellül fedett, allul nem, alsó részem póre vala. És mátkámnak mind ezt jól látni kelle; vártam, végül-is fel-ordít, de a gyáva nem mert mukkani sem.

Istimre nyelvet ölték, s egy rejtett, tsak oldalról látható kéz mozdulattal a ditső Vesseléni tsalád-fát be-irányozván, fel-nyársalám magam. Tsütsölve, alig-alig billegve éldelegtem, örülvén, hogy a báró nem intézheti rajtam a szokásos mechanicus döffölést, melly a nőnek sans plaisir et sans désir, hanem ottan tsikálom magamat bévül, a hol akarom, s ugyan tsak vagyon mivel. Életemben ez egyszer éldelék illy mértéktelen.

Azt hiszem, István is. Már merő latyakban üle. Tsudaképpen a többi nem vett észre semmit, még a hegyes szemű Sophie Asszony sem. Ha figyelnek vala minket, vagy az agyon ázottan nyöszörgő imádomat, talán vége a világnak. Ma már nem értem akkori enn magam, ekkora könnyelmű vak-merésem.

Aztán eszméletem veszíttem: lehet, Mika is. Az ő suttogásira tértem magamhoz: - Mit tettél, most bellüled minden az én nadrágomra megyen. Akkora fót leszen, hogy a szégyent senki se mossa le rúlad. Szánlak, szegény Ersikém, de hát nem én akartam. - Fülibe súgtam: - Egy Vesseléninek, soha nem szabad meg-ijedned. - Keszkenőt tsavartam a tsurgás alá, majd minden abba özönle, ruháinkra tsak kevés jutott.

Isti már nem volt a szobában, kinnt okádott. Desevffi még mindég gyanútalan kérdé: - Gyermekek, ti aluttatok? - Mika felelé: - Fáratt valék a hosszú lovaglástúl, Zsibórul idáig, és azt hiszem, elbólintottam, nem is tudom mi történt. - Kazinczy hahotázott: - Egy szép kis leány a karjaidban kuczorgott, és te nem érzéd! - Erre Mika: - Valóban nem ébrettem reá. Mit mulaszték, oh én szerentsétlen!

Már a vendég gyülekezet több szobában, tsoportokban társalgott, és részint oszladozott. István, egész testiben remegve, engem hol gyalázni, hol vallatni akara, de nem jött ki hang a torkán, folyton háyni kelle nékie. Ha szólni kezde, már is szájára kendőt szorítván nyargalaki a retirada deczka házikóba. Így menekültem-meg a magam mentegetésitül, melly antúl inkább szükségtelen lett vólna, mert kettőnk közt úgy is mindennek vége vala. Mika pedig Istvánt meg-fenyegeté: Ha el jár a szája arrúl, mit látni vélt, de mi sokkal kevesebb, tsak játszadozás volt: meg-gyüllik a baja. Nem is szólla Isti soha senkinek, nekem se; az is igaz, többé egy a mással nem beszéllénk. Utánna évekig beteg s tehetlen vala, de én nem bántam. Ma már bánom, még a leg-nagyobb ellenségemnek se okoznám. El-borxadok, hogy valakit meg-átkoztam, nem szóval, hanem égető látni valóval.

Későre járt, már az éjtszakát Bányátskán tölténk. Én Kazinczyéknál egy tseléd kamrában kaptam helyet; Pipsz Bátyám (Desevffi) és a papi férfiú (nevit nem tom) a vendég szobában. Mika mondá, féltett lova közeliben az istálló ajtó mellett szalmán ohajtná az éjt el-tölteni. István s a közben meg-érkezett Paltsó a kortszámban leltek asylumot.

Sejtém, hogy e napnak még vége nintsen. Még le nem vetkezék, hallom ablakom alatt: - Ersi! - Tsudáltam vólna, ha nem így történik. Repültem Mika ölelésibe. Éjféltül reggelig együtt kerengtünk, tisztára bolondok valánk. Hol téptük egymást, hol ő attyárul beszélt, a nagy Vesseléni Miklósrúl, a ki harczos, tudós, politicus, mind vala egy személben, s ő néki méltónak kell lennie hozzája. Felelém: - Meg-építettek néked egy szobor talpat, s te valóban reája állasz, rabja leszesz. Éld a tulajdon életed, ne a mit néked mások jelelnek. - El-ámúla. Mondá: Delphica vagyok, kígyók nyalták fületem. S kérte, mindétig maradnék véle, lennék felesége, segittsem, s meg-mentné szegény Hazánkat. Ha őt egy Pythia támogattya, győzelmet aratand. - Hol ájúlodoztunk, hol a Honn s az Emberiség boldoggá tételérül consultáltunk, s ez így mene virattig. Én el-kápráztam a leány álmából valóra vált kis Bajnoktúl, ő pedig a kamasz fiú merengésiből testet öltött Psychétül.

IFJÚ BÁRÓ VESSELÉNI MIKLÓSHOZ.

Széphalom, 1812. Oct. 21.

Engedd jobb kezemet vas markodbúl, Mika lelkem,
Tíz sorom emlékül véle rovom le neked,
Zúzhatod addig a bal mantsom, s a hajam szimatolhatd,
Ám de fülembe ne nyalj: benne Pythón tsavarog.
Dalla Kazinczy s Bersenyi hozzád, még piczi vóltál;
Im-már nagy buta mén, értsdd a Sibylla szavát!
Néhai tisztos Atyád bánatba veté feleségét,
Jobb s rosszabb te se léssz, senkit is el ne vegyél,
Bal kezemet tsókold ha tiéd, ne akarjad a jobbom,
Senkinek én nem adom, szebb ha szabad maradok.

NINON TESTVÉR NÉNÉM SOUVENIR ALBUMÁBA.

Tállyán, ősz-utó hava 5-dikén, 1812. évben.

Annyi öröm jut néked, a mennyit hordsz te-magadban,
S annyi keserv, mennyit más-is okoz, magad-is.

ILLUSTRISIME KAZINCZY FERENCZ ÚRHOZ.

Széphalom Sáros Patakrúl, 1. Novembris Anno 1812.

Kegyes sugárú, nyájas fényű Sirius
Még ridegen alvó tengerünk hullámain,
S nékem, (ha szabad így szóllanom) Elmém és Szivem!
Első hálám Desevffi Jósefő legyen,
Mert Kassárúl röpíte lovakkal, fellegen át
Engem Kegyelmed tárt atyai keblébe és
Sophie Asszony figyelő szemébe; szép tatár
Metszésű ferde szem. Jósef bátyám tanú,
Hogy sem Poppaea, sem Semiramis, tsupán
Gyermetske vagyok; lantot kezembe ő ada,
Bibliothecája kintseit mind meg-nyitá
Elöttem, hogy ne maradnék pusztai vad fakó;
Már tsetszopó koromban ölben ringata
S ezért gyakran le vala pisilve általam,
Nem Respectus hiányából (hiszem ez tülem
Akkoron is távol álla s az olta is) hanem
Még gondtalan Necessitas vezérele.
Im-már kell vallnom ártatlan lelkemből és
Kisdéd, de igyekvő elmémből: miként ama
Jó Kassai Böltset, a Széphalmi Szentet is

Úgy tisztellem, sőt még inkább, ha ugyan lehet,
És egy-azon érzékeny kút-főmmel (ez szívem).
Habent sua fata libelli: eggy szép napon
A kis gubóbúl már a pillangó ki-kélt;
Hogy Uram ditső karjába emel, nagy dísz nekem,
És gyenge picintül tellhetőn viszonzom is,
Ha Sophie Asszony mesgyéjit nem sértem és
Kegyelmedet nem fárasztom túlságosan.

Utólagos hozzá jegyzésem: Ezen Epistolát Kazinczy Úrnak el-küldni nem merészlém. Hiszen ő
bizonyly meg-botsájtáná, mivel brillians humora vagy on - hanem a kik fel-tehetően szintén, de
nem szintúgy olvasandnák!

AZ OKTALAN.

Minő tsudálatosság,
A-hogy a pitzin leány néz
A tzafatos téli hóba,
A vakittó nyári kertbe,
A gömbölú világba!
Olly jó vígan virúlni,
Minek is okát kutatni.

Tizennégy éves múltam,
Testvér néném eggy éve
Lőn asszony, és Urára
Imádattal tekinték,
Bajszával, termetével
Juppiter álla előttem.
Ő vélem alig törődék,
Takonpótnak tekinte,
Mohón reá sütő kis
Tudatlan kandiságom
Eggy két tzirógatással,
Mellyen karolgatással,
Rokoni tsókkal viszonzá.

Testvér néném vajúdott
Első szülése kínnya
Véres veszékelés vólt.
Hamar meg-jött a bába;
Néném urát meg engem,
A férfiat s az aprót
Az asszonyok ki-küldvén,
Bentrúl, a szülő-szobábúl
Nyögés, szitok ki-hangzott
Az ebédelő terembe.

A Sógorom szorongott,
Fel és alá toporgott,
Én hátulról követtem
S vigasztalón öleltem.

Ő nagy szemet vetett rám:
„Kedveske, haggy el” - úgy mond -
Rég oltá nem feküdtem
Az asszonyommal, érts-meg,
Ne izgass Liza, ne érints.”
Gyermek valék, nem értém
S haragván sutba bűttem.

Akkor még rémitőbben
A jajgatás ki-áratt,
Mint haldokló sikoltás.
S reám rohant az ember:
„Édeském, Nina meg-hal
És én nem dőlhetek-le
Mellé a koporsóba!
Te léss hozzája hasonló,
Szeress, akár-mi léssen!”
Tsitíttám szánakozván,
És engedém, öleljen,
Kínnyában ropogasson,
Az asztalon ki-terítsen,
Nagy súlya reám heverjen.
Mit tuttam én, mi okozta
Testemnek vérezését,
Ugyan-e szerszám okozta
Néném kínnyát, születését.

És szűne benne a sikongás.
Lótás futás, feredő víz -
„Nints semmi baj. Fiú lett,
Erőssen rugdalózik.”
Egyéb gonddal törődvén,
Nem is sejték, mi esett-meg
Velem s az új Atyával.

Aztán minden kapa vágás
Felett a fű ki-sarjad,
Minek is okát kutatni.

1812.

SÁROS-PATAKI POLGÁR LEÁNY.

Bodrog parttyát tsiga járja,
Ágaskodik a szorvája,
S hogy ha fogom kis markomba,
A szorváját vissza vonnya,
Szégyenemre.

Ám ha Patak fő útszáján
Lejtek faromat riszálván,
Minden legény szeme tátva,
Ágaskodik a szorvája,
Örömemre.

A hány deák, vagy úr féle,
Meg-fütykölné, tova-lépne,
Velem tengölt ne akasszon,
Nem kell nékem bába asszon,
Szégyenemre.

Mennyi kényes dölfös kokas,
Többet ér egy varga inas,
Tsirizes kis gatyájába
Híven vár rám a szorvája,
Örömemre.

*Nagy-Mihályon, Desevffi József Bátyáméknál,
1812. év Novemberében.*

Írárm vidor barátnéjaimmal, Desevffi Amália és Maylad Denise is részt veve ezen paizán, ám innocens Múσαι szorgoskodásban. De mennyi hadd el hadd lőn belüle, mint ha bizon tizenhat esztendőn túli nagy fiataloknak nem lenne szabad tudnia még csak semmit is, mind arról, mellyet napról napra látnak! Pedig a mostani sebes és sebhett időkben, még szándok nekül is, sokat tróbála minnyája.

A tsintalan Rigmus ki-tudódék, s kele három féle Critica: melly más és más! Amálka nevelő Attya, a jó Desevffi József, elégülten mosolgott, hogy illy Aufgeklärt lyánya vagyon. Deniset, az angol Lord Kenneth menyasszonyát, mint egy gyerkőztöt, öregjei sarokba állíták; testvére Josó csak annyit szólla, hogy a ki jobbat írni nem tud, hallgasson inkább. Nékem Ninon testvér néném, s az ura Gaston sógorom azt mondák: sok féle romlottságom okából vissza küldnek a Dominicana apátságokhoz a Szent Katalin klastromba Regenspurgába, hol 10-12 éves koromban raboskodék.

Nota bene vero, Gaston Sógorom vevé-el makulátlanságom, ő követett el rajtam incestust többszer is, és hasamat veré, támada olly abortusom, csaknem magam is véle mentem, s az olta vérzésim vadnak. Nem hihetem, ha Nina Testvér Néném is, nem vak ő, ne tudna errül. Csak nem szóll, csak azt áhíttya már esztendőkön által, hogy pusztulnék innejt. Gastonnal, vérmes rabiatus Urával Ninon szembe szegülni nem mer, csak sáppadozik, remeg, nagyokat nyel, fél szavakkal panaszkodik s utánna kis fiához menekül; de im-már Sógorom is ohajttya távozásom, az ifiak miatt, mert nem ő az egyetlen a világon. Mostan betegen, szerentsétlen, midőn a gyors Postillon is hóba jégbe gyakorta reked, utazhatok öreg házi szolgánk és felesége kíséretiben a füttetlen kotsiban. Három vagy négy hét, míg oda érek, ha úton el nem patkolok, hiszen úgy is ezt szeretnék. S mind ezt a tisztesség s tekintet nevében. Bár itt meg-várhatám még a tavaszt!

**BÚTSÚ DENISETŰL,
FÉRJEZETT LADY KENNETH-TŰL.**

Sátorallya-Újhelen, 4. Decembris Anno 1812.

Mégysz te Angliába, én Bavariába,
Eggy-mástúl messzire vettetünk, hiába;
Nézzünk pont éjféلكor fel a holdvilágba,
S találkozik szemünk fényes magasságba.

BOLYONGÁS ÉVEL. 1813-1816.

SÉTA LOVAGLÁS.

Oh jaj! messzeségből, idegen országból,
Az oskola padból, klastromi zártságból
Vágyódva gondolok hazámnak tájára,
Zemplénre, Patakra, Újhelre, Tállyára;
Híg leves gőzébe s emlékimbe nézek,
Jobb ebédül eggy két víg napot idézek:
Mikor taval nyáron szép szórakozásul
A Kátaiéknak mádi kastélyából
Által lovagoltunk Tokaj hegy tövébe,
Báró Balásowsky híres szöllejébe.
Öltözénk hajnalban, nyergelénk jó korán,
Elül mene Gaston erős háts lován,
Majd három testvérem, Ninon, Gabó, Palkó,
Szerelmes Josómat hordá könnyű pejkó,
Az ánglus Lord Richie veres jockey frackban,
Véle szőke Denise ezüst patyolatban,
Haller Christa orange s azur öltözékben,
Kátai Katitza piros lengességben,
Én fejem tsitkómon fekete selemben,
Aranylott a napfény setét-kék szememben.
Messze kiabáltunk s ügettünk vidáman,
Mint virágok úsztunk hajnali párában,
Tíz jó ifjú lelket vive tíz jó ráró,
Várt reánk Tokajban Balásowsky báró.
Bort ittunk, férfiak szalonnát sütöttek,
Leányok bográtsban gulást főzögettek,
Danoltunk, több notát eggy-másba kuszálva,
De mikor a kedély magasabbra hága,
Vissza-vonúltam hogy teintem igazítnám
S az ánglust Denisetől el ne bolondítnám.
Bősz Josóm a Lorddal akart verekedni,
Palkó, Gabó alig bírta el ültetni;
Én Josó herzlije, Denise pedig huga,
Paraszt mód gyürkőzni volna dupla oka.
Bár merre kószlállok, párviadal vagyon,
Noha hültt helyemért lüvik egymást agyon,
Kéne mint moslem nét fátyolba takarni,
Hogy ne akarnának mind engem akarni.
Haggyuk. Dőlj vállomra és beszéllyünk másról.

Tokaj hegyről, messze tájék tárulásról,
Tőkék s karók közzül látunk a Tiszára,
Tekergő ezüstös kékes pántlikára,
Erdők mezők fonott szőtt végetlenére,
Szerte szórt kis tornyok mutató jelére:
Figyeld, kedves, olly szép, hogy a kik itt laknak,
Tsendessen vígadnak, soha sem kacagnak,
Isten inti őket boldog nyugtuk óvni,
S a ki zajong itten, nem ide-valósi.
Derűs örök élet hegye; még-is talmi,
E Faunok s Nympháknak is tsak meg kell halni.

Terem itt olyan bor, sűrű ötputtonos,
Hogy íze az egész tájékkal rokonos,
Benn a méhe zsongás aranyos lugasban,
A méz édessége kissé fanyarabban,
Napsúgár zamata, villámlás deleje,
Láva föld goromba Titani ereje;
Tsak az első kortyban. Ki bön nyelegeti,
Fennségét nem érzi és el-vesztegeti,
Soha fel nem fogja e Nectar beszédet:
Meg-halunk s eggy tsephen itt az örök élet.

*S. Catharina Klastromban Regensburg mellett.
21. Februarii 1813.*

Hogy a tíz tagú rokoni Troupe-ban rendet tsinyálljak:

gróf Haller Ágoston (Gaston) és testvér húga Christa;
négy testvér: Lónyay Anna (Ninon), Ersébet (én), Pál és Gábor, idősségi sorban; Ninon
Gastonnak hitvесе;
gróf Maylad József(Josó) és testvér húga Denise;
Kátai Katalin, atyai ágon rokonom;
végül Lord Richard Kenneth Whitesea (Richie), Ivlaylad Denise-nek akkoron kérője,
immáron férj-úra, s el-vivé Angliába.

Jegyzés az utolsó négy sorhoz: A bor aromája tsak az első néhány kortyban existál. A ki
vedeli, tsupán Alcoholt iszik, akkor már zamata indifferens; a bövségessen ivott bornak lelke
nintsen.

BARÁTNÉJAIMNAK.

*Bavnriában, S. Catharina Convictusban,
14. Februarii 1813.*

Álmomban falumban
Jártam jeltelen,
Mint Elysiumban,
Psyche, nem tetem,

Szita-szárnya sintsen,
Könnyebb mint a moly,
Hogy árnyat se hintsen,
Láthattlan gomoly;
Ám de pillanásom
Még-is fogva volt,
Édes látomásom
Mind belé hatolt,
Tsak az férközött-be,
Mit vágyam viszen,
Szemeimre kötve
Nagy kolonc szivem.
Nem a Menny országot,
Tiszta ragyogást,
Tsak honni világot
Láthaték, mi mást:
Bodrog hídgya mellett
Vásáros sereg,
Álmomban se tellett
Hogy bábót vegyek,
Posztó újjasom van,
Vászon rokolám, -
Mit jó lesni rajtam,
Pislogatni rám?
Két kezembe pányva,
Egyre pörgetem,
Fordúl fejre lábra,
Által szökdelem,
Eggy cigán a réten
Nékem hegedül;
Jó Atyám fut érttem,
Karja rám terül.
Botlik eggy sír kőbe,
Villog aranya,
Futunk temetőbe
Neheztel Anya. -
Ekkor ébredek-fel,
Fejér zárda fal
Közt ásít a reggel,
Szürke ravatal,
Áll eggy vén beguina
Kamránk közepén,
Szeme mint ha rína,
Varnyú feketén,
Pöndölben mi sárga
Süldő malaczok
Térgyeplünk imára,
Fogunk is vaczog.

DIE TAUBE PRIORISSA.

Mater:

Du magst wegziehn von unserm heiligen
Kloster? Warum denn? Und was willst du werden?

Novicia:

Prostituierte.

Mater:

Schrecklich! Sag's noch einmal!

Novicia:

Ich werde Hure.

Mater:

Meine liebe Tochter,
Das ist sehr gut. Ich hörte erst Protestant.

Regensburg, 5. Maii Anno 1813.

A fenniti vers a Klastromból való szabadulásomnak rövid s kissé túlozott dramatisálása. A való történet ennyi: A zárdában úgy érzem magam, mint matska a zsákban, hát levelet írtam Bétsbe, egyik udvarlómnak, Zedlitz Miksa bárónak, hogy szöktetne-meg innét, s a tsillaga lehetnék. Max, e kissé sánta, de külömben jó formájú Schlesiai Freiherr, ugyan meg nem szöktete, hanem egy hó múlván meg jelene Oncle-ommal, Mailath János gróffal a zárdában, és kezdenek a bőrömrre lizitieren. Először János bátyám indult tsatába érettem; s a Priorissa el-utasíttá: nem vethet egy Calvinista kezébe, a kárhozatba. Miért alítá a pápista Mailathot kálomistának, secretum. Erre Max, a ki Lutheranus, a klastromi reliquia börtben annyi pápai, bíbornoki, püspöki, apáti medáliát vásárla öszve, legalább 30 drb. fityegett a mellyén. Ettől a Mater annyira meg-rettent, alig győze mentegetődni, engem rögtön Zedlitznek ada, s könyörgött, hogy habozásaért, melly tsak quiproquo, fel ne jelentné. - Im így történt, hogy Protestantnak nem engede, Prostituiertnak igen.

TARANTELLA.

Én rám aztán nagy tsapás

A vers írás,
Tinta nyalás,
Mert tirannicus,
Academicus,
Ott únalom
Lapított agyon,
Mint vastag kövér
Méltóságu férj.

Hamaros meg-öszülés:

Eggyesülés,
Gyermek szülés,
Tisztes házi tűz,

Tej szag, pólya bűz,
Nem leszek én
Fejős tehén,
Gyászolván szabad
Vándorlásomat.

Mondd mi más, meg-hibbanás:

Klastrom lakás,
Imádkozás,
Ifiak helett
Vén püspök kezét
Tsókolni-meg,
Ráz a hideg
Ha rá gondolok
Már ebül vagyok.

Félre vers, tsalád, ima,

Leszek sima
Czigán rima,
Gönczöm el-szakad,
Öltök másikat,
Szívem szeret
Száz ezreket,
Tsak ha éj temet
Ontom könnyemet.

1813.

NAPOLEONRA.

Beszélő személek: Claudia és Silvia pásztor leányok.

Cl. Édes Silvia, tengünk birkáink s a fejő szék
És a tejes sajtárok szűkös téreiben, míg
Nagy tsuda történik!

Si. Nem hallék semmi tsudárúl.

Cl. El-maradott vagy. Halljad: támada új Tsata Isten,
Minden Nemzetet öszve terel dús tarka virányra,
Hol köz boldogulásban mind valamennyi tenyészik.
Bölts, jó férfiu!

Si. Látám, piszkos a körme.

Cl. S ez is baj?
Háboruban, vérben robogott, meg-váltni Világunk,
És hartzban viharozva kevés gondjut piperére.
Hántorgassd laza öltözetit, nem túl nagy alakját,
S lábán sáros a tsizma, miattunk jól bele-gázolt.

Si. Rendbe vagyon, ha ruhája viseltes, még se pötsétes,
Mert mi nem illik a polgárnak, jól illhet a fennső,
Ritka, nagy embernek. Nem kell külső ragyogás, hol
Fényes a belső. És ha kitsiny termetje nem is szép,
Hát arrúl se tehet. De ha szutykos a mantsa s a karma,
Mért nem mosta-meg.

Cl. Ejj, hát éppen e tsúnya mosatlan
Kéz emelé virulásra, barátném, mind e Világot!
Tsak rá gondolok és ugrál a szívem. S a javított
Köz sorsért bizon el-nézek körmén pitzi föltot.

Si. Álmodsz, Claudia: álság, szenny a világa. S a Népek
Mind rázzák az igát, mit a gyász köröm aggata rájuk.
Nem szidom a dolgos markot, mert durva, nem ápolt;
Nézzd, a paraszt keze barnás, szinte meg-ette a földet,
Szinte göröngy lett; varga-tenyérnek bőre alúl a
Sárga tsiríz ki nem ázik, s pálott, gennyes az ujjá:
Álnok végezet ez, s én nem fintorgatom órrrom.
Ám a Vezér, rágtsált, szurtos, „rejtdd-háttra” körömmel:
Illy feketült ujj-hegy feketít mindent feketére.

Norinberga, Maii 1813.

GÖTTE ÚR UTÁN.

NÄHE.

Wie du mir oft, geliebtes Kind,
Ich weiss nicht wie, so fremde bist,
Wenn wir im Schwarm der vielen Menschen sind,
Das schlägt mir alle Freude nieder.
Doch ja, wenn alles still und finster um uns ist,
Erkenn' ich dich an deinen Küssen wieder.

KÖZELSÉG.

Gyakorta, édes gyermekem,
Olly idegen vagy én-nekem,
Nem is tudom mért, emberek rajában,
Boldogságom mind szerte dülva.
De ha környös-környül tsend és homály leszen,
A tsókjaidról rád ismérek újra.

Ezen Transductio Historiája: Mi után ki-hoztak engem a zárdából, együtt utaztunk, Nagybatyám Mailath János német magyar Költő, s leánya Henriette piczi barátném, továbbá két Zedlitz, a Poeta Christian s az Alchimista Maximilian, meg én. Weimaron át-vonúlva, Göthe urat meg-látogatánk. A férfiak nem most elősször. Az öreg úr derűs és igen nyájas vala, ittuk véle együtt Christian franczúz pezsgő borát; de nem engedé Jánost pipálni, Christiant Zigarre-ra gyűjtni, a sánta Maxot commodossan el-nyújtózni, Henriettet énekelni, engem klavierzozni. Meg-kérem: ha nekünk semmit sem szabad, tsak néki, hát írna hozzám egy

költeményt. „Das geziemet sich vornehmlich nicht! Sie sind eine indische Göttin, und ein grobes deutsches Gedicht also, was Sie anbetete, wäre Blasphemie.” Még-is könyviből sua ipsius manu ki-írta egy régi dallát, s át-nyújtá: Ein Spiegel für Sie. E kelle néked. Meg-kísérlém Magyarra át-tennem.

Távozásunk után sokáig hallgattam. A poetai nagyságról elmélkedtem. Az öreg úr nagy Lyricus, nagy Epicus, nagy Dramaticus, nagy Philosophus, nagy Anthropologus, nagy Botanicus, nagy Oeconomus, nagy nem tudom mi, akár egy degeszre tömött almárium, a millyet mi-felénk a szegény viselős jánkák hasára burítottak, hogy el-vetéllyenek. Colossalis és kétségbe ejtő.

S eszembe jut egy másik Poeta. Tíz nappal ez előtt Tübingában valánk, s a szállásunk melletti házban egy Tischler, egy bútor készítő dolgozott. Nem is tudom, miért nyitottunk-be hozzája; e tislernél lakik egy Költő, valaha a nagy Schiller Frigyes famulusa volt, aztán elment az esze, meg-háborodék, s az olta itten kuczorog az iparosnál, a ki jó lélek lehet, hogy el-dajkállya e tsetsemővé vissza változott férfiút, neve most nem ötlík emlékezetembe. Ez eszelős nem szólt, tsak felém indula s egy keszkenővel meg-legyinte, mint ha port verne-le a ruhámról. Kérdőn a gazdára tekinték, ő meg-nyugtatózott: a gonosz Daemonokat úzi-el túlem, s a tiszta Geniusokat áraszttya reám; ahányszor kinnt jártattyák, mindég keziben a keszkenő, s a bokrokat, falakat sorra legyinti, meg-álggya. Tehát a bolond nem haragból vert meg, szeret engem, s érzem, én is szeretem szerentsétlent, ám bár ritkán volna türelmem vezetgetni őt, mint a jámbor bútoros teszi. S olly szép finom szellem arcza vagyon. Annyira meg-nyerém bizodalmát, hogy írásaiból fel-olvasa nékem; pedig, mint a gazda mondá, igen ritkán tselekszi, többnyire ül és báván hallgat. Nem feledem a verseit: se értelme, se metruma, se cadentiája; zászlók, körtvélyek, erdők, tavak keringnek, úsznak, rend nélkül, vagy a bolondság ismételten rendgyében. Mit tagadgyam, nékem igen tetszett: álmomban hallok illy költeményeket, s ha fel-ébredek, nem marad bellüle semmi.

Göthe előtt méllyen meg-hódolok. De ama nyomorúlt eszelősnek rongyolt Lyrája, tsak azt vágnám hallnom.

Lipsiában, 1813. esztendő nyarán.

NEIPPERG-MONTENUOVO GROSSMUTTER KI-TERITTVE.

Bétsben, 3. Novembris 1813.

Örök szükség ki-múlni. Még-is egy Királ

Írányoz itt, ha nyugszik is.

Egy büszke héja órr vezérel, árnyt borított

A sorvatt kis szemek fölé,

Minden-ki ennek néma intésit lesi,

Fő fő mellett, térgy sark megett,

A Candelaber tűzben langaló veres

Teremben: vélni, ég a ház,

Egyik sarokból másba örült árny repül

Nehézkessen miként bagoly,

E villogásban mennyi szép selem sajog

És czifira váz, talián szekér,

Nem hólt miatt: úgy látczik él, törvényt terem

Erőssebben, mint rend szerint.
 Borzasztó forróság szorúl, de mind marad,
 Míg engedelmet ő nem ad.
 Bohó fel-olvasója én, nem ismerem
 Ez új Herczegnét, térgyelek
 Az ágy előtt, kanócz pörnyéji sávos
 Theresiana blouse-omon,
 Ugyan néznek, se gyász ruhám, se fátyolom,
 Ha adnak rá-valót, leszen,
 Még-is fel-állok, öszve ment rög arczat
 Fölé tsüggesztem hű fejem,
 Máslis Zopfok dermett kezére omlanak,
 S hová rá-nőttek ujjai
 Gyémánt köves keresztre, mint kemény gyökér.
 Oh hányszor meg-kacagtatám,
 Most is hallom: „Piccola Pulcinella mia! -
 You little faithless! - Renitent! -
 Du Katzi-Kratzi!” - s rázkodék öreg feje,
 Fogatlan és setét torok
 Tátonga rám: rögvest ki-ugrik eggy egér,
 Vagy kén kő, Limbus ördöge;
 Mert szívesebben lessz Pokolban úri hölgy,
 Mint Mennyben a Chorusban eggy.
 Du Katzi, weinst du nicht? Tu sais que je suis morte.”
 Hajamba perkel gyortya láng.
 Du weisst zu viel. Geh’ weg von meinem Katafalk,
 Unreine Katze! Ketzerin!”
 Tsengett fülem? Nem hallja más. - Ajkam rebeg:
 Grossmutti, ach! verzeihe mir.”
 Ne héja órr tsípkedgye szerte álmaim,
 Már messzibbrül nézem kezét,
 Mi kék foltos, mint fagyban koldus asszonyé,
 Hiába hetven vég selem.

LEVÉL COUSINOMNAK ÚJHELRE.

Bétsbül, anno 1813. 24. novembris.

Josóm, ne sírj. Mindég veled vagyok.
 Kezedbe vésem matska körmeim.
 Kormos sörényemet kebledbe zárom.
 Melletted szúszogok. Herébe rúglak
 Piros Satin czipellőmnnek hegyével,
 Avagy ne kopjék, gyöngy láb-ujjaimmal,
 Gratis, mint senki mást.

Lá, nem felejtéd
 Bözsédet, die in Wien Elise wurde
 Die schwarze ungrische Comtesse ohne Soldo.
 Kegyes vagyok hozzád, meg-engedem,

Küldhetsz 30-40 Rhenus Forintot,
Ha van neked. Másként nem engedem-meg.
Josó, gondold-el bétsi vízmosásos
Árnyékszéken magános tomporom,
Mindég tiéd és minden sóhaja.

Grossmutti meg-holt. A Brunswick Palastban
Lőn új tanyám. Graf Carl, Therese, Blanche
És Josephine, mind mobilis erántam,
Még-is fáj ótska Gardrob-om. Na ők sem
Túlontúl gazdagok, s így meg-vagyunk tsak.
Josephine-nel klimpierozunk Klavieron,
Sokat bohóskodunk.

Tudd meg, fiú,

Ezek más millyenek, mint általán
Aristocratiánk. Eggy négligé,
Eggy mérészebb szó már is Scandalum
A leg-több kényes Saalban és Salonban;
Pediglen permanent Scandalban élnek,
Másként unatkoznának; persze így is;
Kell tisztességes Masque-ot öltönnök
S alajja bár-mi főr, tsak meg-ne tsüsszék.
El is várják a bünt, de parfumiért.
Közöttök mennyi meg-aláztatás ért,
Majd el-sírom neked, sed non in scriptum.

Itt Brunswickéknál bár-mint szólhatok,
Fütyölhetem Marsiglia dalát,
Ők nem sikítnak Policey után;
Czibálhatom Carli maradék haját,
Nem marnak, hogy talám fekünni vonszom.
S hahogy tsúfságot tervelnék titokban,
Vihetném kontyom innét.

Miniature

Athen villong e házban: Pictorok,
Musicusok, Tudósokjáznak itten,
Freiherr von Zedlitz, nagy nevű Poeta,
S nem tsak Fő Rangok; mívelt Bürgerek,
Görögségtől ihlett Oken Professor,
Meg eggy nagyot halló öreg, Bethorn,
Borzos zenélő Maestro, s mind imádják,
E háznak ő az Orpheus Istene.

Genie-nek mondják. Hát én nem tudom,
Tsak azt látom: tiport poros bogár,
Mint enn magam. Gyakorta lobbanó,
Hamar szerelmes, és eggyszerre sokba,
A Brunswick grófnékba, s hinném, belém is.

Mondá, eggy Opust nékem componál.
Meg is hozá, rá írva: „Für Elise.”
Ha nem hiszed, majd ládd.

Kezembe nyújtá:
„Sie sind drinn, Ihre abendblauen Flügeln,
Ihr Nelkenhauch und Ihr Maikäferlicht,
Sie wunderbare Wüstenkönigin!”
E Complimenten én majd-nem kaczagtam:
Kék szárnyam és szekfű lehelletem
És nyájas szent-jánosbogárka fényem,
Ah, hol vagyon már!

Még is meg-köszöntem,
Kisded darab Klavierra componálva,
Nékem túlságos édes hangzatok,
Ez más, nem én - eggy senge kis leány
Ámúl ártatlan nagy kerék szemekkel,
Alkony, virág illat, madár tsitsergés
Környűl-fogja, s végtére ostromolja,
Hogy érintetlen keble meg-dobog,
Föléje bűvös, rémittő, hatalmas
Végzet borúl, s a szűz szenvedve érzi,
De még nem tudja: itt a szerelem.

Hálát mutatnom illett. A Klavierhoz
Ülök s a bajjosan bogozható
Manuscriptot le-játszám úgy ahogy,
Ez rossz zenélés volt. De a siket
Nem hallá, antúl inkább meg-hatódék,
Látván, híven, hogy míve szárnyra kél,
Mint tündöklő galamb, annak kezéből,
Kirúl e dallt magányban álmodá.
Ő élvezett leg-szebb Melodiát,
Szemmel, nem füllel, míg könnyűi hulltak
Vásott zekéjire.

Majd döbbenetben
Figyelék Bethorn urat, nem kell-e Doctor,
Olly síró görts rázkodtatá szegényt,
Mihelyt silány Concertem véget ért.
Fogd-fel, melly kínos situatio!

A Maestrohoz szaladtam, esdekelttem:
A sírást haggyuk-el, jerünk mulatni,
Térgyemre ülljön, aztán: gyű, fakó,
Lovatskázzunk!

Ezt félig németül,
Félig magyarul mondám, így s úgy se hallá,
De Brunswickék s a vendégek nevettek
Picant ideámon, és a Componista
Már meg nyugván, czirógatott, mosolgott.

Josó! úgy érzem: kantár-szíz kezemben
S a szíjon húzok eggy púpos tevét
És a Sahara sívatagban állunk
Ketten, a Musicus Genie meg én,

A többi mind Fata Morgana, semmi,
Mellyet kuszál a szomjú rónaság;
A mindenben tsupán ketten vagyunk,
A vén siket s a bájoló ribantz,
Nints harmadik. S ez a világ keserve.

Ládd, így élünk a Brunswick palotában
Puritanus módon és még is derülve,
Disciplinában és még is meg-értve,
Bár meg ne únnám. Oh én állhatatlan!

Te tsak ne bánatoskoggy. Meg-jövök,
Ha előbb-nem, ősszel. Majd együtt le-dőlünk,
De nem rosszaskodunk, tsak télire
Eggymásba búvunk, új tavasz kopog,
Többé nem ébredünk.

Ki-ége métssem.

Elise tsókol, hivséges Bözséd.

MINUTES VOLANTES

Bécsben, Pozsonyban és egyebütt, 1813. év őszén s telén.

I.

Szinte meg-kövülve ketten,
Nem-lét mély ölébe hulltan
(Más is jó még, ez hihetlen)
Eggy magánnyá öszve-forrtan,

Többé nem tudjuk mi vóltunk,
S mint halunk, ha ez se hóltunk,
Észt egymásba veszejtettünk,
Perczenet érez helettünk,

Dobogván eredbe folynom
Múló tsillag-fordulatban
(Már el-hagylak) haggy karodban
(Úgy is el-hagysz) haldokolnom.

II.

Asszonyok békéje,
Thea gőze
Szállong a Salonban
Ölelődzve.

Zöld halmok közébül
Őszi pára
Terjeng a bennt ülők
Ablakára.

S a kit emlegetnek,
Az Eggyetlen,
Hiányával vagyon
Jelen itten.

Mind szem-köztt, de még is
Háttal fordul,
Mert a hiány, étlen
Kutya mordúl.

Meg-romolt szememben
El-mosódva
Mind egy képű nékem,
Zápor főtja.

III.

Jer a nagy városba, gyermek,
S tiéd a módi, a tsín.
Nagy úrak el czipelnek
Gyalog, lovag, kotsin.
Apolgatnak, meg-itatnak,
Champagner és Cognac,
Dolgod kegyesen s futólag
Kissé bódulni tsak.
Pislogsz könyes karikáddal,
Szédülsz és hánnia kell,
S a Prinz meg-küzd ruháddal,
Hasadba térgyepel,
Eszelős szeme ködbe fúlva,
Nyögdel, velője forr,
S fogain, mint száz év múlva,
Ki-viggyan a váz vigyor.

IV.

Most kell hogy el szaladgy
És mindent félbe haggy,
Mikor leg-édesebb,
Leg-hőbb, leg-könyesebb.
A mának mulatsága
Már is emlék te-benned,
Ha vonsz a vígasság ma,
Jobb szomorúnak lenned,
Az esdő ezer hangot
Már is sírodban hallod.
Most kell hogy el szaladgy,
Tűz múltán öszve faggy,
Redőzet ingeden
Dermett márván legyen.

EGGY LOVÁSZ FIÚHOZ.

Oldalod mellyül borusan szököm-fel,
Óriás kígyó ropogat: magányom,
Bolgatod fészkin, tova még-sem úzöd,
S forr derekomra.

Álmad lep, el-gyűrűt iszap ágy, te kis hal,
Úszonyod lágy még s lihegő kapoltyúd,
Gondtalan czompó, ha be-harmatoztál,
Nyugton el-alszol.

Mint fejér tűz-nyelv rohanok mezítlen
Szomjuságomban, ki az éjtszakába,
Ott a Cosmosnak ridegebb s hitetlen
Tarlaja füstöl.

Baden, 1814.

KÉT FAMILIARIS PORTRAIT.

Námesztó mellett, 1814 nyarán.

I

Édes Atyám, Gróf Lónyay János (1755-1810).

Fél száz garádits, fel-szaladok hamar,
Nap-sárga pruszlik, tűz-lila szoknya szárny,
Nagy hangú kis madár zajommal
Már az egész palotát be-töltöm:

Tegnap le-feslett mente sinórodat,
Nézzd, vissza varrá hol mi okos leány!
Tsókold-meg, itt babrált az ujjom,
Erre sütött a szemem világa!

Nem szóllsz te, hallgatsz. Lomha komondorod,
E vaksi vénség, most kapar és nyöszög.
Fő és szakál oldalra billent,
Sárga tobák színü kéz le-horgatt.

Rettenve szálllok, s mint idegen sikolyt,
Hallom szivemből vész madaram szavát:
Hol vagy, Ninon, Gáborka, Palkó?
Oh jaj, a szél meg-üté Atyánkat!

Így lészen eztán, kő kutya, kő garád,
Kő ember alszik kő butorok között,
Itt bennt meg-állt a sors futása,
Kőbe merett e világ örökre.

II.

Édes Anyám, Maylad Borbára Grófné (1769-1801).

Távolbúl ide látogat,
Míg el némul a völgy élete, alszom is,
Honnan száll haza, nem tudom,
Vagy bolygó idegen, s ott vagyon otthona,
Hol fészkelnek a Daemonok,
Arczával soha meg nem jelen én nekem,
Nints foghassam alakja sem,
Folvást tsak keresem hasztalan álmaim
Sodrásában a szét-törő
Sullyos dolgok alatt és esetek között,
Változnak, s el-iramlanak:
Barbar város, a hol lüktet a sár, a por,
Mint geny sebben az ér-lökés,
Káromló kotsisok s mind együvé tolúlt
Meg-rozzant szekerek s lovak,
Útszákon, tereken kapkod a rémület,
S gyermekként, a ki el-veszett,
Űzöm nyomdokain, jól tudom, itt vala,
Meg kell holni, ha el-hagya;
Aztán szörnyü folyó parttyai lábaim,
Habbúl kéne ki-mentenem
Meg-markolva haján, s majd-nem elém forog,
Már örvényibe vissza hull,
Át-fázott, tsatakos, lázas, akár magam;
Most meg kellene szülnöm őt,
Alvó messze Anyám bennem a magzatom,
Hásmál, rúgdal a szív alatt,
Annyát így szüli eggy árva leány gyerek,
Mint tó tükre a kék eget
S víz-gyűrű veti szétt, s én egyedül sirok.

IUS ULTIMAE NOCTIS.

Námesztó, 10. Julii Anno 1814.

Mint gondos asszony
Kamrába fűrtöt,
Ispán akaszta
Betyárokat.

Út széli fákon
Sorjába függe
Negyven vagy ötven
Vékony legény.

Lóbált a lábok,
Himbált a seggök,
Akár ha hágnák
A szűz leget.

Békés falukból
Ki-szállingózva
Tsudálta őket
Gyerek tsapat.

Eggy bamba jányka,
Eggyik kezéből
Bábúja lógott
A sárba le,

Másik kezének
Eggy ujja szájban,
S nagy birka szemmel
Álmélkodott,

Míg meg nem ijett
Karvaly rohamtúl,
Sok száz setét szárny
Felhőzte-bé.

Ekkor szájából
Ujját ki-kapva,
S bábját ölelve,
Futott haza.

EPISTOLA ENNEM MAGAMHOZ

*Námesztó mellett, Onkelem gróf Turso Ferencz Árva-Vár-megyei
Fő ispán úr erdei vadász házikójában, 28. augusti 1814.*

Meg annyi társaság, meg annyi tánczolás,
Könnyű hintó, ló futtatás, Ball, haute volée,
Spanyol ügetés, por és sár, Audienz, mosoly,
- La bella! - bouquet, bonbon, liqueur és tête à tête,
Gyalázat, sírás, Schleier, Maskerade után
Magúra rengetegében.

Fél esztendeje
Senkit se látok, bátyám tót cselédjei
Járnak-be füteni, mert itt ollykor nyáron is
Jég függ az ablak rátson. Melly más! Rab vagyok?
Előbb a világító pokol, meg-szédülés,
El-ájulás - hol hagytam el fejem? - sokan
Ohajták szívem, mindenem, de én soha
Se hajoltam éles szirtemről a föld felé,
Égen függtem, mint vértse. A kis figyelmesek
Liaisont; kantsal frigyét szereztek, én soha.

Meg-őrizém szabad magányom. Itt valék
E Magúra sziklán már, mikor nem itt valék.

Embert nem látok itt. Végetlen fenyvesek,
Hideg patakok közül egy két szén-égető
Szikráji éjtszakánkint szálldosnak felém,
A fellegekbe hegyek feszítik vállaik,
S mint dajka-mesében, farkasok süvöltenek.
Itt senki sint, de még is a rengeteg felett
Mint Indus avagy Egyiptusi állat istenek,
Figurák repülnek, krokogyélus, majom, sakál,
Tserebűly, kígyó, tsimaz, mind-két nem-béli és
Más más rangú Creaturák hordgyák díszek,
Pour le Mérite, Sternkreuz, Toison d'or, kinek
Mijutott, mind büszkék, kényesek s erényesek -
Emlékimből párálló Emanatio,
Ezt nézdelém; s meg-szüne egy nap hírtelen
Tsípő-nyilalás, tsuklás meg émölögés között,
És nem vólt ápolóm, le-nyugtatóm. Pedig
Lehetnék én Marchesa, Prinzessin, hiszem
Térgyen tsúszkálnak előttem, Tsászárné akár;
De akkor folyvást émölögnem kellenék,
Míg drága Schleppem ők hordoznák, a gazok,
És tisztos, fűnyás, gögös lennék, mint azok.

S nem kéne duzzadó hasammal búni el
Kárpátok erdejébe. Hálám a kegyes
Tapintatért, Hochwohlgeborene Dame, hogy
Oly részt vevőn meg-kérdi: Ki tette? - Nem tudom.
Mondám, Madame: tsak is a vidám figyelmesek
Mívelnek illyent pap nélkül vagy pappal, én
Ezt nem teszem, Mylady. Hallgasson reám:
Él Bétsben férfiu száz-ezer; s át-útazó
Még száz-ezer; s hol szerte passagierozék,
Még többszer száz-ezer: ennyi rengeteg közül
Ki mitmacholta vélem e fattyú magzatot,
Honnét tudnám? Szeretek minden-kit egy gyanánt.
Részvétje, carissima Donna, meg-ható,
Hiszem kegyeddel szégyen nem történhetik,
Kegyednek nagy férj-úra vagyon, s azon kívül
Sok jó szeretője, Lakai, Stallknecht, Husar,
Kemény Gardist; de minden tisztelt gyermeke
Férj-úra nevével a tsaládba soroltatik,
Hát erkölcsös, mia cara Donnissima,
S minő grandezza, hogy egy czafattal szóba áll,
De fusson, mert hol bökní szokják, ott rugom.

Akár ha bárány felhőt szültem volna, olly
Könnyű vala. Szerényen, halkkal érkezett,
Nem szívelt látogató, tsak egy piczin helyet
Még is reméllt. Látám gömböcz fejét, pihés

Fekete haját, de többet róla nem tudok,
Tejem fakatt, hiába: túlem el-vivék.
Nem is tudtam, Ferencz bátyám is itt vala,
Künnt vága gyoltsot és forrala patak vizet
A hatalmas Fő-ispán, a bitófák ura,
Míg rajtam bába segélt. Később Bátyám Uram
Be-nyitván, ajtóban meg-állta: - Kis Bözse,
Jobban vagy? - Szép gyengéden foglalatokodék
Körülem, és susogó hangon parantsola:
- Segítek rajtad, hogy ne légyen rossz hired,
Se a Familiának. Károdon okúlj,
Ezen-túl óvd magad.

Eggy vén czigán, Kulesz,
Vivé a zsákot. Benne matska nyivátskolás.
Kíséré egy bolond vihogó asszony tseléd.
Tiltás daczára ágyambúl ki-szállva én
Biczegtem utánnok, a gyász menetben harmadik.
Erdőben forog az út, mindég más oldalon
Ki-látni, jönnek a hegyek mindég más felül.
Folyton fojtóbb a fenyves sűrű, már alig
Fért el Kulesz, s a zsák a fáknak ütköze -
Nem adom, nem engedem! Ha szégyen, hát legyen
Szégyen! Az enyém! - A zsákon szivárgott a vér.
A zsák már hallgatott.

Tsepét se több vala
Temetése, mint egy matskáé. Kis névtelen
Fiú vagy jány, már meg nem ismerem soha.
Gyász orgonája búgó szél, bútsúztató
Chorusa madár népség, harangja bérczeken
Rezegő zuhatag, kereszttye a Nap s a Hold
Súgár metszése a völgy torkok felett
Hajnalban s alkonyatkor, a mennybe fel szökő
Sírköve a zápor-vert Magúra, s kertiben
Viola s gyopár özön. De mind ez nem vigasz.
Az sem, hogy fattyú béllyegét nem szenvedé.
S hogy néki jobb: minden meg-hóltra mondható
És szent igaz; még is mind élni nyargalunk.
Félek, hogy újra tánczolok. De éjtszaka
Gyakran riadok nyivátskolásra, s rá jövők,
Magam nyiszogtam. Mert azt álmodám: futok
A hegyre, mind magasabbra, erdőn, vége nints,
Nyomomban ismeretlenek, s én nem tudom,
Zsandárok-e, vagy követnek síró asszonyok.

MAYLAD JÓSEFNÉ HALLER CHRISTÁNAK.

Kassárúl S.-Újhelre, 30. Septembris 1814.

Innejt, míg jön az éj, rád hajol életem,
Halkan jársz te le-fel, szúnyad a kis fiad,
Meg nem tsörren a tángyér s
Mázos bögre kezéd között.

Távolbúl lebegek, látlak is, és te nem.
Fúvallat vagyok én, rebben a lámpa láng,
Nézem fénye körében
Alvód tsipke-kötös fejét.

Ajkán tsep tejedet. S el-repülök megint.
Villámlok magasan, fenn lobogó vihar,
S omlók zápor esőként
Hajlékodra, szobád fölé.

AZ ÉN DAEMONOM.

Olly Daemon jár itt
Fáklyával, a ki
Nem tsak a gála ruhás
Almáriomba, hanem
A szennyes ládába
Is be-világít;

Mert a ki-mosott
És a ki-mosatlan:
Eggy-azon,
Tsak egyszer itt,
Másszor ott.
Éppen ezért:

Ne rajtam botránkozz
Gnothi se-auton,
Ismerd-meg tenn magad.
Oh ha az emberek
Minden helyhezetben
Látandnák enn-magok!

Gyermekem, itt
Nem Lupanarban vagy,
Hanem Templomban,
Fluidumok közepett:
Borúlj-le és
Figyelmes legyél.

Kassán, 3. Octobris Anno 1814.

FÉLIG MEGBÁNÁS.

Budán, 21. Octobris 1814.

Rínak, vínak érttem,
Szomjúzva élvezem,
Pedig szünetlen érzem,
Nem mindég így leszen.
Sikerimnek mind aratását
Be-takarni sem tudom,
De még is el-mulását
Előre fájlalom.
Eggy tsíny, eggy tsók a zsivalyban,
Mellynek vérem ma örül,
Holnapra emlék, s majdan
Koporsómba merül.
S mint ha már most kopott tsont
Vólnék avas temetőn,
Az élhetnék kis-asszonyt
Onnajt figyelem merőn,
Harapó szándokkal, irigyen:
Nyugj már, te báj paszat!
Haggy el-nyugonni engem,
Ne rázd a tsonttyaimat.

PSYCHE CONFESSIOJA.

Buda, 23. Oct. Anno Domini 1814.

Bolond Atyám hívott Psychének,
Ez harmadik kereszt-nevem.
Mindég Ámor karjában égek,
A Lélek és a Szerelem
Külön nem válható sohsem.
Míg másulásiban reménylek,
Hívságos forgalomban élek,
Tarka s vidám az életem;
S ha majdan egyszer tsendre térek,
Nem forgok többé: meg-lelem,
Hogy Szerelemre vált a Lélek
S Lélekre vált a Szerelem.

UNGVÁR-NÉMETI TÓTH LÁSZLÓNAK,
a Poesisben Mentoromnak, de semmi egyébben nem.

Pesten, 1814. esztendőben ősz-utó hava 10-dik napján.

Laczkó, ugyan hiába
Pislogsz-ki könyveidbül
Tüzes szemekkel én rám.
Az olyan nagy tudósnak,
A millyen vagy te Ficzkó,
Minden tudás a fejében,
Az-után alább se-mennyi.
Görbedt silány kukacczal
Horgássz keszeget toczóbúl,
Ne tengeri Sirenát.

Bármelly suttyó kölök tud
Lapos tsókot le-kenni,
Bármelly reves karó tud
Érzéstelen döfölni;
Könyvekbül meg nem érted,
Mint kell nyakon lehellni,
Nyelv-tsútssal fülbe mászni,
Czimpák tsókolgatását,
Bimbók birizgatását,
Hajlások songatását,
S ha már a kis fazék forr
Véletlen bé-hatolni
Tsiklándva és tsavarva,
Hogy az el-bízott libuczka
Levegő után sepegjen,
Ismerve Herosára.

Maradgy nem illy igényes
Úrnőid szoknya-szélén:
Ágnes, jámbor lovatska,
Nem vet le a nyeregbül,
Akár mint nyargalod-meg;
És Klára, komolly kisasszony,
Hideg Pallas Athena
Se óhajtson külömbet.

Ha helettök engem áhítsz,
Ne Philosophiábúl,
Tanulj Empiriábúl
S Naturábúl, barátom,
Hogy füzőmet meg-oldhassd.
Ficzkó, engedd-meg: addig
Hypatiád lehessek,
Ki ha ifjait taníttá,
Hogy vágyódást ne keltne,
Arczát el-fátyolozta.

LEÁNY KÉZ.

Vékonka ujjak, éles fényű körmök,
Fejér kölkök cziczus mozgásu kis kéz,
Kartsú és hajlandó puha s meleg,
Bizsegtető tsak illete is,
Inkább délicateesse, tsilló bijou, mint
Élő tetem. S illy czukher pratznival
Kell írnom monstrosus énekim.
Merész ifjak kegyelt játszó darabja,
Lehet vonkodni, vetni, símogatni,
S vén úrak kedvencz étke. Sérülős
Ha főzni, mosni, varni kellenék;
Játczmában szorgos. Az ujjak tövén
A kézfejet négy tsont ki-domborította
Halmos völgyesre és formás ketsesre,
S be-végzi eggy kígyózó karperecz;
Mint mindenén, át-üt rajt a halál.

Pest, tél-elő hava, 1814.

SÍRFELIRATOM 20-DIK SZÜLETÉS NAPOMRA.

Kassán, 1815. év Januarius 27.

Kratos Atyám és Kharis Anyám, én Glaucia lyányok
Húsz nyarat értem tsak. Mennj-tova, tudsz eleget.

THAIS KESERVE.

Hajdan, pipis koromban,
Boglyás hajam s kíváncsi
Setét pillantatom közt
Fejetském rejtekében:
Mi jó vólt a szerelmet
Álomnak hinni tisztán,
Páros bolygásnak, édes
Ölelésnek, enyhe tsóknak,
Külön s eggyütt merengés
Boldog madár-dalának,
Melly vár majdan reám is.

Nem sejté gyermeki álom,
Hogy bűv-bájom boszorkány,
S imádóim bajátúl
Nintsen nyugság ligetemben,

Mint ágas szarvu gímek
Fújtatva vínak érttem,
S a győztes is siralmas:
Hogy kínzó gerjedésit
Véremben orvosollyam,
Ezértt eped, s ezértt ád
Virágot, kintset, éket,
Akár az életét is.

Nagyobb gyászom, hogy én is
Ohajtom. Hogy ha nézek
Hanswurstra vagy Rolandra:
A szándok fel-hevítnem,
Magában forni hagynom,
Bolondulásba üznöm,
Elöttem térgyen esengjen,
Végül ölembe vonnyam,
Belső örök setétbe,
Érzésem zúhatagába,
Ragyogó világu mennybe,
Olaj-égő kárhozatba.

Járunk a társaságban,
Suhogtatunk ruhákat,
De mindig eggy a kártya:
Nyakig ki-öltözötten
És illendően mivellyük
Illetlen vetkezésünk.
E tántzban körbe forgunk,
S tsupán azért mosolgunk,
Mert sírni el-feledtünk.

Ah jobb vala fenn a tornyon,
Bimbó esztendeimnek
Érinttetlen havában!
Kékében, fellegében
Visongtak a kereplők,
Keringtek a galambok,
Miért hogy vélők eggyütt
Akkoron el nem repültem!

Kassán, 1815. Tél vége.

KRÁTKY JÁNOS
TSÁSZÁRI GÁRDA KAPITÁN ÚRHOZ.

A felkai parton, 27. mai 1815.

Sólyom ha, Krátky! mint a paritty a kő
Ég fedte pályán hirtelen át-hasított
Eggy pont galambot látva: híred
Villama így üti-át a rangos

Késmárk kovátsolt vas kapuját, s a hol
Kis tsipke kárpit szűz puha gyortya fényt
S hó-színe meg-pirúl, mögötte
Rejlenek ifjú szívek dobogva

Értted, te bátor Bajnok, erős Vadász;
Igló, Eperjes, Bártfa virága mind
Áhíttja: Mars keblin ragyogván
Díszet vegyen és neki díszre legyen;

A Tatra híves bérceitől Tokaj
Tűzes hegyéig látnak a Tsillagod
Fényes futással, győzödelmes
Harsona hangja kemény Oroszlán!

Még-sem való, hogy Mennyre dicsérjelek
Földünk teréről: jobb, ha velünk maradcz,
S örvend szívem, mert nagy bethednek
Játszani kedves az én ketsemmel.

Lengyel felül jő, hajnali szép lovas,
Poprádi hídnál várlak; ügyes tsikóm
A harmatos fűvön legelget;
S rajta, galopp! hogy a fák suhognak.

Végül le-szállunk. János uram, ne hidd,
Hogy vágatásunk vége le-gyöngülés:
Márván szobor, holt kő vagyok tsak,
Tetteidet daloló Camoenád.

Fűzők futókát barna hajad közé,
Lomnitznak allyán tser koszorút kötök,
A Hőshez illőt: mást ne várj mert
Meg-hala szívem, avagy nem-is volt.

Add Orsikádnak száddal a tsókjaim
S a két piczinnek, s el ne feledd, a ki
- Szent tábla és vessző kezében -
Jegyző dicső utadat Clioként.

MEGGONDOLÁS.

Tornallai kastélyrúl s urodalomrúl,
Szíves Barátom! hallani sem kívánok.
Élünk együtt, míg fül egyy-máshoz a kedvünk,
De azon életrúl, mit kínálsz te nékem,
Botsájts-meg, épp elegendő álmadoznom:
Vékonka nyüzöségem helett ma-holnap
Terebélles asszonyod lennék, kerekded
S elül-hátúl egyy-forma, akár a gomba,
Borzasztó ragyagó szép kasznár fejjénép,
Körmökre bandsíttó, ha tapatt-e rájok,
Hamis notás tseléd leánt nyomorítottó,
És mint szalonna sütéskor zsír tsorog s forr,
Ömölne reád mellyemből hív szerelmem,
Ha kell, ha nem, éjel nappal, és ha távol
Járnál, várnálak a gesztenye fa-sorban,
Orczám viruló piros, landis kötényem
Piros, szélmalom alakú főkötőm is
Piros, minden kokasom tarajja, minden
Virág ágyam piros, és reád özönlő
Szívem piros, piros Isten szép Világa!

Bártfán, 1815. Tavasz közepe.

VENUS ÉS MARS.

Feküvén a harcz Urával,
Egy fél test fordulattal
Gátlám heveskedésit,
És félig alajja tsuszva
S félig föléjje hajolva
Öltém testembe testét.
Tsípőm, farom tsedervén
Törpétskémet tsiszálám
A harczy óriással
S láztúl pirúlt-ki orczám
S habos fejr husomban
A gyönyör újra meg újra
Hullámokká tolúlt-fel
S hullámokká alélt-el.
De végtire is be-tellvén,
Magamat hanyatt vetettem
S engettem a szokásnak,
Hogy szembe reám hasallyon,
És engem, kis töredékenyt,
Mint egy alapos tseléd jányt,
Kéméletlen dögönyözzön.

Tudám, ő néki ez jó;
Nékem jó ebbe tsak annyi,
Hogy bírhatám karomban,
Szerelmessen figyeltem,
Elméje tört hajóként
El-süllyede tengeremben,
A lelke szerte bomlott,
De teste még-is itt vólt,
Rajtam tombolt, viharzott,
Lazán reá fonódtam
S czirkáló ujjaimmal
Hátát, nyakát simogattam.

Lőtse, 1815 ősz-elő.

VÉR ÁLDOMÁS.

Kitsik valánk, Paltsó ötsém meg én,
Játczánk a számszer kamra mélyiben.
Ő térgyivel vonyó-aczélba botlott
S ömölt a vére vastagon. Sietve
Kezdém be-kötni, s ő, fejem át-karolván,
Ajakom a lüktető vágásra nyomta:
- Igyad! fáin, mint a liktárium.

1815.

EPIGRAMMOK.

Kassán, 1815.

Cave canem!

I.

Hányszor kelle nyúlnom Parcám kerekébe,
Hogy fel ne lendítsen Juppiter Egébe!
Mi minden lehetnék, mit Caesar sem sejthet!
Köhitséllyek inkább szerény rokka mellett.

II.

Mi közöm nékem a törekvő barmokkal,
Ne élylek másképp mint bé-húzott karmokkal,
Ha ki-mereszteném eggy két pillantatra,
A nyáj szétt-szakadna, czezfrére, czafatra!

ÁRVASÁG.

Kassán, 1815.

Ládám nyitám
S mondám: enyém
Bábúm, ruhám!
Emberről így nem szóllok én.
Atyám, Anyám?
Im-már szavak.
S a férfiak?
Tám mondom: Pistim, Jósikám,
Nem én, hanem Grammaticám,
Nem sensus, inkább consensus beszél,
Véletlenül, mint kút lánczán a szél,
Enyém szivemnek rongya tsak.

VÁLASZ JOSÓNAK.

Kassán, 1816. Januarius 5.

Szegény Josóm! Épp most vevém bolondos
Kéréсед. Reggel van, s a téli éjben
Szobám ki-hűlt, kályhámhoz gubbadék,
S a még tegnap belé gyűjtött fa-halmot
Leveled kísérlé fel-lobbantanom,
De nem gyúlatt-meg, én se. Fázom a
Fagytól, s részeg panaszkodtúl.
Azt hiszem,
Az-olta másként vélekedsz te is,
Mind ezt tsupán pálinkás kedvben írtad.
S jobb gondolnom közös gyermek korunkra:
Kis zordon medve vóltál, a ki nem fél,
S nem esdekel buggyúta gyenge lányok
Szerelmiért, még mit nem! férfiúi
Tekintetét alantra nem veti.
Mogorván túrted-el, hogy mind imádgunk,
Bohó libák, köröttes röpkedők,
És mind hiába!
Húgotskád Denise,
És Christa, és Kató, meg én is: ez vólt
Udvar tartásod. Hív alatt-valóid,
Remegtünk homlokod villámitúl,
Míg szerte száguldtál, el-hagyva minket,
Nálunk jobban szeretted pej lovad,
S előbb gegyöltél egygy béres leányzót,
Mint sem hogy hozzánk egygy gyengéd szavad
Ereszkednék hatalmas fellegedbül.

Nagy döllyfödben vesztes valál. Bolond te,
Az istenek tsudája vett körül
S nem érezéd. Akár az évszakok
Horái, lejténk tánczunkat körötted:
A szőke Christa enyhe lágy tavasz,
Én a heves, tikkasztó, szomju nyár,
Kató a dús almáju barna ősz,
Denise a fényes tsillogó hideg tél.

És tudd-meg, mind a négyen úgy szerettünk,
Majd meg-holtunk. S meg-holtál volna, tudván.
Akár az évszakok, kik mindenök
Le-szakgatják, esőbe sárba hintik
Annak, ki tsak mogorván el-fogadgya
És mindet járandóságnak hiszi.
E vóltál. Ez valánk mi, négy szedetlen
Füzérü fátska ablakod előtt.

Kalandozásidbúl meg-érkezel
S fáratt lévén, hozzánk egy szót se szólván
El-szúnyadál. S néztünk: „Alszik királunk.”
Húgod legyintett: „Eb szar, nem királ.”
De hárman meg-veténk e lázadót.

Ha vissza-tértél, faltál, mint a farkas.
Pirúlva súgta Christa, vagy Kató:
„Ezt én sütém.” Reméllé szív-szakadva,
A szerentsés környűllállást meg-lopod
S a szép katsóra egy tsókot lehellsz.
Inkább reá mordúltál: „Sótalán.”
De sülttyét még-is gyömkötte hasadba.

Emlékszel? eggyszer én főztem levest;
A Gastronomia Professora
Akkor sem vóltam és ma sem vagyok;
Te órrod fintorgatva meg-szagoltad
S én válladon meg-rázva rád kiálték:
„Zabálj disznó, vagy a fejedre öntöm.”
Kezdél orczámra mérni egy pofont;
Meg-érkezett: símálás lön belülle.
De még-is ott hagyád a rossz levest.

Vélném, evvel lazúlt s kopott elősször
Nagy fenséged. Christinka és Katóka
Nem sokkal eztán már nyakadba függték.
Hiába vóltál olly tartózkodó,
Le-szedénk még-is lábodrúl. Én elősször.
Aztán Kató. Úgy meg-sirattalak!
S végül a szőke Christa, mind egész
Éltedre; s éltét rád áldozza ő.

Most el-hagynád. Nem írad ezt szivedbűl,
Tudom, le-részegedtél, lópeczér,

Rakjak hideg vizes kendőt fejedre?
Christinka már nem jó neked, mivel
Alakja teltebb, és companiában
Nem úgy sziporkázik, mint illenék,
S nem olvas könyveket, konyhába illan;
Te inkább rúlam álmodsz.

Jó. Tserélj:

Fogd-ki a hámbúl az édes Christinát
S engem fogj-bé helette, mint kívánod.
A konyha tájékára sem megyek,
Nagy béled mit szóll hozzá, nem tudom.
Vendégidet hévvel mulattatom,
Kastélyodban tsúszkálnak éjel is,
Midőn a házi asszony olly szivélles.
Egy két cavallier búj minden bozótban,
Leszen párbaj, rivalgás, lúdözés,
Unatkoznod, Josó, nem kell, igérem.

De nem bántlak. Szeretlek, s Christinát is.
Úgy ismerlek, mint férfiút, nemest:
Ha szeszélybűl hívtalak, gyakorta késtél,
S ha bajomban vártalak, mindég siettél,
Ezt nem felejttem, angyalom. Ezért
Mostan leveledbűl rád nem ismerek.

Tsókollak százszor, Christinkát ezerszer,
Meg azt a rósás fenekű kis fiút
Egy milliomszor. Kezd beszélni?

ZEDLITZ MIKSA BÁRÓHOZ.

Sáros-Patak, 1816. Martius 25.

Ich lief im fremden
Und nicht wahren Leben.
Mein wirklich Schicksal,
Das sollst du mir geben.

Mein Schleier ist weiss,
Meine Schuhe sind licht,
Nur die, die drinn ist,
Kenn' ich schon nicht.

Zu viel erlebt,
Zu wenig gethan.
Gib mir Last und Sorgen,
Maximilian.

E Skizzet németül írák Maxnak, mert mint ő mondgya, tsak kitsi tud magyarúl. Négy esztendővel ez előtt a Nonnék fogságábúl ő szabadíta meg; mostan úgy kerültünk újbúl öszve, hogy testvér húga, Adeline von Zedlitz, a Sáros-Pataki nevezetes Vályi Nagy Ferencz Professor öttének, Nagy Dánielnek felesége, s Maximilian el-jöve meg-látogatni. Max nagy Chemicus, Physicus, sőt hisz az Alchimiában, ha nem is az arany-tsinálásban, de az Alchimia testet lelket meg-mentő hatalmában, lévén ő Rosenkreuzer; be is rendezte szegény Dani udvari hátsó tractusában egyg olly Laboratoriumot, hogy ottan Barczafalvi Szabó Dávid Professorral viribus unitis még az electrovibratio kutya kakát is ki-talállyák, ha légbe nem dúrannak mindenestül.

Max könyörög nékem, perfectuálnánk egykori kötelmünket, lennék hites asszonya. A szép kedves Adele is így ohajttya. Max a neves Joseph Christian Zedlitz költőnek rokona, Schlesiai birtokos, Chramow és Chlebitz földes úra és számtalan erdősegeké; izmos, kese, nagy darab enber, születésitül biczegős, ezt alig látni rajt. Inkább polák vagy morva, mint német, s a véle való egygyütt-létel sokaságban vagy kettesben, nem nyoszorittó. De 24 esztendővel nálam korosabb. Még avval is buzdít, ha hozzája megyek, szeretőket is tarthatok elő-vigyázattal, egyszerre tsupán keveset. Mondám, törüllye vatsora étkezési kártyámrúl a szeretőket, ha 21 éves vagyok is, el-fáradék s bizonynal kettőnk közt én levék öregebb.

Hát így vagyunk. Örizzem-é féltett szabadságom? Azt hiszem, bár mikor vissza szerezhetem, de alig lészen kedvem akarnom. S betyár nyomorúságomnak, evési s fűttési gondgyaimnak adieu.

JOS. CHR. VON ZEDLITZ UTÁN.

ERHÖRUNG

AZ-AZ

MEGHALLGATTATÁS.

Édes tavaszban tsillag fény alatt,
Világos hold-sugárral illetten,
Illattal, hüssel, tsenddel övezetten,
Bizalmas páros járásunk halatt
Édes tavaszban tsillag fény alatt.

Érzetben gazdag, ám szókban szegény,
Szem a szemben idvezült ölelésben,
Szív ver sziven, és kép pihen a képen.
„Tiéd örökkön!” hévvel esküvém,
Érzetben gazdag, ám szókban szegény.

„Tiéd örökkön!” vissza hangozott,
A menny felettem mint ha meg-hasadna
És az élet tsudája rám szakadna,
Rég szomjuzott boldogság át-hatott,
„Tiéd örökkön!” vissza hangozott!

1816.

NAGY ADELINÁHOZ.

A bodrogi tanyán, 1816 nyár-elő hava 10-dikén.

Asszony személt nem tűnök a tájamon,
Mert tűbe fűznek, meg-sodorintanak
Vékonyra és görbére (majd hogy
Épp ugyan így unom enn-pofátskám),

Tsak téged, édes Delna! ha meg jelen
Friseur-busított bodri kutyó hajad
Lombúl borúlván ablakomra:
Ízibe szálllok eléd, feledve

Főző kalán, kelt tészta, repett ümög,
Kő likban égő füladozó pokol,
Füstöt lüvő, szikrát pökő száj:
Vulcanus üsttye, de Cyprisé lőn.

Fussunk a bimbós kertbe, a fák közé,
Szedgyünk tseresnyét, bor pirosat, chérie!
Meg-bánya még a sánta mives:
Mért hagyta fűtve kohót, ha el-ment!

Hattyú dallom, azt teszi, utolsó énekem. Írám eggy kevéssel frigyünk előtt, még tsak lejendő
Sógor-némnak. A fennt említett Vulcanus: akkoron Jegyesem, mostan gyermekinknek Attyok.
Ettől fogva nem éneklettem. Sic transit gloria mundi.

Sáros-Patakon. 23. decembris 1821.

ASSZONY-ÉVEK. 1817-1831.

VAS-SARKALATÚ DOBOZKÁK.

AMA PROPOSITIORÚL,
MI SZERINT NEM KELL MINDEN KÖZSÉGNEK
KÜLÖN NEVEZET.

Hatvan Miskolcz, hatvan Hatvan,
Debreczen meg hatvanhat van.
Minek nekünk hatvan-hatvan,
Jobb, ha csak egy Hatvan hat, van!

A GYÁVÁRÚL, A VAGY ENN MAGAMRÚL.

A ki a keservit szünetlenül sírja,
Hogy már életiben vár reája sírja,
Az ilyennek nincsen gyógyítója s írja,
Halál félelmiben mind örökre sír. Ja!

Pesten, 1824.

TÜKÖR ELÓTT.

Rég, ha járkáltam zajogó piarczon,
Mint csudán ámúlt az egész közönség,
Dolgozó kézből kiesett a szerszám:
Imhol a legszebb.

Testesült álom vala földi képem,
Lázás örvénylés kerekült köröttem:
Venus Istennő lerepült az Égből,
Minden elolvad.

Most, a harminczad teemet taposván,
S látva tükrömben, szaporúl a ránczom:
Szinte meglep, milly csipetet törődöm
Kül alakommal.

Ennyi bájt kegyből ada? büntetésből?
Mit tudom hogy ki; s jöve vissza szedni.
Úgy is ellen-tét vala női testem
S férfiú lelkem:

Kívül édes lágy simaság, de bévül
Szikla görcsökben feszülő nehéz ércz,
Óriás műhely, veritékben ázó
Szomjas örök tűz.

Vad cigány vérem hamarébb megérlelt,
Mint a sok jámbort, s hamarébb lehervaszt,
Nincs segítség itt; ha talám akadna,
Úgy sem akarnám.

Chramow, 1825.

MI VAGYON EGY KIS LEÁNY RIDICULE-JÉBEN?

Első sejtelem, első hév, első bánat,
Első rajongás, első csók, első szidalom.

Első vér, első tudás, első titok,
Első vigyázat, első vakmersz, első meghalás.

Buda, 1825.

KÉRETLEN TANÁCSOK.

A SZERELEMRŐL.

Hogyha a fűrj húst lángba veted: szenes és keserű lessz;
Jól forgassd nyárson, s lessz ropogós pecsenyéd.

LEÁNY FURFANG.

Sárika sírsz: nálad szebb lyányok hátra szorítanak.
Kell alakoskodnod, s gyűjtheted udvarodat:
Színlelj kis szeleburdit, s könnyen elérni remélnék;
Mímelj titkos bút, mint ki vigaszra szorúl;
Sejttess gyenge szívet, s praedának nézik a gyengét -
Ám aki változatid csapda-vasára futott,
Ahhoz büszke legyél: Mit képez, uram fia, rúlam?
Aztán választhatsz foglyaid ezrediből.

EGY BÚBÁNATOS ARSZLÁNHÓZ.

Franzli panaszlod, a nők közt mind frigidákra találsz te.
Az volnék magam is, Franzli, veled feküvén.
Mert ha ügyes vagy: előbb tüzesítsz, az után tüzesűlsz csak;
És ha a kés éles, sohse kemény a kalács.

Bécsben és Sopronban, 1825 őszén.

EGY KÖNYV ÁRÚSHOZ.

I.

Kérdezi tisztes uram, hogy versim mért nem adom-ki?

Mert a Hypocrisis nagy fene torka le-nyel.

Mit mindenki csinál, gyakran csak phantasiálom,

És lecsinált csúffá válhat a phantasiám.

II.

Írám hosszas rendjét sorsom verseinek

Mindég történetből, mindég valakinek,

Ki címzettje vala, olvasója vala,

Bánom, rejtse aztán feledtség angyala.

Pest, 1825.

AZ ÍTÉSZ.

Nagy híró Criticus. Nem tetszett néki a versem:

Itt meg amott nyers hús, itt se amott se virág.

Majd szájába tolám, nyelvével bé-kanyarintá,

Kérődzött az után: melly finom a papiros!

Buda, 1825.

DIE WINZIGE FLAMME.

Du holde Kerze neben mir,

Ich lese, schreibe neben dir,

Bist doch gefährlich neben mir,

Ein Zug und brenn' ich neben dir.

Chramow, 1826.

A mi kis nagy Lyricus barátunknak, Joseph Freiherr von Eichendorffnak írák e négy sort, kivel végérhetlen silentium parthiekat gyakran mívelünk. Nem rég Chramowi várunkban, Max, Joseph meg én, vacsora után egymáshoz szót se szólván, órák hosszatt olvastunk s leveleket írtunk egyetlen szál gyortya mellett ekkor készült e Vierzeiler. Joschka, lehet hogy csak courtoisieból, igen dicséré: „So natürlich wie athmen, so möcht' ich singen können. Aber ein gelehrter raffinierter Dichter kann das schon nicht, nur die Volksdichtung und ein nichtdeutsches, listiges, aussen und innen schönes Köpfchen.”

STRAHLENSPLITTER

Unter Sternen in dem Kahn
Sitzt derjunge Neffe Wahn.
Unter Wolken in dem Boot
Sitzt der alte Schwager Tod.
Sternenschuhe, Wolkenfelle,
Himmelsnichts an einer Welle.

Chiemsee, 1826.

MARISKA LEÁNYOM.

Nyakig a paplanyba takarva,
Szemei alvásra bevarrva,
Még ébren figyel az orrocska,
Már álom-tenger a hajacska.

Johannisberg, 1826.

(CÍM NÉLKÜL.)

[Befejezetlen vers részei, valószínűleg Pest, 1828.]

Maximilian fiamnak
Sohse voltam édes anyja,
Csak fás kedvű megszülője,
Csak doboz, honnét kivették.
Attya faragjon belüle
Osztrákot, csehet, polákot,
Én nem pofozom magyarrá,
nem szóllok belé

Látom, ugrál, szinte forr:
Die Husaren! Die Betyaren
In der Puszta! Terringette,
O wie schön, da lebt die Freiheit,
Heldentum und

Most Árpádért lelkesül,
A magyar Originalban
Olvassa Zalán Futását.
Én is kezdtem, abba hagytam,
Inkább Byront ánglusul

Vén dajkája oktatá
Nélkülem a Magyar nyelvre,
Fiam mondja: Dajkanyelvem.
S a Németre: Meine Muttersprache.
Úgy kell nékem

[Ugyane cédula hátlapján:]

1828. Nov. 21.
Max fűtyölős czukor 2 kr
Max oskola irkák 16 "
Marie szallagok 42 "
Férjemnek csomag, pósta 18 "

Rizsát, darát venni.

Organtin béllést varrja be mull ruhámba Juliska.

Thermophor el romlott, Halbermannhoz.

Nov. 23. Jó Széchényi, Vesselényi etc. Palcsó gyűlés javallatát be mutatni.

Nov. 24. Whist parthie Vogléknál. Le mondni, fáratt vagyok.

TOLDY FERENCZ ÚRHOZ.

Tisztelt Öcsém Uram, felrója nékem,
Hogy versimben nincs honleányi tűz,
Midőn egyéb hév bőviben vagyon;
S hogy tiszta szép magyar beszéd helett
Olly maccheroni, quodlibet a Lyrám,
Qui n'est pas sérieuse. Ja wohl, Herr Schedel,
Ich bin seit tausend Jahren schon Ungarin,
Darum bin ich nicht mehr so patriotisch,
Wie Sie, Herr Schedel. Magyar századok
Kohójában forrott s ájúlt a vérem,
Hazámat mint természetes leget
Szívom, nem érzem, s róla hallgatok.
De honfűú buzgalmát tisztelem,
Antúl inkább, mert új és feltörő,
S én könnyelmű vagyok, nyíltan bevallom,
Öcsém Uram bocsájtsa-meg nekem.

Pest, 1829. év, 1. hó 20-dikán.

**EGY FEJÉR RÓSA MELLÉ
LADY KENNETH-NEK.**

Hoztam, Denise, tenéked
A sürgő Albionba
Egy szál magyar virágot.
Albumban öszve-nyomva
Fényes fehérre sáppadt,
Ma már illatja megholt.
Gondold köréje, kedves,
A tarka honni kertét,
A függő czinke fészket,
A posgó régi méhest,
A vágató csikókat,
Hegyalla napverését,
A pusztá hév fuvalmát,
A hűs kárpáti szellőt;
S a szirmán lómbitálva
Rezegő fekete lepkét,
A csókomat tenéked.

*Richmond, London mellett,
11. Maii 1829.*

SHELLEY UTÁN.

Villó víz rengésbe,
Jég zápor verésbe,
Villámok lángjába,
Dér habok tánczába -
Tova!

Forgó szél görgésbe,
Zúgó menny dörgésbe,
Nagy erdő mozgásba,
Gyász harang kongásba -
Jer tova!

A föld mint a tenger,
Roncsot vet, habot ver,
Madár, nyű, ember gyűl,
Kúszik ki a vízből -
Tova! jer tova!

Richmond, Maii 1829.

A HAJÓ GYÁR.

A két Max, férjem és fiam,
Mária leányom, meg magam,
Ámúlva sétálánk a Dockban,
Kelet népségi elhagyatottan.
Nyúlánk aczél Elevatorok
Tekergeték vékony nyakok,
Zárt tenger rész fölé meredve
Megannyi hideg fényes fejecske,
Mint ős idők sárkányai,
Vagy honni rét gúnárjai
Ész nélkül s annál gögösebben,
S lehet, virágoknál kecsesebben,
Semerre fűszál, galy, bokor,
Csupán homok part s hab fodor:
Nem földi, más világi látvány
Barmok helett sok állvány bálvány.
A nagy Max mongya: - Wonderful!
A kis Max rá dupláz magyarul:
- E lesz a jövő, még csak kezdet,
Az emberiség nem révedezhet,
Város, falu, vasbúl leszén,
S állat, növény szüségtelen;
Ne szánts-vess: gyárts. - S Mariska szesszen:
- Und werden wir einander essen?

Liverpool, junii 1829.

A VAS PÁLYA SOROMPÓ KITALÁLÁSA.

Csóré szerzetesek feredöztek a nyári habokban,
Hol kicsi palló-híd ível a gyors patakon.
Ifju apácák jöttek átbillegni a deszkán,
Ám a barátok hím vesszejeket helezék
Sorban a keskeny hídra. A nővérek sikogattak,
Mert bármely piczi láb sem leli rajta helyét,
Annyi a fekvő bimbó, és bűn öszve-tiporni.
Mit tegyenek? Szoknyát mellyig emel valahány,
Erre a vesszők mind meredeztek a kék levegőbe
S áttipeggett a vidor sürge apácza menet.
Ott vala Stephenson történetesen s el-utánzá:
Gyártott olly fa-rudat, melly ha vonat bepöfög,
Lankattan lekonyúl, elzár kocsí- és gyalog-utat;
Ám ha mezétlábos tarka menyecske csoport
Várakozik kaczagó hölgyekkel tellt uri hintó:
Megrendülve feláll: Tessenek, imhol az út!

London, Wauxhall. 1829. Julius.

MÁR NEM CSUDÁLNAK.

Már nem csudálnak társaságban,
Hagyám virágom elhervadni.
Fogjuk-rá, jobb mint hajdanában:
Nem kell mulattatni s mulatni,
Magam mézűl kalácsra kenni,
Vágy, féltés, párbaj tárgya lenni,
Magam s mások vérét folytatni,
Illusoris képem mutatni
S realis képem scartba tenni;
Látszó formám beczézve túrva
Testem lelkem nekik csak kurva.

Párizban, 1829 őszén.

NAP KELTE.

Halhatatlan édességgel
Száll s elébem görnyedez,
Számlálatlan gyengédséggel
Mint Seraph körülövez,
Tenger mélyből hódolással
Mint Cherub fakaszt özönt,
Mennyből édes áradással
Mint Archangelus köszönt,

A kezembe tükröt adva
Fellibbenti fátylamat,
Hadd ismernék enn magamra,
Ám takar fény áradat,
Tükrömben kering a pára,
Második leplem borít,
Míg jövőm alázatára
Múltam gőgje nem tanít.

*Írárm Genuában egy kis templomban egyedül.
1829. September 29.*

FANNY ELSSLER.

Pozzuoli tenger part, 1829. October 21.

Még nincs hús esztendő e szőke lyánka,
Majdnem repülve lejt a szirteken,
Ártatlan bájú formáit kitárja,
Bőrig vetkőze Maxnak és nekem.

Leszen belüle a világ csudája,
Most csak miénk, bizalmas meztelen,
Még nincs húsztendős e szőke lyánka.

Hét bárka talián halász csudálja,
A mennyi couplet kék ballet termiben
Együtt mozogván minden porczikája
Majdnem repülve lejt a szirteken,
Még nincs húsztendős e szőke lyánka.

VESUVIO.

Ez itt rokonom, a láva!
Szöllőt terem, nem rokonom.
Vagyok az Arctis Vulcanja,
Heves, de jeges orom.

Nápoly, 1830. Februarius 15.

OLAJFÁK.

Oliva tövek,
Szorgos csunya fácskák.
Mint ifjú paraszt asszonyok,
Elkínzottak, göcsörtösek,
Setét gondjokat virágzók,
Mindég terhesek,
Lábszárakon arteriosis
Lilás kékes bogai,
Kezök ügyében sok gyerek,
Ormótlan czipellőjük,
Maszatos kötényük,
Eleven áldozatok,
Már ifjan öregek.
Szorgos csunya fácskák,
Oliva tövek.

Ischia, 1830. Februarius 22.

ÉG, VÍZ, FÖLD.

Gyöngy-ház kagyló két héja
A tenger és az ég.
Közöttök part karéja
Rideg sugárban ég.

Ijedtiben dalol
A nép, nem alhatik,
S merészen a szélbe hajol
A magános kis ladik.

A föld pomaráncsot árúl
És ostriga kapható.
Integet a láthatárrúl
Az árboczós hajó.

Nápoly, 1830. Martius 3.

EMLÉKEZÉS. 1820.

UNGVÁRNÉMETI TÓTH LÁSZLÓ EMLÉKEZETÉRE.

Motto:

Éneklesz, s hány érti magas dalod? Érti, nem érti,
Az neked egy, de te szállsz, a hova szagat erőd.
Szólj, meg-lelkisedett ifiú, s kapkodj-ki magunkból;
Ím ez örök rekegést hallni el-únta fülünk.

Kazinczy Ferencz.

Meg-hólt a fényes reptű Hymnicus, a Görög verseiről mind Europa szerte híres Poeta. Úgy is mondhatnám, el-hagya örökre az én Laczkó Ficzkóm, gyermek kori leg-régibb szerelmes Barátom.

Miskócson találkozáink először, három esztendősen piczinségem olta ismerem, ő akkor tíz vala - hét évvel korosabb nálam. Ám első emlékim még régiebbek: Nagy-Lónyán, szegény Atyám-nak várában másztam-fel a toronyba, rekkenő forró nyár volt, a magas ablakon ki-tekénték, a kert alanti fáira, kerengő madarakra, s egyszerre hírtelen érzém, itt vagyok, valaki vagyok, eszmélkedek! Így ébredék ennen magamra, s az egész Világra, egy kis leány a toronyban. Ennyi vala, talám csak semmi, de nekem az-olta is csudálatos.

Más kezdeti emlékem hosszabb s zűrzavarosabb. Éjszaka ébresztett Édes Anyám, reszketve s hamar öltöztetett. Még fel sem ébredék egészen, már is kocsi szekérben ültünk Bihari úrral, a kent fent vastag cigán hegedüssel. Sírtam, hogy hol a Papám, s ismét el-aluttam. Dombrádon korcsmában ettünk, Rakamazon éjszakáztunk, következő estvére Miskócson valánk a Bihari kicsiny házában. Anyám mondá, ezen túl Bihari Jani leszen az Atyám, de én féltem tüle, olyan vala nekem düllyedt szemivel, mint egy írott kép a búcsúban. Ha zenélt, Anyámmal, vagy egy maga, az is olly félelmes volt, a Musica mint ha kardokat csattogatna, vagy vágató lovakkal el-tiporna, vagy reám törne s az ingem le-szakgatná.

Nem marada sokáig velünk. Anya azt mondta, az új papa útra kél, idegen városokban hegedülni, pénzt keresni, hogy legyen mit ennünk, de majd vissza-tér. Hát olykor vissza is tért kurta időre, de én nem akkor örültem, ha érkezék, inkább, ha távozik, pedig soha se vert meg, mint némelykor Édes Anyám. Bihari inkább ölibe szedett, kezemet bajúzára tette, cibáljam; én sieték le-keczmeregni öléből. Ha megint idegenbe indúla, szép Szülém búslakodék utánna, de én nem, én rettenetesen féltem tüle, mint bolondtúl, vagy részegtül, csak egyszer meg-dühülne s agyon tsapna.

Mihelest tehetém, illanék a még kisebb szomszéd házba, Nagy György varga mesteréhez, ott lakott két gyerkőc is, a mester onokái: László (a majdani költő) és Sándor. Laczkó már nagyobb, hozzám fanyalgó kedvtelen; Sankó örömelebb futosott s hempergett vélem. S a vargáéknál kedves illat volt, erős bőr meg enyv szag, ez nekem jó vala. De László, fel-nőtt korunkban, panaszlá, hogy a szülői ház nyomorúságos lehelle az ő órából sohsem fogy-ki, a rohadt bagaria meg a gözlő fazék csiriz, s hiában leszen Doctor, Professor, vagy bár mi

Méltóság, e szag meg-alázón kíséri, a világból ki-futna tüle, s e miatt háládatlan, nem is szeret haza gondolni. S valóban, a szűkös szegénységtől való isszonyodás, menekülés, ide s tova kapdosás az ő fejetlen pálya futása.

Akkoron még csak keveset valánk együtt; többet, a mikor úgy hat hét éves lettem, s Anyám már nem élt. Laczim taníta olvasni, írni, számolni, ültünk a Schuster Atelierben, a dikics böködéses, enyves, göcsörtös asztalnál, kezembe lúdtoll, ő ujjaimat igazítá, miként kanyarítsam a cé-t, vagy az y-t, igazi kis Oskola Mester, s én bámúlám őtet. De jobb szerettem játszani, nem ő véle, mert mogor, öreges, szótalan vala, inkább Sankó ötsivel, s a környék béli jányokkal.

Mikor Bihari nagybátyához, a Miskóczi Tódor oláh cigán dadéhoz kelle költözmem, Laczi sokat jára hozzám. Nem is én miattam. De Tódor papus kolyibája, ámbár kül színre, mint a többi - bévül csupa szövött pingált drágaság, réz kígyó, karmasin főkötő, mit tudom én mi minden; ő sok világot bejárt és mindent öszve hordott. Laczkó nem a tarkára néze, inkább a tudományra, mert az is bővön vala ottan, görög, sidó, arabus, örmén kötetek, tekercesek, hát ezeket bútta. Ugrálánk körülte mi csávók anya szültt mezítlen, oda se dikhel. Gyereknek látsztam, de rég nem az valék - nékem már nyolcz esztendő koromban meg jöve az első hős számom, a vértől úgy meg-ijettem, azt hívém, a Tódor legény-fija csinyálá vélem. Azomba ijedségemen nevettek: ne félljek, mivel ez rendes dolog, s léssen havonta. Még-eggy év múlván mellyem is szépen duzzana, ekkor már ohajtám Laczkóval mint ember és asszony élnünk.

Koránt sem sejtém, miben áll az. Közelebbbrül, a vérem tudta, s a szívem is, ám elmémnek tudása nem vala, sőt tud-vágya sem. Midőn sokkal később, tizennégy tavaszos létemre női sorsom be-telleyesüle, járatosb még akkor sem valék. Mint lehetséges? Valamiként így vagyon ez: tapintó ujjom, tapintott bőröm, Nervusom mindent tudott, a mi a világból reá száll, vagy szállhat, - ezért Intellectusom tudni nem kívánt, boldogan szűnyadott a Nervusra hagyatkozva. Mert csak az érzéknek, s nem az elmének tudása óvja meg az Eden kert kerítésit.

S valamiként cigán dolog is imez. A romák tízszerre több disznóságot kvartyognak, mint a gubások, de annyi phantasiával cikornyálják, abból senki meg nem tud hol mit. Csak a szájok tudja, fejük tudatlan. Ottan leg-több házaspár akár a hetedik közös gyermekök után sem alítja, hogy a magzat a közösködésből ered; ama nedv mint tejfel és túró, hogyan is kelhetne puruttya belüle; de ha a nő a meggyet, vaczkort, köként magvastúl nyeli, attúl esik teherbe, s ezért a hajadon jány köpje-ki a magokat. S a vér-bajt, vagy a kankót nem egy a mástúl kapják, a Melalo piszkos szellem okozza, vagy erőtetés. Ott a szerelem minden csínját csupán a vén banyák ismerik. S a világ járt Tódor bátya, de ő ráj manus, valóságos üst-földöző Aristocrata, s az ő száján ki nem csúsz huntzfutság, káromolás.

Ha Laczkóm érttem jöve, ablakban vártam. Hegy oldalába épüle a ház; az ablak mint egy Balkon, fennen vala, s úgy fogadtam őt a magasban, mint kis Királné az alatt elejbe járuló Vitézt. Eggy szál ruhácskám le-vetém s ki-hajintám, hadd szedje-fel a földről, melegét s illatát érzze, és pörén szaladtam-ki hozzája. De ő nem láta ebbe semmit is: putzér a purdéz, rendin vagyon. Senge csupaszságomban csáb tündérnek hívém-el magam, pedig idétlen béka leheték. Így mentünk a mezőre, vagy az Avas hegy oldalán a fák közé. Mikoron hozzája búttam, s a kezit a testemen vezetém, végre még is piros lőn, és el-húzódott mellülem. Még korhola is; felelém, ne vakerele, nákhodra khárom, s ott hagytam. Pedig jobban tette volna, ha el-fogad ingyen potyott garasúl, - nem kapott volna szegény lölkem frantzú syphilit, nehány esztendő múlván Sáros-Patakon, a Bodrog parti cigán soron, midőn a Reformata Theológiára be-iratkoza. Más cigán csaj lőn Fatuma, nem én; pedig ha meg-rabolta volna tudatlan kíván-

kozásomat, lubnyi kamel, murus kurel, s meg-elégedünk egy a mással, talám ma is élne az én számalmasom.

Ő Patakon tanúlt, én az idő tájt a közelében, testvérimnél, Tállyán éltem. Ollykor, ha be-jutottam a városba, találkozhatánk; első verseim néki mutattam, s jobbítgatá; ő pedig hozzám írta dallait, elejintén a diákok csíntalan manierjában, majd bánatos epekedőn. Ekkor már akart engem, de nem lehete, frantzúval tele vala nyomorúlt. Egyedüli baráttya én valék. Ragyás képű, sovány, hajlott ifiú, hosszú nyakú hosszú lábú gólya madár, nem ilyenről álmodnak a leányok, nem illyennel barátkoznak a diák társak. Ficzkónak gúnyolák, hamarossan én is így hívtam, de szeretetből.

Nem vala kellemetes ember, többnyire rossz kedélyű. Folyton a betűket falta, főként Linguisticát, sok féle nyelvet tanúlt. Láz hajtotta, köz emberből naggyá emelkedni, ezért a Poesis, a Studiumok, minden. Száguldás volt benne, akkor is, ha éppen vesztegelt - tellyes élte sebbel lobbalt futás a vélt sikerre, s a véletlen korai halálra.

Egy felül nagy Talentum: a Poetica, a Scientia olly könnyen lőn birtoka, hogy mit meg-tanúlt, már is taníthatá. Más felül: rút alak és arcz, nyűtt szennyes ruházat, lapos erszény, ízetlen társalkodás, a fejr népek közt pironkodó té tova félénkség, a legény ifiak közt a gyengébbnek a vadaktól való gyávasága. Gyakori vala tántz multság Patakon, hol a kis papok a vászon cselédeket ölelgeték, itt kétszer háromszor Laczkó is meg-jelent, komoran félre vonúla, ő palotást, lengyelkét, dajcsot jární nem tudott, s többé oda se mene, antúl inkább merüle tanulmányaiba s lantjába. Ama játczadozás, nyűlkálás, víg czivakodás, öszve kacsolódás, mellyet az ifiak jányok egymás közt folytonosan mozogva mint Perpetuum Mobile cselekednek, ő néki nem jutott, részint mert községből ki-záratott, részint mert külön-vonúlása módot sem hagyott; csak én bánék véle melegebben, s ezért engem nem is tekinte nőnek, csupán cigán gyermeknek, kire bármikor förmedvén bármit parancsolhat.

Ha néki pénzt adék (nékem sem igen akadt, hát nem sokszor s nem sokat) úgy fogadta, mint járandóságát, meg se köszöné. Ez jár a Poetának a Maecenastúl, ez jár a küzdelmes törekedőnek a dús Gróf kisasszonytúl. Bár mondtam volna nékie: - Nem a Dichtert finanziaozom én, nem is a Strebert; ide figyelj, az anyád szoptat meg, a ki nem bánja millyen vagy; az övé vagy és éhes vagy. - Ő sohse láta engem, csak Projectioimat: a füstös cigánt, a rangos dámát, a tehetős pártolót, s más barátjaim végett a hitlen csapodárt, etc. Ő szeretni nem tudott, csak iparkodni, annak okáért fel nem foghatá, hogy valaki szereti.

Mihelt a Theológiát el-végezé, ki-jelenté, hogy ő bizon nem megyen Parochusnak valamelly kis szugoly faluba. Ezért a kedves jó Desevffi József bátyám, Ficzkó lyráját tisztelvén és tüle sokat s nagyot várván, el-szerzé őt Instructornak a nemes és gazdag Rhédey családhoz Hevesbe, itt oktató az ifiakat hamaros sikerrel. Majd Eperjesre menének német szóra, hol a nevezetes Dr. Krieger az én contomra gyógyíttá buja kórjából Laczimat.

Ez-idétt József bátyám az in spe poetát Kazinczynak ostentálá Szép-halmon, azt hiszem 1814. esztendőben. Tudható, hogy Kazinczy minden kecségető senge kezdetért ugyan úgy hevüle, mint a mennyire minden parlagias rigmus faragás ellen fortyana; Laczi elegant lyráját nagyon is ízlete éskedve szeréntinek ítélte, őt azon nyomban barátságára méltatá. E találkozás Laczkóra igen nagy következéssel jára, ekkor kezde szárnyalni fennebb, Pindarusi Hymnuszokat költeni, két nyelven, görögül s magyarul. S én jobban örültem, mint mikor a Szép-halmi Genius az én kisdéd Anacreonticáim dicséré, lelkesedését túlságos sok csókkal és símalással demonstrálván, feleséginek némi nemű marczongására.

Lám, mihelest ő a diákság rideg nyájából ki-került, hol a sok kemény kos közt csak egy vézna kicsi birka vala: már is meg-mutatkozá, hogy nem akár-ki. Lelkes tanúlt Protectorai akadtak, s a komollyabb leányok immár észre vevék. Ám meg-mutatkozott, hogy eddig azért

nem volt a nőknél szerencséje, mert azok reá se hederítettek, mostantúl meg azért, mert másutt jár az esze.

Két tanítványinak, Rhédey Jóskának s Laczónak nő-testvérei, Klárca és Katinka, mondhatni, körül röpkedék, mind szíves szelid galambok; s Klárca vőlegényének, Szilassy Jósefnek húga Ágnes is, mind-nyájan versengtek érte, csupa nemes gazdag hajadon, e szegény pap- és varga-ivadékkért. Derűs csoportozatban éltek, mint márván szobrok ékes kertben, kút körül, virágok s lombok közepett. Valának e csoportnak kül tagjai is: Desevffi Amálka, Crudi Esther, enn magam, s még néhányan; bővön leveleket váltánk, s őket meg-meg-látogatánk, Kis-Rhédén, vagy Szilassyék-nál Pándon s Tugáron. Ha együtt voltunk, Ficzkó be-mutatá újabb meg újabb verseit, telve classicus mythologiai figurákkal, s persze sarkalat nélküli, kopár, anticus metrumokban, mellyekkel a hölgyeknek sorba hódola, kit Cythere, kit Minerva fölé emelvén. S a leg-nagyobb sensatio vala, mikor érkezett Kazinczy négy-soros Epigrammja, mellyben lelke és szíve telljes hevével Ungvarnémetit, a magas dallú, szálló, meg-lelkesedett ifiút köszönté; e hajdan idvezlet áll jelen írásom homlokán Motto gyanánt.

Mit tudom én, Szilassy Jósef és Rhédey Klára esküvője nem az én Lászlóm miatt késlekedett-e négy esztendeig; nem gyanítok ott, hol bizonyost nem tudok, de Klárca, ez okos és fagyos szépség, soha se tekénte szemembe; talám hiheté, féltés lakozik bennem, pedig csupa hála, mert barátomnak Párizból, Bétsből hozata drágás ritka könyveket, nékie mindent meg-tett, körülte mint bolond tik verdesett, e most olly eszes asszony. Végül-is a frigy meg-köttetett, nászukra Ficzkó írt száz soros Epithalamiont hat lábú versekben. Később nekem meg-vallá, Klárcsát ez énekben szánt szándokkal egy Ká, egy nagy Ká-nak nevezé, de csínyjét észre nem vevék: azt hívén, a Ká semmi egyéb mint Klára kezdő betűje, az innepelő textusnak mind-nyájan örvendeztek, még fizettek-is.

Ezen esküvő után az idyllicus ensemble fel-bomolt. A tanítványok meg-nőttek, s a diadalmas Instructor Pesten az Universitason orvos tudományt tanúlt, Rhédey pecuniából, s Dr. Krieger únszolásira. Ennek leánya, a kellemetes Zipser kis-asszony Krieger Josepha, Eperjesről pósta kocsin szökött Laczkó után Pestre; de Laczi egyik protectora, az Egri Érsek, báró Fischer István, e Lutherana személlal való contactust nem javallá, s ezért ő Josephát maga elejbe nem is ereszté. Illy kíméletlen tudott lenni, ha carrièrjét koczkán forogni látta; néki a nő csak semmi, hogy ha miatta tervei kárt szenvedhetnének.

Én nagy szerelmem, mit szépítném, borzasztó önös volt. Verses Tragoediáját, mellynek címe: Nárcisz, vagy a gyilkos önn-szeretet, - más valaki nem is írhatta. Még Sáros-Patakon kezdte költeni, s Rhédeyéknél csiszolgatá, befejezé. Themája: az ifiú Nárcisz ennen magába szerelmes; bár neme fi, szépsége egyszerre fi is nő is, imádó s elérhetlen imádott egy személlben. Tanács-adója Tiréziász, a ki jányának született, de férfiúvá át-változék - e valánk mink, Klárca, Ágnes, meg a többi, legények módján udvarlánk ötet - de hasztalan, mert Nárcisz el-hervad, belé hal a nem tellyesülhető önn-szerelembe. - Így lön; jól ismeré magát.

Pesten a hajdani Calvinista Theologus át-tére a Pápista vallásra, 600 ezüst forintot kapott érte Fischer Érsektől és gróf Széchényi Ferencztől, evvel fizeté Orvos Doctor Gradusát. Laczkó ugyan nem hitt se a Romai, se a Helvet Istenben, hanem a görög latin Istenekben; ha nem is valóságos lételök, legalább is aetheticai s historiai auctoritasok imádatos vala nékie, vélök vagyon telve költészete. Hitét tehát nem tagadá-meg, mind öszve Matricula papirosát, no meg lelki pásztor Attyát. Én nem tudom, a Religio Mysteriumiról nem gondolkottam, s mint a plánta csak azt tudom, mi bőromet éri, de én akkor se kufárkodnék felekezetemmel, ha nem fűz hozzája csak semmi is. Azon Pap se kell nekem, ki ezüstökön vásárl hívet.

Ficzkó, még-is, ha versen munkált, nyughatlansága el-símúla, még ambitioit is feledé. Ha tovább nem, azon időre. Hogy egygy metaphora, expressio, classicus meg-jelenés helyén való legyen, ezért még céljait is áldozatul vetette volna, meg is szépült, Nimbusban ragyogott, körötte a lég sziporkázott; azt hiszem, Szellem szállotta-meg. Többszer valék nála Pesten, bérlett egygy szobás kuczikában, s elő-fordúla, hogy rám szólt: - Lidikém, írok, ne zavarj. - Erre boldogan be-fogtam a számat, s mint ha nem is vólnék. Szeretett kurtán s nyersen bánni vélem, még-is ilyenkor megszelédült, mint az angyal, sűgázzott. Asztalnál görnyedve írt, nékem háttal, csak borzas barna haja látszódék. Én künn a konyhán kotyvaszték hol mit, hiszem az ihletés madarai nem táplállyák, költés után ennie kelletik. Nagy sokára ki-jöve ragyogó képpel: - Lidi, olvasd! - Vevém az árkust kezibűl; komolly szemeim a betűkőn. Utánna critisálnom kelle. Nem értek én ahoz, de ha mit se szöllok, boldogtalankodik; ha csupán magasztalom, nem hiszi-el: tehát akadékoskodok itt amott.

Eggyyszer azt mondám: - Ficzkó, te merő Abstractumot írsz. Nálad a fa nem fa, hanem valamelly Idea allegoricus fája; nálad a Tátra nem hegy, hol az ember a lábát törheti, hanem szent magasság, hol Zeusz sas madara honol. Te a Concretumoktűl el-vonod az illatot, mozgást, életet, minden hideg és kemény leszen, márván liget, márván Istenek, márván ember és asszony: te nálad minden kőbűl és érczbűl vagy. Ellemben én, ha bármirűl írok, azt akarom, hogy tapintatja, íze, bűze legyen. Ha kalács evésrűl írok, úgy érzze az olvasó, mint ha ő enné; ha keblem, vagy derekom említem, érzze, hogy véle hálók, vagy legalább is szorosan mellette ülök. Az egész Világ ölelő kurva Venussza légyek, vagy ha nem lehet, minden olvasóimé. - S illyent mit válaszolt: - Te kurva vagy, de én nem. Az élet tele s tele kurvasággal, ezért meg-vetem, s Poesisemben el-kerűlöm. Hogy ha minden napjaimmel kéntelen szolgálom is, énekemmel nem fogom őt szolgálni. Mondád, én nálam minden márvánba fagy: adja Isten, igazad legyen! Ha az élet meg-gyaláz engem s mindenkit, én viszontag meg-gyalázom őt, Hymnusaim a por és sár felett szárnyalnak, s az alantast meg-csűfolják, ki-tagadják, le-győzik. Ezért nem firkálok többé jányokhoz verseket, Lidi, még hozzád se. - Már nem tudom mit felelek. Ő a versben fel-leng, a poros és sáros minden- napban pedig kézzel lábbal igyekezik s mind úntalan órrára bukik; s az én verseim ölég mocskosok, bűdösök, de naponta kétszer feredőzők, reggel és estve, s közben is folyton tisztálkodok. Arrűl is lehetne beszélni, mellyikűnk nagyobb kurva, ezen új Catholicus-é vagy én. Úgy látczik, a ki a Naturában gödrökbe bukdácsol, a Poesisben fennyen repűl; s a ki a Na- turában tiszta szemmel mosolog, a Poesisben az al-felét mutattya. Oh mondd még Aristoteles, hogy ennen-magával minden eggy- azon! Éppen hogy az vagyunk, ki nem vagyunk.

Illy philosophice társalgánk, mert ő azt szerette; véle móríkalni, hantzúrozva csípkelődni, susogva enyelegni alig lehetett, mint más ifiűval. Szerelmes közösködés meg éppen nem történe közöttűnk, mert féltem, hogy inficiáló kórja még nem múlt-el egészen, nékem pedig tizenöt éves kori sanguinis eruptioim meg-űjűlának, s ez így marada, míg polypust nem operáltak-ki belűlem. Ő nap-hosszatt végezé Medicina Studiumát az Universitason, estve Dissertatiot, vagy Epistolát, vagy Odát írt, sok szóra nem nyílt üres idő szak. Még-is csendes derűlten mulatánk az időt, valahányszor Pestre látogattam, 1814. esztendő őszén, s több ízben a következőben. Ez idő ugyan olly szép emlékem az én Ficzkómrűl, mint mikor piczin vólтам s ő vezetete.

1816. esztendő kezdetén Kassán éltem, el-hagyatottan, betegen kahicsolva, vérzékenyen, s rokkán dolgoztam krajczárokért. Mindenbűl ki- fogyatkoztam, s nézegetém, van-é csak eggy ép ruhám is, miben el-temetnek. S ekkor jöve Ficzkó levele.

- Tekintetes és szépséges Grófnő! - Már levelének nyitása illy habókos vala, pedig én néki mindég a csűf cigián kölök valék, kit szidhat s nyűzhat, nem a szépséges Grófnő. S aztán kezdé: - Régi kórja ki-űjűla, ezért Bétsbe készűl, a híres Dr. Boertűl curáltatni. S az

Universitást Bétsben kívánja be-fejezni, Pesten már újat nem tanulhat. Mind ez minimo calculo három ezer forintokba kerül, ám elegendő, ha a Báj Grófnő egyelőre ötszázat küldni kegyeskedik, többit később. A Poesisből pediglen ki-ábrándult, az csak lég falás, köd úzás, korunkban az Olympusiak nem a költést, hanem a tudást koszorúzzák. Ahoz Valuta kellek; szerezhette, ha meg- írná az én Aventures Galantes Chronicámat, elemben (nyugosztal nagy lelkűn) azt ő akkor sem fogná cselekedni, ha nem küldök csak egy petákot is, pedig végképp reá vagyon szorúlva. S ha nékem ő alacsony származása miatt nem megvetendő, boldog lejendne, ha a Medicina Bétsben absolválása után a Tek. és Báj Grófnő szép lábai elé rogyva szerelmét meg-vallhatná s hitveseül kérhetné. Imádó hódolattal, Tóth László, Ungvárnémeti nemes ember.

Hát én csak le-borúltam s kezem lábam széllyel-ernyesztve sírtam. Hívém, mindjárt meghalok. Eszembe ötlött egy mese a szegény halászlól, kinek olly tündére vagyon, a ki mindent meg-adhat, valahány kívánatit tellyesíti, lehető s lehetlent, míg meg nem únja. Laczinak ezen tündér valék én a mindenható Lónyay grófnő. Pedig csak szegény kis grófnő voltam, árva, rossz hírű, ki-tagadott, s örülheték, ha nem kellett éjel az erdőn hálnom, vagy huzamossan koplalnom, mert bizon az is elő-fordúla. S ha egy s másban segélni bírtam, inkább a csudából futotta, sem mint az erszényből.

Válaszoltam: - Chronique Scandaleusemet sürgössen írja-meg, tízzel szorozza-meg, s függessze-ki Pesten a Kígyó útsza valamelyik ház falára. Elém rogyással ne fárassza ínáit, mert már jegyben járok Maximilian Freiherr von Zedlitz régi hív barátommal. A segély kívánalmat mátkám elé fogom terjesztetni, mert nékem valóban egy petákom sincsen.

Jegyességemből igaz csak annyi vala, hogy három év előtti szeretőm Max, e gazdag s már nem fiatal Schlesiai Gutsbesitzer, újból meg-jelene nálam, s nejeül kére. Felelém, meg-fontolom; bármely nyomorúságban tengődtem is, nem ohajtám magamat a nyugalmas életért el-adnom, s talám Ficzkómra is gondoltam. Az ő levele adá a Choc-ot, hogy igen-t mondjak. Ez Martiusban történt; 1816. esztendő Juliusában már Freifrau von Zedlitz levék.

Itt nem mondom-el egyszerű lakodalmunk Sáros-patakon; elég az hozzá, szabadságom legalis békóba veretése úgy meg-rázott, s ki-fosztott, hogy az olta nem költék verseket, holott az uram számtalanszor kére, folytatnám a versificálást németül, mert ő nem sokat ért magyarul. Talám épp ez gátolt, nyelvet kellenék váltanom, s ha én anya nyelvemről le-térnék, inkább cigánul kölnék fertelmes kusipé zsillyéket, mint németül culturált Kränzcheneket. Most akár be-fagyott ér, nem csergezek.

Bár mennyire fáj is Ficzkó levele, nem tettem-le arról, hogy segélném. Tudtam, a vacatiot Miskolczon tölti övéinél; nem sokkal menyekzőm után Patakon be-ülék a pósta kocsiba, csak úgy vissza szólván: a miskolczi szűcs mesternél bundát akarok csináltatnom, s az uram néhány száz arany forinttyával már is Laczkóhoz vitorláztam. S ha kinek nem tetszik, hogy férjem vagyonát sieték kedvesemre költenem, gondolja-meg, nem valamely Gigolora fordítám, vagy zsiros bajszú Katonára, vagy tetemes Athletára, mint te meg te, hanem a szánandó s vélem nem fekhető régi czimborámra.

Gyermek kori gyámolított, az öreg varga, már nem élt. S a család el-tartója Lászlónak testvér ötcse Sándor, helybéli Ref. cantor és tanító. Szülőjök, az özvegy Tóth papné, Örse néne, mihelt meg-érté, ki vagyok, tüstént emlékezett reám, s nem is tudá, a közben meg-nőtt hajdani cigán lyánkát, vagy Lónyay gróf kis-asszonyt, vagy Zedlitz bárónét lássa-é bennem. Hamar az udvaron hagyám és siettem barátomhoz a szobába, az egykori Schustereiba. Dél volt, Laczi lustán, vagy betegen, ágyban hevert. Mellyemre borúlt, én simogattam. E hideg szívű, törekvő, eszes embert még soha se látám sírni, akkor először, nem akara szünnie zokogása, keblembé bútt, s azt hajtogatá, hogy én el-hagytam, tönkre-tettem. - Nem élhetek nélküled

tovább, meg-öltél, egyetlen mindenségem - szakgatottan eféle buzogott-fel a torkán, már engem is megolvasztott, én is véle zokogtam. Hát még a mikor meg-mutatá levelének impurumát: ott nem a Tek. és Báj Grófnő, hanem a rohadt szajha Lidike voltam, s vélt vagy nem vélt hitlenségim catalogusát szerelmes fúrorral zúdította reám. S én ringattam s vígasztaltam: ha férjhez mentem is, ez csupán annyit jelent, hogy immár hathatósbban tudom őt támogatni, s mihelelt ki-gyógyúl, úgy fogunk együtt élni, mint a fülmilék.

Ekkor olyat mondott, mit nem kellett volna; mit úgy is tudtam, még is akarám nem tudnom. Hogy ő avval már mit érne? Hogy néki a Carrière kaptatóján az Aristocrata hölgy nem fülmilének, nem köz botránkozásnak, csak is törvényes hitves társnak kellenék, mivel egy simplex Medicus Doctor nem lehet másként fő rendi házi tag, mint neje rangjának alapján.

Meg-fagytam. Vagy úgy? A báj grófnőnek pusztán szerelmét s botránkozással, gyalázkodással daczóldó áldozatát kapni, de rangját nem, valóba nagy boszorkodás lehet. - De a nekie szánt summát még-is nála hagyám, gyógyíttatná fatalis baját. Ezek után Laczkótúl, Sankótúl, s Annyoktúl, vagy-is gyermek-kori milieumtúl nyájas csókokkal búcsút vevén, az én Maxomhoz vissza-utaztam.

Ficzkó magasságos és magasztos Poeta, nem vitatom. Ekkor tájt jelent meg első verses kötete; a honni cultura buzgó mindenese, Kultsár István adta-ki. Benne fél tutzat Dall meg Epigramma rúlam szóll, a többi Amálkának, Katinkának, Ágnesnek, Josephának, s benn vagy a Szilassy-Rhédey nászra készült Epithalamium, továbbá férfiú protectoraihoz intézett dicséretetek, s végül Tragoediája, Nárcisz. E könyv világra segítésiben kevés részem, előre fizeték 20 vagy 30 Exemplart, ez minden. De görög nyelvű verseit, mikoron férjemmel Chramowban a Zedlitz kastélyban valánk, együtt praesentálánk vendégünknek, Oken avagy Lorenz Ockenfuss Jenai Philosophus Professornak, a ki az Isis Zeitschriftben közre bocsátá, s ezzel keltett Laczi leg-tágasabb figyelmet. Olvasták s recenseálták a görögül értők, Párizban, Londonban, Német országban, s egyebütt. Aztán 1818. esztendőben e második kötet is nyomdából ki-került; kettős, görög s magyar szöveggel. Itt már leányokról sok szó nem esik, én még elő-fordulok benne.

Beh örvendtem, hogy Ungvárnémeti szárnyas Hymnusait tellyes Európában szerte röpíttém! Pedig rosszul cselekedtem! Ficzkó annyira meg-ittasult e diadaltúl, oly el-kapatott lőn, ő már nem is ohajta Magyar országon maradni, a Német földön értik igazán. Levelekben parancsolgata nékem és uramnak, mi mindent tegyünk az ő elő-menetelire, mennyit s hová fizessünk, kiknél protegáljuk, mene propagáljuk. S Max, e terebéllés Schlesiái barom, a mennyire kül meg-jelenésén nem látczódik semmi Spiritus, bévül annyira tűz s láng, ha költőt s tudóst támogatni kell: már én fêkezhetém, hogy Ficzkó kívánságot ne nöttesse égis. Ennyire tisztelé a Pindarusi Hymnicust; pedig azt is rég olta tudta, hogy régebben s jobban szeretem, mint őtet. Eme bival erejű bolondban, kit szerencséivel halásztam, a szerelem-féltésnek valamelly nemes és alázatos fajtája él: oly annyira imád engem, hogy a kik szívemben lakoznak, azokat is különösen kegyeli, még-ha szenved is, nem lévén leg-első és egyetlen. Tudom én, Ficzkóban sem csupán a nagy fényű Lyricust támogató; azt is, ki asszonyának lelkét bírja, mit ő, ez asszony testének souverain Imperatora, soha nem reménylhet. Ezért s másért, Zedlitz lőn Tóthnak Maecenas, én ellemben Advocatus Diaboli: mondám, ne siessen adakozni néki, hiszem úgy is mindég többet kíván, és mindég egyébbet a lehetónél.

Mást mondok. Valaha, midőn testvérimnél Tállyán laktam, ha ebédeltünk, vagy vacsoráltunk, többnyire konyhánkban ült három négy zsellér, vándor, koldus, s őket meg-vendégelénk, jó szolgálatért, vagy éppen semmiért. S mennyi vala köztök, ki eledelünkhöz nem nyúlván, éhesebben távozott, mint ahogy érkezett; mert úgy okoskodék, bennt a gerófék Kiebitz monyat meg Schnepfedrecket falnak, s nekünk ide löknek kaszás levét, polyékát, - pedig

ugyan azt kapták, a mit mink ettünk, egyszerű jó étkeket. Ezt most csak példaként hozom-fel, Ficzkó is így jára. Alig nyitá e világra csípás szemit, már is ott valék néki én, gazdag előkelő szép leány ingyért; nem, néki kelle inkább pénzen egy vén prostituált és syphilis. Végig koldulá rokonait s támogatóit, hogy Reformata Theológiára mehetne; be-végezé, s át-tére Catholicusnak, ezzel érvényteleníttvén Ref. Pap Diplomáját, oda négy évi szorgalomnak gyümölcse. Majd a nyavala töré, hogy szeretőre találna, s véle senki le nem dőle; s hirtelenül nyolcz tíz főúri kis-asszony verseng érette, de néki egyik sem alkalmas. Álma nagy költség s babér, keserves kínnal meg-közelíti; ekkor ki-jelenti, ő orvos tudós leszen. A távoli czélért esztendőkön által, vak buzgalommal, nyerő akarattal harczola, s ha el-éré: nem kell, más kell; s a lihegést kezdé elűről. S úgy holt meg, mint Patkány a Canaleban, nem vala csak kerék semmije.

*

Itt meg-állottam lélekzenem. Ideáig íram Anno 1820. 31. Aug.

Eddig jutottam Ficzkó hólta napját követő éjtszakán. Most folytatom.

Chramowban a Zedlitz kastélyban hallám egy magyar látogatótúl, hogy Laczi beteg, nem csak régi balszerencséjében, heveny acut ragályban is, melly cholera vagy dysenteria féle. Bétsben, kicsiny bérlett lakásában fekszik, éppen mikor készülne orvosi Absolutoriumára.

Max belé-eggyezett, hogy Bétsbe utaznánk, s barátom meg-keresnénk s ha lehető, a veszedelmen által-segítnénk.

29. Aug. érkezénk Grinzingbe, Béts melletti faluba, uram itt szeret meg-szállani, ha dolgunk, vagy multságunk a Fő városban vagyon. Egy olcsó Kutscher Gasthausban lakunk; a Milliönär Zedlitz éktelen sugori ennen magára, s reám is, mivel engemet ennen magának tekint, úgy szintén három éves kis fiúkra, kit most magunkkal nem hozánk. De ha valakin segílni kellett, nincs önála bővebb kezű, ezért tisztelem s fukarságáért meg nem vetem. Azt mondja, nem takarékoság okából megyünk a kocsis csárdába, hanem mert lovait itten tudja jól tartani; jobban mint nagy városi elegant Hotelban, vagy a Bétsi savanyó rokonoknál. Itt vígabb, tarkább s pongyolább: igaz.

Chramow fenyős hűvösségiből nyárba cseppenénk, magyaros hévségbe, akár a Hortobágyon, és Mansard kamrácskánk izzik, mint cserép kályha. Nékem így-is jó. Aluttam én cigán jány koromban gorombább helyeken ennél, havas erdön, még sír halmon is, nem egyszer.

Laczi a Dominikaner Bastei grádicsnál a Rote Ente házban lakik. Ez nap csak néhány sort küldék néki futárral: - Ficzkóm! Holnap, Aug. 30. meg-látogatlak, csók, Elise Freifrau von Zedlitz, mindég a te régi Lidikéd. - S alig indítám útnak az izenetet, mint ha a tető szakadna-le: Holnap, a forró nyár ellenére, a kis Erzherzog Rudolf Leopold keresztelője, utánna Szépkúton Császári Cercle, végül Costume Ball.

Jöve a felséges Invitatio (honnét tudják már itten lételünk?) s ki-búvó nincsen.

S a Costume? Hintó megy, hintó jó. Itt a Párizi híres szabó né Mélanie a Graben sarkárúl, két személ segédlettel, görgő Magazinnal; s a kissé enyhültebb estvében szabunk s varrunk, tóldunk s földünk, belé az éjtszakába. Mit Max az olcsó szálláson meg-takarított, Mélanie Panzer Cassájába úszik sokszorossan.

Max némi nemű Hegyi Haramja lön: veres posztó újjas, fekete bársony nadrág, s Patron öv, rémisztő Gewehr mâchébül. Én valamelly Bengali Tündér, vagy nem tudom mi: sárga sás kalap halovány kék selem Lotusokkal; fehér crêpe de Chine ruhácska, s halcsont fixierozza, s a karokat, vállakat, fél mellyet szabadon haggya, mint ha egy nagy fehér Lotus kehelybül kukutskálnék; piros plissé szoknya; ezüst papucskák: e vólt szíveket öldöső Arsenalom.

Más nap dél előtt a keresztelő; a kis Erzherzog otsmán ebi hal, kora szülött, le-hánni való piczinke Krüppel. Meg volt a Cercle is. A Kaiserin akkora mancsot nyomott a számba, mint egy mosó né; mondám néki, én kissebb marha hús portiot bírok meg-enni; de magyarul mondám, nem érté, s üdén mosolgot.

Estve fele Costume Ball. Az én Entrée-m az öreg Gentz Friggyessel; keveset beszélünk, ő gyakran keblembe tekénget, én kaczagok.

Menuet többekkel; a kissebbik Rasumowski heles fi, szeretem, még gyermek.

Gavotte Partnerem Széchényi Stefí. Szokása szerént setéten, gyanakodva néz reám: - Du siehst so melancholisch aus, schwarze Zigeunerin, was fehlt dir? Bist du wieder verliebt? - Felelém: Ah, je suis déjà une chatte vieille et savante, s ha én szerelmes vólnék, te azt észre nem vennéd, és ne dájcsolj nekem, tudsz te hajdúbagosúl is. - Ő tovább vallat: Bözse prűcsők bogár, minden-ki téged figyel, melly boldogtalan vagy. Ha én segíthetek, ne értsd rosszra, engedd-meg fel-ajánlnom szolgálatom. - Stefí szőr farkas, hálám jó szándokodért, de nem segíthetsz rajtam. Gyermek kori pajtásom, egy költő, igen súlyos beteg. Hozzá kellenék sietnem, e helett kéntelen itt szórakozom veled, du schäbiger Öst'reicher. - Még meg-kérdé, ki ama költő; s a tántz forgás ollója kettőnket más más felé vágott.

Ländler Starhemberg Herczeggel, ez Metternich Camarillájának egyik leg-aljasabb férge, ő intézé a vérengzést délen Friaulban, és éjszakon Bialában a család égetéseket. A szerelemben is hasonló, a Dámáknak három nyílásait consummálja, s a hölgy mellyire kakál s markával szerte dörsöli. De így mellettem, szemre, quasi tűrhető, nem hol mi puha Prinz, nagy vállas Oberoffizier, harminczöt negyven év között, s lehetne kőműves a városban, ki a Maltert s Gipset keni a falra. Én variatioim között a kis naiv jány gyermeket creálok néki. Vólt-e már szerelmes? És szívből, vagy csak színleg? Illyent s mást kérdezgetek e hóhértúl, komolly nagy szemekkel, még az ördög se mondhatná, hogy kaczerkodom. Ő is komollyan felel: a hóltig hív szerelmet magasztalja; s az igazit ő mind eddig meg nem találá. Kért, szökjünk-meg a most következő Frantzia Négyes elűl, kettecskén andalogjunk künt a Parkban. Erre én, a gyanúalan: - Si, andiamo. - Künn Starhemberg két tenyérrel vállaimon ragad, szorongat. - Aber was wünschen Sie? - susogom remegve, én tudatlan bimbó, halálos ijjettségben. Búgok, mint a galamb, szív szakadva; ez se feled, hóltig fog álmodni rúlam. Karjaiból lefelé ki-csusszanok, egy kék szallagot el-veszíték, s futok az úton a szobrok s virág ágyások közt. Míg a kű műves a szallagot fel-veszi és szimatolja (szegény szallag, mi minden vár reá) már ott se vagyok.

Ki az útszára. Tündér Costumeben, fél-mezítlen, a hogy vagyok, be-szállok egy bér-kocsiba, Frantzia Négyes helett az én frantzús szeretőmhez koczogunk.

Ficzkót ez előtt négy esztendeje láttam. Hát ez már nem is ő vólt. Ágyban hanyatt fekütt, szürke képe csont szikár, két szeme mohón égő meredség. S a diák szoba körülötte nagy, magas, kopár, csak-nem tellyesen üres. Ficzkó sírt, már azt hívé, csak ígértem s nem jövök. S mint ha tegnapi beszélgetést folytatnánk tovább, házasságom végett dühöngött, miért hagyám-el. Felelém, mindég véle vagyok. Ruhámban, keblemen a halcsont alatt, piczin zsacsó duzzadt, ki-vevém s csekély aranyim az asztalra hintém, csupán annyit tartva-meg, a mennyi el-menetelemkor Fiaker kocsira szükséges leszen.

Lotus pompámban olly lehettem, mint Mennyből az Angyal. S az ő dühödése káromlás vala mennyei lételem ellen, a míg ő piszkos szürke gödörben fetreng. Diarrhoea gyötré, beleiben hangok ropogtak.

Mérhetetlen spatium terűle köztünk: én fenn ragyogásban, ő alanti mécses pislákolásban. Éjeli edénye telve vólt, s ki-vivém, ki-ürített, látván újabb szükségit. Emelve, vonszolva,

cavallieromat nagy nehezen a serblire ültetém. Előre szegződő hegyes térgyekkel ült, mindene ki-látzott, czombjai közt sok ronda sanker s takár. Sírjak-é vagy nevessek, ott a serbedlin thronolván követelte, rögtön feküggjek össze véle, föltes mocskos lepedőjén. Nyomorúlt, járnai se tudott, még-is kokaskodni remélt. Hadonázva bizongatá, régi kórja már nem inficiál, ő az orvos, ex cathedra declarálja ezt. És mostani acut betegségének egyetlen arcanuma, ha magvát egy nőbe ürítheti: attúl a nő nem fogja el-kapni, ő viszont ki-purgálódik. Felelém, illy dysenteria cura nincsen. Erre jajongásba kezde, hogy a mit kér, a leg-szebb asszony éltető ölelése, őt fel-támasztaná.

Minden tagomban borsódtam s vizsologtam ezen emberi roncsból, még-is szerettem volna kedvire tennem. Végző, és fi s nő közt leg nagyobb ajándok, mit még adhatok néki, s ő nekem; ám bár nyilván világos, hogy öröm ebbe most nem volna, csupa kínlódás mind kettőnknek. Ha nem is gondolám, valamiként sejdíttém: vagy most ez egyszer, vagy semmikor. S már hitegetém magam, hogy nem is kapnám-meg buja kórját; ama személlek, kik itt Bétsben véle háltak, nem estek semminő ártalomba. A földön futó árva Crudi Eszterke, a mi olta Bétsben kódorog, elejintén Ficzkó legény-tanyáján húzócskoda-meg, s mi baja. Váli Klára, e vén bolond Bétsi Magyar bába asszony, ki Poetriának hiszi-el magát, terjedelmes Epistolákat küldöze Édes Gergelynek, Molnár Borkának, még Kazinczynak is, míg mindnyáján el nem únták; hát e Klára eteti, mosdattya Ficzkómat, mos reá, s ha teheti, ágyába melleje vaczkolódik; s ez is egészséges, no ha minden nap itten forog. S a virág árús Minnchen, mit tom én kik még; említést érdemel, hogy e rút s beteg legénynek, ki nőekkel bánni ugyan nem értett, mennyi czafkáji akadtnak.

Kicsinyég ovakodtam azért is, hát ha szerelmemmel e le-gyengült férfiút most meg-ölném. Mert az én Hyimen fészke jelesbb mint leg-több asszonyé, benn Priapust pulsálás fogadja, be-felé rángatón s szorossan gyürücskél, s a férfiú ettúl eszt vesztí, rajtam feküvén üressen mered reám, arcza mint ki-vájt dinnye héj, melybe szát szemet metszettek. Rángásom még agy-velejt is ki-szívja, s ha csak egy hétig vélem édel, már is sáppadtan dölöng s idvezülten vigyorog, majd nem a szél kúszálja össze lábait. Boldogító s rontó varázslat imez, esztendőkön által csak olly nagy ló bírja, mint Zedlitz.

Ficzkó rimánkodott, a serbedlin bömbölve sírt, haragutt: Őt igazán szép asszony soha sem ölelte, s ennyivel az élet még adós néki, s ha belé-hal, se baj, leg-szebb hólta lészen. Mint álomban engedék. S lelki szemem előtt meg jelene össze gombolyútan aluvó magzatom, testemben érlelődő második gyermekem, ekkor negyedik hóban. E még csepp Zedlitzre vártam fanyalogva: megint egy kis Osztrák fival vagy jánnal több lezend - de most mint ha könyörögne: illy gyalázatot ne míveljek véle, hogy talám Corona Venerisszel bújna-ki a nap világra. S bár jövődő piczim nem szerettem, még-is érzém: Tennen magadnak szerezhetsz syphilit, cholerát, vagy a mit akarsz, még-is egy ismeretlen kis alaknak ezt nem okozhatod.

Így tehát hagyám üvölni Laczit az éjeli edényen. Emlékezeteiben fel-rémle Gábor testvér-öcsém, egyszer régen e lurkó éppen így ült s bögött a serblin, dugúlása vala, már fertály órája hasztalan erőlködött, e közben sírt s tülem chokolatát követelt. Nem adhaték néki, mert a chokolata még jobban dugít, de nem is vólt a háznál. Mi tévő légyek? A nap be-sütött, s én kezeim a sugárban mozzgatván, árnyék madarakat repteték a falon. Gabó arra figyelt, s feledé a chokolatát.

Ficzkó most ugyan illy erőszakossan követelődze; tülem, mint kegyetlen Sorstúl, engem, mint enyhítő Sorsát. Nehéz vólt e vég órákban külön maradnunk. Az asztalon Váli Klára főzttyei - el-látá barátomat sok Krankenkosttal, hálám érte - többek közt paradicsom leves, nagy része a terítetlen asztal lapra ki-lötykölvé. Fogtam Mélanie csuda remekét, a sás tündér-kalapot, s e sok pénzbe került szerelmi csata-hajót a piros lébe csaptam, nem leszen többé fej-fedő belüle.

Gestusom annyit jelente: - Ha te önös vagy, én nem; én tudok értted áldozatot be-mutatnom a Hatalmaknak, ha nem is azt, a mit te szeretnél. - Ő ezt alig ha érté, először el-hűlve bámúla, sírása torkán akada; majd nevetésitül a serbi göcögött alatta. S előbbi ohaját olly gyermekin el-feledé, mint egykor Gabó a chokolátát.

Hajnallott, a mikor uramhoz vissza-tértem. Már rég a Gendarmerie-n jelenté el-tűnésem, kerestek a Restaurantokban, a Hotelekben, végül a rossz hírű helyeken, s nem vagyok sehol. Végre be-támolodtam, drágás kalapom hiányozék, Costume ruháimon tellycs Speisekarte, vala ottan Tomat, Spinat, minden. S tettem magam alélt fél-hóltnak, mint ha egy lovas hadsereg tiport volna testemen. A jó Max egy zok szót nem ejte, de láttam rajt, szörnyen szenvedt. Végre meg-szólalt: Hogy ő engem sem- miben fékezni nem kíván, s tudja, én Isten-asszony vagyok, kinek viselt dolgait nem lehet egy azon mérlegen latolni, mint a többi asszonyokét; mostan még-is arra kér: mivel jelenleg nem egy, hanem két élő test vagyok, legyen ama kis ártatlan másik eránt kéméllettel. - Én abba hagyám a holt fáradság tettetését, s kaczagva csokolám öszve az én csudálatos uramat, kinek tűrése a leg kegyetlenebb próbát is ki-állja. S meg-mondám, hogy gyermek kori pajtásomnál, a beteg Pindari Hymnicusnál jártam, s a félelmetes föltek ruhámon nem valamelly schnapsos véres Orgia bizonsági, mind öszve az ő sovány étkinek pettyei. Max rögtön csupa rész-vétel, segíteni-készség: vagy-e kellő ápolása, orvosa, tisztasága, minden. S mert ezekre alig némit tudék válaszolnom, dorgála férjem, hogy szívtelen vagyok szeretőmhez, s én kezit hálás csókokkal borítottam e Contra Othellonak, a millyen nincs még egy a földön.

Más nap uramat kedvesemhez vivém. Előbb kellett volna, talám meg tudná vala menteni. Váli Klári rakodott bennt a diák szobában, s ott vala Tóth Lászlónak Medicus collegája s leg-bennső barátja Cseresnyés Sándor. Max be-ment, én künn maradtam, piczin kori pajtásomnak hült tetemét látnom isszonyodtam. Meg ha Klárral ilyen találkozunk, közös imádoztunk felett öszve-borúlva, ő többé le nem száll nyakamból. Így tehát, szédülvén s émölögvén, a Gangon maradtam.

Aranyaim az asztalon, érintetlen, a hová tegnap vetettem. Nem sok, még-is elegendő a sír helre, koporsóra, Caerimoniára. Tegnap a Costume Ballban, keblemben e forintokkal, nem sejtém, hogy Ficzkó temetési költségit melengetem.

Max fejér koporsót rendelt, mint valamelly el holt szűz leánykának, a buja kóros Költőnek. Hiszem e koporsóban az én szívemet temeté, - szegény Max annyira ismer engemet, mint hálóba keverült dongó a póknak minden rándulását.

2. Sept. a Bétsi Central Friedhofban Begräbnis. A temető keleti, Schwechat felüli szélit választánk: helyheztessék a Magyar Poeta teteme Magyar ország irányába. A nyári hév ez napra meg-szűnt, éjtszaka bőv zápor hullott, az eső csak reggel enyhüle, tócsák szerte szélllyel. A koporsón Max magyar nyelvű inscriptioja (mert ha esze nem is, figyelmessége magyarul is tud, ha szükséges): *Ungvár-németi Tóth László Doctor és Poeta élt 32 évet.*

A Hazai s Külföldi Tudósítások szerint csak hív barátja Cseresnyés Sándor kísérté-ki. Akik éltiben magára haggyák a Dallnokot, holtá után még Hypocrita mód szánakodnak is: Íme a szegény költő mely el-hagyatott, sír-halmán csak kutyája nyüszített. Allegorice így igaz, ám valánk ott százan is.

Azt hiszem, csak a permeteg siratta, eggyetlen könnyű se cseppene. Kell vallnom, én el nem siratám, sem ott a Publicum előtt, sem titokban egyedül. Mit mondjak? Tűz, nem víz, az én szerelmem. S engem nem lehet olly könnyeden el-hagyni, hogy csak be-búvunk a koporsóba, s be- fejeztetett. Nem, míg vagyok, ő is bennem.

Sokan kísértük. Nagy csoportban tanuló társai, főként magyarok, s ezekkel Bétsi polgárleányok. Másik, kisebb csoportozatban Oken Professor görögös társaságának itteni része.

Ott vala két Zedlitz, a gazdag s a szegény: Maximilian, a Schlesischer Magnat, s Christian, a Dramaticus. Némán kezét fogtak, mint utóljára hét éve Neipperg Grossmutti ravatalánál; legközelebb majd az enyimnél.

Ott valának a Brunsvik Grófnék, velük a siket Musicus Betoven, e bika fejű, nagy férfiú, mégis olly gyermeki té tova, folyton rángaták a Grófnék, hogy pocsótába ne lépne.

Ott vala persze Váli Klári bába asszony. Nem vólt tüle nyugságom, lógott a fülemen: - Az idest mennyit ápoltam, Elizkém, mindent meg-tettem, hidd el, rajtam nem múla, gatyáit is ki-mostam, Elzám, meg a mit süték, a rítes, a bíles, még is meg hótt az ídes... Így tovább, a közben szerte figyelt, vallyon s reméllhetőn a gyász nép kíváncsiskodik-é, mit pusmognak egymás közt a szép asszonyok az ifiúnak sír-verme szélén; jó vón néki Aristocrata Dámákkal együtt jutni a pletyka nyelv csücskire.

S ott vala Ficzkóm igaz baráti támasza, Cseresnyés Sanyi, valóban nemes gondolatú, szép, hívséges ifiú. Meg-kérem, gondozná Ungvárnémetinek literaturai hagyományit, el ne vesznének. Én is segélek néki tudásom szerint.

Jobban kék szeretnem Maxot is. De az én Uram Ungvárnémeti Tóth, s nem Zedlitz. Bár testben öszve forrva soha nem valánk, csak kívánságban, sok sok ezerszer.

Kelt Grinzingben, Béts mellett, 1820. 2. Sept. éjtszakáján. A Tudósítások meg-emlékezésit, egy s mást belé pótoltam később Chramowban.

**UNGVÁR - NÉMETI
TÓTH LÁSZLÓ
VERSEI.**

**PESTEN,
Trattner János Tamás betüivel, 1816.**

FICZKÓNAK HOZZÁM VAGY RÚLAM ÍROTT VERSEIBŰL:

A SENGE SZERELEM.

Melly vígan folya életem,
Míg a Cypris arany-veszszeje bír vala!
Most a szent ligetek között
Ívám a szerelem csókjait, a finom
Nectárt, Édesem ajkain;
Vagy a rósa-bokor, s a violák körül
Szívám ámbra-lehelletét.
Majd olykor, ha talám dolgai késlelék,
Vagy repkény-lugasom megett
Sírám, gerliczeként, árva fejem baját,
Vagy a zöld cser alól lesém,
Honnan, s merre lehet jönnie. Mindenütt
A szép s a gyönyörű alak
Játszott volt szemeim s Phantasiám előtt.
Öleltem, ha jelen vala,
S öleltem, ha talán nem vala is jelen.
Enyém volt az Elysium
Minden bája, enyém volt az egész világ
Minden kincse. Nekem hozák
A myrrhát s aloét a Pyrenéumi
Rév-parton ki kötött hajók,
S nékem füstöle a boldog Arábia. -
Álom volt az egész dolog!
Álom, mellyet az ész, s a komor értelem
Ketté vága. Fel ébredek,
S ímhol nincsen öröm, nincsen Elysium.

A JÁTSZÓ ERÓSZ.

Egy jányinak voltam gyermek lettemre barátja,
S ő az enyém: szívünk nem tudta semmi tüzet.
Küprisz gyermeke játszva talált s kért nyájasan egykor:
Engednök köztünk játszani őt idegent.
Elfogadók: de azonnal ő új játékra tanított,
S játszánk már szeretők, nem csupa társak együtt.

KECSTELEN SZŰZ.

Küthére bájövének
Édesgető szerelme,
A kellem és az inger
Előtted ismeretlen:
Nincs még kecsed leányka!

A férfiat, mi volna,
Mit tenne bölcsesége,
Ifiú kebelnek érczét,
Költő heves szerelmét,
S szerelmes ajka csókját
Nem ismered, mi volna:
Nincs még kecsed leányka!

Leszen pediglen egy nap,
Ha Küthére bájövének
Szép birtokába juthatsz;
S fog lenni férfi olyan,
Ki azokra megtanítand:
Ha ma volna már azon nap,
Én férfiad lehetnék.

A JELEN SZERETŐ.

Látom képedet a csapodár Lídicske szemében

Látom, s örvendek, míglen előttte vagyok.
Ott hagyom, és csak alig hagyom ott, már másra kacsongat,
S más bábót mutogat szép szeme, csalfa szeme!

RONDEAU.

Ötet szerettem én, a szép Lizát,
S hűséget esküttem bájos kezére:
Míg verne szívem, míg pezsegne vére,
Ő lenne, nem sors, életem vezére.

El sem szakaszta tőle semmi gát;
Sőt bár reményem mind eddig nem ére
Munkával is kívánt nyugvó helyére,
Fogadtam újra Istenném övére:
Ötet szeretném én, a szép Lizát.

Állott szavam s meghallgata Cythére:
Mert bár kevély én, s bár ő nagyra lát,
Elég hitemnek most is annyi bére:
Ötet szeretnem, őt a szép Lizát.

KIS-RHÉDÉN KÖLTÖTT IDYLLIUMIBÚL:

A TISZTVÁLASZTÁS.

Ha én Ügyész lehetnék,
Mindég csak olly pörökre
Függeszteném figyelmem,
S mindég csak olly ügyekben
Ajánlanám segédem,
Mellyekben a Leányok
Nevők forog veszélyben.

Ha Iskolát tanítnék,
Mindennek azt tanítnám,
Hogy kelljen a Leányok
Szerelmöket hevíteni,
S hogy kelljen a kegyelmet
Megérdemelni nálók.

Ha pedig Poeta volnék,
Mindég csak a Leányok
Hűségöket dicsérném,
S mindég csak a legények
Vadságokat puhítnám.

Még Orvos is lehetnék,
S nem lenne érdemetlen
Szolgálatom, reménylem:
Mert szüntelen szerelmes
Lyánykákat orvosolnék,
S mindég szerelmet írnék
Elejébe szenvedőmnék.

Szolgálatot tehetnék
Mind ennyi hivatalban,
De mivel csak egyre érek,
Válasszatok, Leánykák,
Mellyik dologra szánjam
Ezek közül erőmet,
Hogy hasznomat vegyétek?

AZ ÁLMOK.

Beszélők: Antiopa és Haliodóra.

- A. Mért sírsz olyan igen, s mért ömleszt szép szemed annyi
Sok könnyvet? szólj édes szűz, óh Haliodóra!
- H. Kímélj-meg kedves, kímélj-meg, s hagyj magam engem
Antiopa, bú rága szívem, s nincs mód kibeszélnem
Olyan nagy sebet: kedvem sincs szólni, ne faggass.
- A. Nem, Küprisz hitelem! nyomorúlt, nem hagylak-el addig
Míg nem meglátom, mi emésztheti annyira kebled!
- H. Mit kelljen felföldni leányka! magam sem egészen
Látom okát, mi az, a mi epesztheti annyira keblem.
- A. Mért kell hát epekedni bohócska, ha semmi bajod sincs?
- H. Éjeli látásim szoktak rettenteni engem.
- A. Milyen látások szoktak rettenteni téged?
- H. A habszülte Küprisz berkén egy rózsa viríta,
Bíborszín, gyönyörű, s Erószápolta virágcsa,
Mellynek bája az Isteneket is tűzre hevítné.
Ez nekem, a mint elnyugovám, nekem adta Küthére,
Álmomban mindjárt elhervada a kebelemnél.
- A. Ennyi-e rossz álmod? hogyan értik az Álomitélők?
- H. Isméred Lükidászt, mátkámat, ez ő-nekik, a mint
Észrevevém, a Küprisz ajándékozta virágcsa,
Melly nyujthatja nekem, de meg is rövidítheti élttem.
- A. Aggódásodnak nincs semmi sem ellene szólnom,
Mert rövid életidőnk, mint a rét-szülte virágé.
Mindazonáltal az álomban nincs semmi valóság,
Úgy látom, mennél kedvesb nekem éjeli álmom,
Annál rosszszabbnak tetszik más reggel előttem:
Mert fájlalja szívem, hogy jómnak már nyoma sincsen.
Roszsz álmomra pedig későbbben is édes örömmel
Nézek-viszsa; mivel nincsen mit félni valóban.

EPITHALAMION.

*Tekintetes Szilassi Szilassy József úrnak
tekint. Kis Rédei Rhédey Klára kis asszonnyal
össze-kelésére.*

Boldogok a Szeretők, kiknek sziveikben az Ámor
Szent tüze olly szabados színben s olly lánggal ütött ki,
Melly nem csak nem alázza, hanem nemesíti az embert!
Kláríka, és József, két kedves gyermek (amannak
Rósa virít ajakán, elevenség, s gyenge szemérem
Játszik szép szemein, olly nagy s olly isteni bájjal,
Hogy nincs mása talám sehol a nagy Hunnia földén;
Ezt pedig a jó szív, a bátor lélek, az elme,
A Nem, s a jószág; mind a polgári szerencse,
Mind a természet javai olly nagyra emelték,
Hogy nincs nála külömb az egész Pannónia földén)
Meg látják egymást, s fel gyúl egymásra szerelmök:
„Kláríka! nem tudom én, így szól elsőben az Ifjú,
Én te miattad igen sok bút, sok bánatot érzek,
Mert mihelyest nem vagy velem, olyan, mintha hiános
Volna akármi öröm, mellyet vagy játszi barátim
Tréfáik, vagy az édes Atyám apolása okoznak,
És még is te - de nem mondom, mert meg haragunnál,
Olyan igen keveset jársz hozzánk - egy kis időre.”
A kis Klárícsa pedig: „Hiszed, úgy mond, úgy vagyok avval
Én is, mert én is mindég csak téged ohajtlak,
Még sem jössz hozzánk soha sem.” „Mert nincsen ürügyöm,
Mond József hevesen, te neked pedig itt a húgom,
Ő is jó gyermek, ő is kívánja baráti
Szívedet, ő is örül, mikor itt vagy, s ő is ohajtja:
Bár csak gyakrabban jönnél! bár csak vele volnál
Szüntelen! - és még is „Nem szólhata többet az Ifjú.
Boldogok a Szeretők, kiknek sziveikben az Ámor
Szent tüze mind inkább meg erősödik! - Egykor egy Ünnepe,
Egy szép Ünnepe volt, mikor a két gyermekek épen
A Kertben mulaták magokat (külön egy szegeletben).
„Várj csak! mond József, várj csak, ki tanulom ezennel
Klárícsa, szeretsze te engemet” - így szólt, és le szakasztván
Egy pipacsot, meg üté tenyerével. Paff! - nagy erővel
Pattan el a levelecske. „Szeretsz!” A Szűz pedig: „Én is
Meg nézem, ha szeretsze” - midőn ezt mondja, le guggol,
Fűvet tép, ki veszen hat egyenlő szálat, od'adja
Józsefnek: „Fogd meg, markold meg Jósika” - így szól,
Ő pedig össze köti mind a két végen: „Ereszd el”
S egy darab. - „Úgye szeretsz! Már nem kételkedem” úgy mond.
Ekkor meg látván egy sугár tölgyet az Ifjú!
Hozzá fut, ki veszi kését, s rá metszi szerelmök!

Egy K-át, egy nagy K-át metszett rá, mellynek az elsőbb
 Oszlopa J-ét mutatott, József, és Kláríka egyben:
 „Olyan nagy legyen, olyan erős legyen a mi szerelmünk,
 Így szól, millyen ez a fiatal Tölgyecske, ha egykor
 Ötvened-évi lejjend.” - Ezután haza mentek örömmel.
 Boldogok a szeretők, kiknek sziveikben az Ámor
 Szent tüze meg nem hűl, s ki nem alszik, bár mi sokáig
 S bár melly meszsze legyen szükség elhagyniok egymást!
 Egykor Klárícsának (mivel ő neki nem vala honnja
 A Váras, mellyben József, s Józsefnek az Atyja
 Laktanak) el kellett - haza kellett mennie - messze!
 Nincs mód, nincs akadály melly ellent állna az útnak,
 Mennie kell! - szomorú Izenet! „Hát, monda az Ifjú,
 Hát mi külön válunk? Jaj jaj! nem tűnik el a füst
 Olly hamar, olly sebesen, mint tőlem az a gyönyörűség,
 Mellyet az ég, s a csalfa remény festettek előmbel!
 Ah Cypris! mi hamar méreggá változik édes
 Nectárod, mellynek Kelyhét rám annyi örömmel,
 S olly vígan köszönéd. Válunk? de nem, óh nem örökre?
 Én legalább soha sem válom meg tőled örökre
 Kláríka!” - így szólott József. A Szűz pedig: „Én sem,
 Én sem válom meg - Nem! - Nem válom meg örökre
 Jósika!” „Én fogadom, mond József: nem leszen ollyan
 Szép alak, azt fogadom, kire fel gerjedne szerelmem.”
 „Én pedig azt fogadom, mond a Szűz - nem leszen ifjú,
 A kire szűz kebelem fell gyúlna, sem annyi szerencse,
 S olly ragyogó csillám, mellyért hű szívedet adjam.”
 „Engedjék az egek, mind József, hogy fogadásod
 Szent legyen!” „Engedjék az egek, mond Klárícsa, hogy ollyan
 Szent legyen a tied is!” - Ez volt leg utóbbi beszédök.
 Boldogok a Szeretők, kiknek sziveikben az Ámor
 Szent tüze olly tartós, hogy még a mennyei Hymen
 Szent fáklyáját is fel lobbanthatja szikrája!
 Négy esztendeje múlt annak, hogy Klárícsa az Ifjat,
 S hogy József Klárícsát ekként bízatta. Csodálták
 Mindenek, a kiknek gondjok volt rájuk, az illyen
 Hosszú veszteglést. „Jaj már nincs semmi belőle.”
 Így szól a Község. Mások pedig: „Illyen az első,
 A gyermek-szerelem, - kár abban bízni, akármí
 Hév legyen is.” De nem ezt vélé a Lyányka magában,
 Mert neki képtelen az, hogy Kedvese el hagyhatná.
 Boldogok a Szeretők! kiket a nagy Hymen az első,
 A leg szebb, s a leg jelesebb ifjúi Viránynak
 Kellemi közt von ezen szent alkura, a hités élet
 Oltárához; azon korban, míg ébrek az ifjak,
 Míg nem bölcs okokért, hanem önnön kényökön adják
 Szíveiket; míg Szívet, s nem Kezet adnak először!

ODÁIBUL:

A BARÁTSÁGHOZ.

Kész hát az Oltár, s készen az Áldozat,
Mellyet fogadtam. Tartsd meg amaszt, dicső
Nagy Isten Asszony, szent Barátság;
Ezt pedig égi tüzed szikrája
Emészsze füstté! Helytelen a panasz
Hogy a barátság Asszonya el hagyá
Földünket. Itt jár ő közöttünk,
Itt vagyon ő, de csak az találja,
(Mivel csak annak nyitja fel a gyönyör
Forrása méhét) a ki nem a világ
Lármái közt, hanem tulajdon
Szíve körül tapogatja őtet.
Ne is vegyen rá semmi sem, óh kegyes!
Hogy meg tagadván Isteni rangodat,
Vagy a kegyetlent lelkesítsed,
Vagy czudarokra pazárlj segéded.

A VILÁGOSSÁG.

Vastag homály fedé a mély Chaósz,
S nem volt szemünk hová függeszteni,
S nem láthatánk semmit lábunk előtt.
Fel tetszik egy Csillag! Nagyon kicsin,
S homályos a Csillag; de mind azáltal
Volt már még is hová tekintenünk.
Ez a Csillag nekünk Vezér leve,
S tapogatva kísértük sugárait,
S imádtuk ál-fényét, ámbár gyakorta
Meg meg csapók mellette lábaink.
Fel tetszik a Hold, - áldott tünemény!
S erőt veszen lágy fénye a ködön.
Látunk hegyet, völgyet, halmot, s gödört,
Látunk mindent, csak hogy homályosan.

Fel tetszik a Nap is! Fut a setét,
Nincsen setét! mert a világos Aether
Minden ködöt s homályt el kergete.
Látunk, mindent látunk, mindent tudunk,
Tisztán, világosan látunk, s tudunk.
Nem kell tapintás, még is érezünk;
Nem kell üvegszem, még is meszsze látunk;
S nem kell hitel, mivel látunk, s tudunk.

Dicső Nap! óh bár csak még a Jeges
Pólusra is ki hatna szent világod,
Hogy látnák a szegény Szamójedok,
A Lappok, és az új Zemplát lakók:
Mi a különbség a Nap s Hold között!

EPIGRAMMÁIBÚL:

PROMÉTH.

A tűz, mellyel agyag-képét formálta Prométheusz,
Öszve sütötte kezét s újait, és ki alutt.

ARCHIMÉD PONTJA.

Coriolán, mihelyest kivetették, hogy ne mozogna,
Tud nyugvó-pontot lelni, - de Róma mozog.

PLÁTÓ LELKE.

Egy marad Egy, bár a végetlen karra emelgessd,
Vond ki az Egy gyökerét, úgy is Egy, a mi marad.
Lelked is olly Lélek, bár mellyik karra emelgessd,
Mint a melly Lelket tő-gyökerére aprítsz.

AZ EMBER ALKATJA.

Önts az agyagra savanyt, ki repül a szénszesz az égbe,
S más újabb testté változik a kis agyag.
Rontsd le por-alkatomat, bé omlik lelkem az égbe.
S más újabb testté változik a kis agyag.

AZ IGAZSÁG.

Egy fényt, egy sugárt, s egy képet fest az igazság,
Még is ezerképen tűnik előnkbe nekünk.
Nem csoda: mert a mint sűrű vagy ritka az elme,
Úgy szegi a sugárt célja s aránya felé.

BARÁT, ÉS BARÁTNÉK.

Biztosom egy, de ezer szeretőm vagyon. A ki nem érti,
Tudja meg: egy szívem, s gerjedezésem ezer.

BERSENYIHEZ.

Úgy omol a bús gond dallodra a Léthe vizébe,
Mint az eget-metsző szikla vak árja rohan,
Méltán nyerted ezért, hogy az ép Helicóni borostyánt
Rósával fűzték össze az égi Kegyek.

KAZINCZIHOZ.

A szelet, a lelket csak fúvallatja dühében
Véteti észre velünk a nagy Olümpi Zeüsz.
Nincsen hát hasznod bár millyen visga szemekkel
Függened is testén, hogy megítélj valakit.
Műv az erőt, s az erő mértéke mutatja az embert:
Így a hangjából ismered a madarat.

RHÉDEIHEZ.

Szép ifiúságod sok drága gyümölcsöket ígért,
S eddig is, úgy látszik, hímzed ígéretedet.
Bár csak egész élted a fához lenne hasonló,
Melly terem is, ha virúl; s újra virúl, ha terem.

A KÖNYVHÖZ.

Menj Könyvecske, tulajdon agyam fajzotta leányom!
Athenának erős aegisze védi kebled!
Menj útadra, ne félj: felhő fed téged az úton,
Mint a Trojából megszabadúlt szökevényt.
Oh! ha minél hamarabb a Németföldre mehetnél:
Vendégszerető nép ez! öröme fogad.

OKENHEZ.

Bátorra teszi bölcs követőjét Múza. Szerencse
Védi habok közt is a magahitte merészt!
Legfőbb Istennék: Bátorság, Múza, Szerencse:
Boldog az, a ki nekik gyujtogat áldozatot.

KÖNYVRÁGÓ EGEREK.

Három egér rágcsált egy könyvet; nem vala semmi
Enniök. „Ejnye czudar tolvajok! így kiabált
Rájok Hippokrát fia, hogy meglátta tükreéből,
Mellyre tanultában félre veté szemeit,
Menjetek óh gonoszak! lencsét rágcsálni; különben
Mindjárt a Kandúr Istenetek jön elő.”

**NEMES NEMZETES
MÁYERFY XAVÉR FERENCZ
ÚRNAK
MINT
ANYAI NYELVÜNK,
S A NEMZETI CSÍNOSODÁS
KEDVELŐJÉNEK,
BARÁTJÁNAK
S MINT
A HAZA, KÖZ JAVÁT NEM CSAK SZÁJJAL ÓHAJTÓ;
HANEM AHOL KELL, S AHOL ILLIK,
VALÓBAN IS ELŐ SEGÍTŐ
IGAZ
MAGYARNAK**

PINDARUSI HYMNUSIBÚL:

ELEÜZISZI TITKOK.

1. Stropha.

Távozzék minden gonosz innen:
Nem szól gyáváknak az én lantom,
A fennyen övedzett
Múzák ajándékok: a Törvény-
adó Istennét fogom éne-
kelni. A béavatkozott
Veszteg maradjon, míg engemet
Föld-Anyánknak éneklőjét hallgatand.
Sokat tud ő, a mit csupán
Zeüsz leányival közöl,
S a biztosak közt kevés

1. Antistropha.

Látott, s nem mert mondani másnak
Olly titkot senki sem, ámbár tud-
ná azt; ha pedig az Is-
tenné megengedte a Szűznek
Hogy a kit választá, hevítse-
fel: merész annak éneke.
Boldog halandó, a kit szere-
tett Szülői honnjokból a Kháriszok,
Küthére ékes társleá-
nyi útasítanak Heli-
konnak magas bérceihez!

1. Epod.

Mert az könnyeden tanulta meg,
A mit némellyik az Istenek között
Örökké meg nem tanúlt,
S az embereknek erős munkájokra
Teve Khárisz törvényül:
Szépet szépen.
Szerencsés fia érdemes anyádnak,
Kit a Kellem Istennéi neveltjüket,
Zeüsz maga választá nektár pohárnokjává
Hébe helyett, hogy
A pálczavivő sasnak szárnyain
Magához ragadott Olümpba,

2. Stropha.

Jőj hozzánk óh isteni karnak
Biztos vendége, s taníts meg, ké-
rünk, minket, az Örökök
Jó kedvöket megszerezhetnünk,
Hogy a nektár szent italától,
Mint te is hajdan, istene-
sülhessen Árpád szép nemzete.
Mert elégtelen bár melly szent áldozat
Az érdemes Múzák előtt,
S elégtelen hegy a hegyen,
Pindoszra a Hélikont,

2. Antistropha.

S a Parnasszt a nagy Helikonnak
Égmetsző bérczire halmazni:
Bár melly magasan emel-
kedtél is, a nap közel szomszéd-
ja, mint a hold, hogy teli fényben
Tündököljél-le kölcsönös
Súgóraiddal földünkre: hi-
deg leszen világod, mint a hold maga,
Hanemha perczeg kebled is
Saját tüzével: ez mele-
gít, s ez ragad szárnyakon.

2. Epod.

Melly boldogtalan szülők azok,
Kik nyers vérű fiaiknak a magas
Derékség útát ugyan
Törik, hanem, hogy az elmének tiszta,
S kecsesebb bájvirága
Síkon terem,
Hol a Kháriszok édesen enyelgnek
Küpris társaságában, nehezen hiszik.
De engemet a nagy Zeüs lángoló villáma,
Mennykövezése,
Sűrű köde, s a ködből pattogott
Fénysúgórok eszemre hoztak.

MELPOMENA.

Stropha.

Nehéz tetszeni mindennek;
Kevés jóknak pedig megnyerni
Kedvöket, olly jutalom,
Mellyből a halhatatlan kezek
Csupán a deréket részeltetik.

Boldog a költő, ki az aranyhajú
Melpomenát követi
S nem gondol a többséggel,
Sem a hiúkkal,
Mellyeknek kecsegteme bár varáz-
sok, nem tart sokáig:
Mert az ő dísze virúlni fog,
S nőttön-nő szüntelen,
Mint a magas derékségé.

Antistropa.
Te Aegisztviselő Zevsznek,
Olümp mézhangzatú Isten-
asszonyi kellemetes
Anyjoktól, legdicsőbb gyermeke,
Jövel, s kölcsönözz óh Melpomena!
Bájoló szép versezetet énnem,
S tiszta ezüstrezegést
Lantom feszes húrjának,
Hogy Istenimnek,
S honnom Hősinek kedvetek szerint
Dícsérhessem a jót,
Felderült gondolatok sebes
Szélreptőkben, s koszo-
rút fűzzek a jelesbeknek.

Epod.
Boldog hazám, jó lélekvédte Magyarság,
Tündöklik a te dicsőséged örökké,
Mint a magasan delelő nap
Fénye az ég üregén;
S nyereség leszen énnem is valaha,
Hogy polgári tisztemet
Bételjesítém erántad.
A költőkre pedig nem irígykedem,
Kik a leánykákkal suddognak:
Szégyen volna Akhillnak
Az asszonyok között lappangnia!

HERMINE.

1. Stropha.
Drága a szerelemnek
Gyümölcse, mellyben Olümp
Ajándéka, az élet tüze
Fíról fíra kel, hogy az édes magzatot ismét
Teremtői tehetség szállja meg. Ál-
dott szerencse, s magas cél az asszonyé,
Ha látnók az égi pálya körét, hol ő a
Gyök-erő kisugározott
Fényében osztozik,

1. Antistrophá.

S hajtja gyenge kezekkel
Az alkató hatalom
Nehéz érzékerekit, mellyeket
Kívüle csak Izisz erős jobb karja tekerhet.
Szelíd indulatokkal teljes az ő
Tiszta keble, midőn túl tekint körén
S ki lát a virágok illatozó mezőjök-
re, hol ő Feleség, Anya,
S Gazd' asszony éldegél.

1. Epod.

De nem veszi észre: mennyi bajok állnak ú-
tában előtte!
Elkezdí pályafutását, s szalad a férj megett,
Kit gyámolúl veve jobb oldalon.
Boldogtalan! ha kidőlne férje,
S boldogtalan, ha ő maga dől is a terh alá.

2. Strophá.

Néha édes örömmel
Mosolyg Nióbe ölén
Vidám kisdede, s érezteti
Böcsét az anyával: alig, hogy ez elveszi róla
Szemét, huh! kifeszülten pattog az ív-
húr fejére: bosszús kéz voná-fel azt!
Gyakran félre dőle a lobogó szövétnek
Hümen ünnepi fényben állt
Oltára bíborán,

2. Antistrophá.

S gyászos éjbe borítá
Halottja árva menyasz-
szonyát. Ritka, de történt eset,
Hogy a kinek életerőben perczege keble,
Megérlelte gyümölcsét, s által esett
A szülői vajúdó gyötrelmeken:
Alig kóstolá az új anyaságnak édes
Örömét, kialutt tüze,
S már égi áldozat;

2. Epod.

Örül, hogy egy élő nyomocskája marad, pedig
Ebben is a férj
Bánatja fog megújulni, kegyesének kicsid
Képében! Így eped a sok gyümölcs
Letörte törzsökön a gyümölcsös
Oltvány barátja. Hermine, boldogult Asszonya

3. Stropha.

Az Ilithúja gyűlölte
Magyarnak! óh! ha fog ér-
demes férjed az ő sebhedett
Szívére viszont örömről lehelni? ha látand
Nemesb lelket az allság a koronás
Fők között? Böcsösök gyermekid, nemes
Szerelmednek édes záloga, a Magyarnál:
Te hagyád azokat reánk,
Hogy bennök élj velünk.

3. Antistropha.

Óh nagy Attila vára,
Mi tapsolást, s öröm é-
neket hallana bástyáidon
Magas Fejedelmed az ő hív népe körében,
S mi víg ünnepet ülnénk jó Magyarok
Tiszteletre! De áh! nem szabad: halaszt-
ja azt a keserves aggodalom: szerelmes
Feleség, Anya, s hú Leány,
Kiért szomorkodunk.

3. Epod.

S egy olly nemes Asszony porvödre felett ül az
Égi reménység,
S két Gyermekcske ölében, kiben édes vagyont,
Munkás erőt kesereg Hunnia:
S őt, bár helyén Ikerek ragyognak,
Húnyt Hesperét keresgeti, s várja majd Phosphorát.

AZ ISTENÜLÉS DICSÓSÉGE.

1. Stropha.

Tövis bokrok alatt terme ibolyám,
Darázs donga Nárciszom felett,
Mellyből Hunniának
Tiszteletes koszorút kötözék,
Hú gyermeke, hajdan.
Szúrt a fülánk, karczolt a tövis
S elreppentek a bájos Sülphídek,
Mellyeket Zephür virágimon ringatott;
De hervadatlan lőn a koszorú,
S ékesíti ma is Ganümed kezében
Olümp vendéginél a nektár kelyhet,
Örömöm nekem, s gőge századomnak.

1. Antistropha.

Csekélység ugyan a szép, sokak előtt,
Ha nincs avval érdemlett haszon;
S nem gondol virággal

A ki gyümölcsöt akar zavaros
Őszére takarni.
A Kegyszűzek kedveltjök pedig,
Bár Psüchének édes bánatjait
Kelljen is szívében olykor eltűnnie,
Reményli, nem vénül meg sohasem!
Őt csak a szerelem tüze lelkesíti,
S virágokról virágokra szállong ő,
Hogy az Isteneknek csinálna kedvet.

1. Epod.

Bé kellett járnom a parlagokat
Attika téreiben,
S körül bolygottam a sírhalmot
Az elhunyt Vezuv szent vidékin,
Hogy az erdő fanyar cser levelét
S a bokor nyers venyigéjét
Elvegyítve az ámbralehellő
Cüprus illatjával,
Ajánlhassam hív emlékezetül
Az Olümp kegyes Isteninek.

2. Stropha.

Segítette nemes czéloamat az ég,
S adott énnekem gyors szárnyakat,
Hogy fennyen repülnek,
Ott, hol egy isteni kéz Helikont
Fénnyel koszorúzza.
Nőtt szüntelen, nem lankadt erőm,
Hozzá szoktam a nap sugárhoz,
S borzadom, nem átkozom, hazám fellegét.
Böcsületet nem koldúl az igaz,
Nyer ha nyer; de ha szinte gyalázat érné,
Dicsőségét nevelnék az irigyek,
Valamint az éj a gyémánt világát.

2. Antistrophe.

Setét köd lepi bé Tátra derekát,
S nagy éjfélthuhog sok száz bagoly
A hegynek tövéből:
Zeusz madarát pedig a tetején
Fénytenger övedzi.
Jó szem kiállhat minden sugárt,
S bár hátat vet olykor a nap reánk,
Új meg új vidékre adja áldásait.
Nem alszik el szent fáklyája neki,
S megtalálni, hogy isteni fényt közöljön,
Csak olly bátran repülj, mint Prométh hozzá,
S csak örök tüzét szent kezekkel őrizd.

2. Epod.

Boldog lélek, kit a Múza sereg
Isteni karba emelt,
S körülöntött Olümpnak fénye
Igaz bölcsesség aetherével.
Magasan jár az ő képze,te,
Feljebb a saskeselyűnél,
S örömet hoz az emberi nemnek
Ha leszáll a földre;
S hálával tér innen vissza megint,
Valahányszor az égbe repül.

3. Stropha.

Halandó teszi a jót jutalomért,
Megérdemlik a fáradt kezek,
Hogy a szent barátság
Hú kebelében az édes öröm
Nyugtassa meg őket.
S méltó, hogy illendő bért vegyen
Minden munka, mellyet törvény kíván,
Mellyet alkúval cselekszik a föld fia.
Csak Isteneknek nem kell jutalom,
Kiknek a szeretet szava önn bírójok,
S nem ismér karjok a szentnél több törvényt,
Hogy az égnek áldásit osztogassa.

3. Antistrophe.

Est váltja fel a rekkenő aszályt,
S akár kérj, akár ne kérj esőt,
Várnod kell az égből.
Isteni kéz ragyog a haragos
Villámon is által.
A rét virágát, mellyet tapodsz,
S a menny sok tűzét, a bámulatost,
Két szemét az égi láncznak, ott fenn szövik.
Hazám, Hazám, tiszteld Istenidet,
S a vélek rokon embereket böcsüljed!
Az Egység Lelke fő Isten, ő köztök,
S ez az Isten, a kit követned illik.

3. Epod.

Nem mindég tapsol a győzedelem:
A szeretet szeretet,
Leszáll mégis szívünk mélyére,
S nem ad néha fényt tiszta fénye,
Nem ad a gyöngy sem tenger fenekén.
Nem kell többségre tekinteni,
Ha az égi erőket itéled;
S nem is a nagy jelesb!
Plutónak száz-tulkos áldozat:
Helikonnak ez a koszorú.

TRAGOEDIA

NÁRCISZ.

Részt-vevők:

Nárcisz, szépséges ifjú.
Kephisz, Attya.
Liriopé, Anyja.
Myrszon, barátja.
Néreüsz, rokona.
Iréne, Néreüsz unokája.
Tiréziász, Nárcisz ör-lelke.
Echó, Nympha.
Chlórisz, Echó leány-öccse.
1. Nympha.
2. Nympha.
Nymphák sokan.
Sirásó.
Halott-kísérők.

A Történet esett egy Thesszáliai berekben.

Nárcisz (egyedül eltévedten).

Ah Istenek! mi rémítő zordon liget
Áll itt körültem, s micsoda borzasztó fagyos
Szellő suhog felettem a zöld lombokon.
Reszket velőm, térdem, kezem, s minden tagom.
Azt gondolám, hogy nincsen olly rejtekszugoly,
Melly elkerülte volna észrevettemet,
És még is imhol most hová nem tévedék,
Hol semmi jelt nem láthatok, nem lelhetek,
A melly eszemre tudna hozni, hol vagyok.
Huh! borzadok, s irtózom árnyékok, liget!
Bűbájos e hely, rossz varázsló lelkeké;
Vagy szent, s nagy isten lakja szent környékeit.
Isten, vagy Isten-Asszony, a ki itt lakol!
Mutassd meg útam, vagy fedezzd fel, hol vagyok.

Echó (jó). Nárcisz vagy, ügye, talám? ha nem csalatkozom.

Nárcisz. Annál serényebb tiszteletre vagy érdemes,
Hogy ismeretlent engem néven szólítasz.

Echó. Mindentudóság lelke nem közös velem,
Mellyért kívánom, hogy ne tisztelj engemet,
Hanem szeress, csak úgy szeress, mint jó leányt,
A kit nem a mély elme, hanem a szív tanít.

Nárcisz. Tisztelni valakit, vagy szeretni, azt hiszem,
Azon-egy. De kérlek, hogy tekintsd szüléimet,
Tekintsed őket, és mutassd meg útam,
Boldog leányka! Oh siess, tégy jót velem.

Echó. Kedves szüléid boldogok, Nárcisz, nem én!
Ők boldogok, nem én, ha itt hagysz engemet.
Ah melly sok ifjú Satyrokot s Vadászokat
Ismertem eddig, a kiket fel sem vevék,
Bár mint kívánták kedvemet megnyerniök,
Te vagy leg-első, a kiért szívem dobog.

Nárcisz. Szűnjél, leányka! mert nem értem, mit beszélsz.

Echó. Szeme szól Erósnak, s hogy megértsed, légy szemes -
Hallottad ezt a közbeszédet, gondolom.

Nárcisz. Nincsen figyelmem, mert szüléim fájlalom.

Echó. Fájlald szüléid, arra nincs mit mondanom,
De hogy nem érzesz, éktelennek tartalak.

Nárcisz. Tarts éktelennek, csak mutassd meg útam.

Echó. Megmutatom útat, csak fedezzd fel szívedet.

Nárcisz. Szívem nem ismér semmi nemtelen tüzet.

Echó. Nincs nemtelen tűz, a hol a lélek nemes.

Nárcisz. Kérlek ne késsél megmutatnod útam.

Echó. Megmutatom édes Nárciszom - hanem jere,
Jer előbb tanyámra - jersze, lássd meg, hol lakom -
Leszen gyümölcsöm, friss vizem, hűvös szobám,
S örömet cselekszem, a mivel szolgálhatok.

Nárcisz. Nem bánom Isten-asszony, én is megteszem,
A mit lehet, csak hogy bocsáss útnak hamar.

(Elmennek.)

Tiréziász (jön.)

Bár meg ne bánnád sohasem, édes Nárciszom!
Ne hogy a ma történt tétozáásod miatt
Még éltedet is el kelljen örökre vesztened.

(Karjait égre tárva imádkozik.)

Jer azért Apollo! Kérlek ihless engemet,
Adj bölcs tanácsot, hogy segítsek édes Nárciszon,
Mert szánom őtet - szívemen fekszik nemes
Erkölcse, mellyért jobb szerencsét érdemel.

(Tánczol néhány lépést.)

Hálám! sugallott csak ugyan a Mindentudó,
Hálám! cselekszem, mert nagyon bölcs a tanács:
Tiréziásznak, ama szerencsés jósoló
Vak öregnek a képét veszem fel s úgy fogom
Bevárni Nárciszt, hogy ha mint Védistene
Nem mondhatom meg neki szabadon ítéltetemet,
Mint idegen, álarczám alatt mondjam meg azt.
De hallga! melly nagy lárma zajog ott lenn? - Megyek,
Hogy észre ne vegyen Echó - megyek, mindjárt megyek,
S amott az úton állapom meg, míg jövend.

(Elrejtetik.)

(Nárcisz és Echó jönnek.)

Nárcisz. Nem, nem vakítasz - nem vakítasz meg soha,
Akár ki légy is, mondhatom - mert esküszöm
Szentül ezen kézívre, mellyet még ösöm
Nyert Artemisztől, hogy felül-múlt másokat,
Err' esküszöm, hogy nem vakítasz meg soha.

Echó. Nárcisz! te éktelen! valld meg, miért buzog
Olyan felettébb ellenem boszús epéd?

Nárcisz. Szép Isten-Asszony vagy, becsülhet a világ!

Echó. Hát mért? mit árték, vagy mi kárt tevék neked?
Mert lássd, ha mérész csókomat kárhoztatod,
Az még köszönetet, nem gyalázatot érdemel.

Nárcisz. Mézes beszéded nyájasan hízelkedik,
Szíved pediglen mérget és fortélyt kohol.

Echó. Ah Cypris! illy bért kell lakolnom énnekem?
Hogy magamat egy nyomorúlt halandóhoz tevém!

(El megyen.)

Nárcisz. Ah Artemisz! mért engeded ide buktomat?
Mért nem bocsátád rám talám a leg fenébb
Vadkant is inkább, hogy szerencséltes vele:
Most vagy hevernék, vagy csodálna a világ.
Imitt pedig még károsabb volt a veszély,
Mert nem is ügyeltem arra, hogy védjem magam!

Tiréziász (jön).

Jobb kézre, édes gyermekem! jobb kézre tarts,
Bízzál, ne csüggedj - élnek a te Istenid!

Nárcisz. Légy üdvöz, jó öreg, hogy keservem enyhited.

Tiréziász. Csak azt cselekszem, a mivel köteles vagyok.

Nárcisz. Eltévelyedtem, nem tudom, hol is vagyok,
Kérlek, mutassd meg, vagy nevezzd ösvényemet.

Tiréziász. Csodállak Ifjú! hogy neked nem kell egyéb,
Mikor itt vagy is már - a midőn nagy Férfiak,

Bölcsek, Vitézek messze földről is gyakor
Meglátogatnak s felkeresnek engemet,
Hogy megtanulják tőlem életök útjait.
Még maga Ulysszesz sem került el, az okos!
Mióta pedig itt lakozom a Thesszália
Földén, Kephisznek, egy nemes polgárnak is
Mondék jövődöt, már talám négy ízben is,
Nárcisz fiáról - és neked nem kell tanács?

Nárcisz. Hiszem én vagyok az a Nárcisz, a kit emlegetsz,
Kephisz pedig Atyám, a kinek Tiréziász
Mondott jövődöt -

Tiréziász. Én vagyok Tiréziász.

Nárcisz. Örvendek öszve jöttömön, bölcс Férfiú,
Noha már az Örökök ellen is panaszkodám.

Tiréziász. Hallám pörötöket, s jól tudom történeted,
Mellyért kimondom rólad igaz ítétemet,
S a mit tanácslok - még te ifjú vagy, tanulj:
Körben forognak mindenek az ember körül,
És a vezérsúgórokon folynak belénk,
Mellyek csupán a gondolat nyüst-szálai.
Boldog, ki a csendes középponton pihen,
Nem tántorog, s nem függ sem egy, sem más fele;
Ellemben a kit akármí tárgy ki-kaphatott
Nyugvó helyéből, azt az örvény rántja be.
A szépnem ellen csak szemes légy, nem kemény,
Mert tüzesen érez minden ösztönt. Jól tudom,
Mert voltam asszony: láttam és már lángolék;
Hallottam egy ígét, kész valék akármire.
Válassz magadnak egy nemes polgárleányt,
Kivel, tulajdon nőddel, osszd meg szívedet;
Mert becstelen még a leg ékesb rósa is,
Minthogy nem ismerjük, ha parlagon virít,
S a benne termett nyű emészti meg tövét,
Ha nincs körülte, a ki szemmel tartaná.

Nárcisz. Köszönöm tanácsod, s követem azt, a mint lehet.
(*El mennek.*)

(*Echó és Chlórisz jönnek.*)

Echó. Hát hol az az ember? láttad-e, merre ment s hová?

Chlórisz. Egy öregre találta, a kit én nem ismerek,
Soká beszéltek, hallgatám beszédöket,
De végre mind a ketten eltávoztanak.

Echó. Ah Istenek! mi rút gyalázat ez nekem
És melly hamar megtudja esetem a világ!
De várjon is az a nemtelen lelkű vadász!
Maradj csak édes Chlóriszom, mindjárt jövök.
(*Ki fut.*)

Chlórisz (egyedül). Megfoghatatlan változás, a melly szegény
Nénémet érte! mert ugyan mi víg leány
Volt ő! hogy ugrott! hogy dalolt! mi nyájasan
Tréfált, enyelgett mindenekkel, kik vele
Barátkozának! hányszor indított kacajt
Társaival, a szép kecskelábú Satyrokon!
Mi nagy gyönyörrel kergeté el tegnap is
Crisson Satyrt a csíntalan játékokért!
S imhol ma millyen durva, hogy boszorkodik,
Dúl-fül, haragszik, sír, kiált, ordít s futos!
Pedig én nem láttam még, hogy olyan szép vadász
Lett volna nálunk valaha, mint imez a mai.

(Echó visszatér más Nymphákkal.)

Echó. Itt e kopáron, itt vevém észre legelőt,
Itt veszte útat, itt panaszlá dolgait.
Itt fogtam el, s itt bájoló meg szívemet
Rósajaka, márvány homloka, gyémánt szeme.
Mi boldogok vagytok ti Nympha társaim,
Kiket a kevély szépség tüze nem érenthetett,
Mert esküszöm, nem volna jobban dolgotok
Mostan az enyémnél. Szánjatok meg kedvesim,
Tanítsatok meg, hogy segítsék káromon.

I. Nympha. Én azt tanácslom, hogy feledd el Nárcciszod,
Mert sok sebet nem egyéb, csak az idő orvosol.
Én is szerettem, tudhatod, ama nagy vadászt,
A szép Leándert - és találod, hogy hagytam el?
Jól tudtam én azt, hogy Leánder többnyire
Hajnal hasadtakor, talám minden napon
Kijára négy öt kis fütyésző ebeivel.
Várj - gondolám egykor - kileslek, hol vadássz!
Csak tizenöt esztendő's valék, virgócz leány,
Várom - megérkezik s fut a myrtuszliget
Mesgyéinek. Követem. De ő nem lát, s megyen,
Míg nem meg állapik egy pataknál. Itt előbb
Körül tekint, és majd, levetvén kezivét,
Tegezét, sisakját, el terül a pásiton,
S meg fúja kürtjét. Ekkor egy pajkos Zephir
Hengerge végig az illatos fák színökön,
Melly azt jelenté, hogy Cythére száll alá -
S valóban úgy lett! Mostan illy jelenet nekem
Eszet ada, hogy Leándert nem reménylhetem.
Hogy azért feledjem bánatom s bohó tüzem,
Myconhoz adtam magamat és boldog levék.
Fogadom, hogy Echó is feledheti Nárcciszát,
Csak másra czélzza szíve fellobbant tüztét.

Echó. Szép a tanácsod, s meglehet, használhat is
Némelly esetben; de nekem épen nem való.
Könnyen feledjük, a mit gyengén érezünk,
Vagy észre vesszük, hogy szerelmünk vakmerő;
Mellyért szeretnék más tanácsot hallanom.

2. *Nympha.* Én is szerettem Pándion híres juhászt,
Hallgasd meg Echó, mint nyerém meg czélomat.
Három tavasz tölt már el és a harmadik
Nyár folydogált, hogy szívemet meg bájolá,
És még csak egyszer sem beszéltem volt vele:
Mert én szemérmes voltam, ő bátortalan.
Egy tréfa, egy fortély segített gondomon,
A melly csak ebből állt: Damétász, Pándion
Testvére, néném Antiopát jegyzette el,
Már a menyekző napja is ránk virradott,
Mikor én beteggé tettetém otthon magam,
És meghatározván, hogy a míg Pándion
Maga nem jövend értem, feljők sem megyek,
Sok szép követnek megvetém kéréseit.
Meg-foghatatlan Antiopának a dolog!
Mellyért maga is eljött, megúnván várnia,
Majd pedig el értvén czélomat s fortélyomat,
Meg-tér azonnal s küldi értem Pándiont.
Mikor én feladván a szemérmet, kirebegém
Előtte tűzemet, mellyet eddig titkolék.
Fogadom, hogy Echó is megejti Nárcisját,
Csak szíve meg ne hűljön eránta, mert hiszem:
Győz, a ki szenved; s nyertes, a ki engedett.

Echó. Nincsen reményem, hogy megejtsem a kevélyt,
Mellyért nem akarok új szikrát gerjeszteni.
Vesszen! De félje fel-hevült haragom dühét!

1. *Nympha.* Méltán buzogsz a gőgös ellen, érezem,
De azért javallom, hogy ne állj boszút magad,
Mert még azon kívül, hogy ezt megbánhatod,
Neki is lehetnek pártfogó védisteni.
Mellyért tanácsosb lenne, gondolom, Cypriszt
Megkérned - őt is illeti ezen sérelem,
Fogná fel ügyedet s állana bosszút Nárciszon.
Menjünk azért Echó, ha tetszik a tanács,
Menjünk leányok - majd könyörgök én neki.

Nymphák Chorusa és Tánca.

Örökök s halandók dísze! ég s föld asszonya!
Áldott Cythére, szép Anadyómene!
Nincsen, nem is volt ember a földön soha,
Kit meg ne ejtsen bájövednek kelleme.
Bölcs volt Ulysszesz, bátor a nagy Herkulesz,
Durczás Achillesz, gőgös a fő hadvezér
Agamemnon - és mind-mind vonák rézjármodat.

Tudják hatalmad még magok is az Istenek!
Hát Zeusz atyádnak hányszor adtál volt eszet,
Hogy mint aranycsepp Dánaét, mint szép fejér
Hattyúcska Lédát, mint szelid s nyájas bika
A híres Európát kerítné töribe.
És még is imhol vagynak, oh nagy Cypria!
Kik nagy nevedre szitkot, átkot költenek,
És tisztelőid vad kaczagással üldözik!
Kérünk azért téged pörünkben, Cypria,
Büntessd meg értünk a Kephisz gógös fiát,
Kit büszkesége olly makacssá tett vala,
Hogy még leg ékesb szüzeink is megveti.
Büntessd meg őtet, mert nagyon megsértetett
Echó, az a kis berki Nymphád általa,
A kit Szelídnek neveze maga is Artemisz.
Büntessd meg őt, hagyd lássa más is mit tegyen:
Egy szűz leánykát és Cypriszt megbántani!

(Fúvalom, zene.)

Hálánk Cyprisznak, a ki e jó jelt adá!
(Újongva el szaladnak.)

Narcisz (jó, le ül, közel egy kútforróhoz).

És így tehát én minden órán félhetek,
Azt mondta Echó! Lássá Echó mit csinál.
Nekem is vagyon eszem, vagyon erőm, s védistenem,
S megnyughatok. - De mi hév parázs tűz égeti
Keblem - talám már ő varázsla meg illy hamar.
Szomjúzom, annyit szomjúzom, hogy nem lehet
Tovább kiállnom. Oh kegyelmes Nájadák,
Hálám, hogy épen itt találom a vizet!
(A kútforróhoz megyen s meglátja magát a víz tükrében.)
Kegyelem! nagy Istenné, hogy illyen vakmerő
Vagyok!

(Vissza ugrik.)

Szerelmes Cypris! Szent szűz Artemisz!
Mellyitek az a szép alak ezen kútforró belől?
Érzem hogy érzek, hallom a szerelem szovát,
A mellyre eddig olly figyelmetlen valék.

(Ismét a kútforrónál.)

Kegyelem Királyné! És ha merész jöttömet
Bűnnek találod, bájos szépségedet
Vádold, nem engem. Mert, hogy el hidd, esküszöm
A bölcs Apollo lantjára, s a szűz Artemisz
Ijjára; többet mondok, a tennen-magad
Dicsó nevére, bár akár mint hívatol,
Hogy semmi szépség nem hatott meg annyira,
Mint imhol itten a habokban a tied.
Szólj hát, felelj hát - szólj, felelj, oh szép alak!
Vagy jobb, emelkedjél fel a forrás alól,

S engedd, öleljem szép fehér hattyúnyakad.
Jőj fel tehát már! vedd kezedhez foglyodat,
Mutogassd azoknak, a kiket került, futott,
Mint olly ragadmányt, olly jutalmat, melly sokat
Küzdésre bírt, még is csak egynek juthatott.
Jőj fel! kegyetlen, mért epesztet szívemet?

Tiréziász (jó).

Menj félre innen kába, menj, hiszem magad
Árnyéka a kép, mellyet a kútfő mutat.
Menj félre innen, mert imádtad szépedet
Fel nem találod soha sem.

Nárcisz. Ah nagy Istenek!
(Öszve rogy, el ájúl.)

Tiréziász. Ártatlan ifjú! melly hamar el ejt tégedet
A vak Szerencse vad dühének ostroma.
Tanácsod érett, lelked ékes, erőd s korod
Nyers és virágzó, életed példás, kegyes,
Véred fris, elméd ép, tehetségid nagyok,
Mellyért fogadtam volna, hogy sok kellemed
Még valaha másnak érdemes szolgálatot
S tennen magadnak dísz, szerencsét eszközöl.
De talán kel is már? - elmegyek - mert nem szabad
Nekünk észére hozni a boldogtalant.

(El megyen.)

Nárcisz (felocsudik).

Hol is vagyok? Kaczagást hallok a berek megül.

Echó és Nymphák (jönnek).

I. Nympha. Ez-e Nárcisz? Echó! mi szép, mi kellemes!
Nincsen halandó, nincsen isten, kit vele
Csak öszve vetnék is. Bohó vagy, kis leány,
Hogy ezt az ifjat olly kevélyen gúnyolod.
Mi bús szegény! - Egy furcsa tréfát gondolék,
Csend s béke, Nymphák! míg próbát teszek vele.

(Közelget Nárciszhoz.)

Én vagyok az Asszony, e vidéknek Asszonya,
Kinek te az elébb olly soká reménykedél.
Látám kecsed, hallám szovad, s érzém kegyed,
Mostan pedig már, szánakodván kínodon,
Meg vallom én is, hogy szeretlek tégedet.

Nárcisz. Engedj meg Isten-Asszony! engedj meg nekem,
Ha szemedbe vallom, hogy nem ismerem kegyed.

I. Nympha (vissza fut, s a többihez).

Ah! melly dicső kép. Mít kaczagtok szüntelen,
Bohó leánykák? - Majd el áltatám szegényt.
Jaj melly szerencsés volna most feltételem!

Echó (indulattal).

Hálám Cyprisnek! mert ezerszer kínosabb
Lett volna esetem: látni, hogy téged szeret,
S engem megútált. - Jertek innen, hagyjuk itt.
(*A Nymphák szerte szélednek.*)

Nárcisz (egyedül, kétségbe esetten).

Mindenható Zeus! Föld s Olymp örök Istenök!
Ki Enceládot az Aetna émölgő bűdös
Gyomrába, kénkö, lávatűz alá vetéd,
Hogy fel ne dúlna thrónuszodat, a mennyeket;
Ki Apoll fiadnak vak lovását Pháetont
Az Eridan egres tóvizébe buktatád,
Hogy fel ne gyújtná vén anyádnak birtokát:
Hallgass ki! mit lobogtatod jobb markodon
Hiába a szent mennykövet? mit símogatod
Bal karodon a sást? Im eget s földet kavar
Kedves leányod Cypris; öl, pusztít, rabol,
Ront, gyújtogat, mint a ragadozó Harpyák.
De mit könyörgök Zeuszhoz, a kaczér s lator
Zeuszhoz? kinek vak, buja szerelmét Föld s Olymp
Isméri. Mert ki bünteti meg a vétkeket,
Mellyeknek önnön kebele is szállást adott?
A bűn is érdem ott, hol a fő vétkezik:
Melly szörnyű galádság! Minthogy ártatlan pöröm
Nem nyerhet - esküszöm! kell átkot s büntetést
Kérnem magamra. - Ide Zeus - ide egy nyilat.
Zúzzd össze kábúlt agyamat, és hagyd, vesszek el.

Myrszon (jó). Hálám neked, szűz Artemisz! Hálám legyen,

Hogy valaha még is megtaláltam társamat!
De kérlek, édesem, felelj: hol tévelyegsz?
Mi érte Nárciszt? Hol vagyon bájló szeme
Villámja? hogy hogy bágyadott el annyira?
Talám aluttál, s álmaid borzasztanak?
Vagy míg aluttál, valami kígyó csípe meg?
Lássd én kereslek tégedet, völgyön, hegyen.
Látám ama vadkant az ó berek megett,
Szár az almon, túrta a vért s habos
Tajtékot; össze szedém magam, s nem borzadék.
Látám ama nagy fene oroszán kölykeit,
S bé néztem a barlangba, még sem borzadék.
Hallám az álnok kurta kígyót ellenem
Sziszegni, látám fényes ígésző szemét,
S látám, hogy öltögeté hegyes nyelvét reám,
Még sem ijedék meg - mert barátságod tüzelt.
S mit nyertem? Im még csak nem is fogad, nem is
Köszönt barátom.

Nárcisz. Jaj! ne ejts újabb sebet
Gyengült kebelemen. Mert tudod, megesküvéim,
Hogy a szövetség, mellyet egymással köténk,
Míg lelkem eszmél, általam fel nem bomol.
Kémélj azért - nagyon elnyomott a fájdalom.

Myrszon (kifelé szól).
Ne féljete! mert nem veszett el Nárciszunk.
Nem! nem! Nyomára találtam a lugas megett.
Hozzá vezetlek - jöjete hamar velem.

Kephisz és Liriopé (jönek).
Kephisz. Oh Zeusz! mi lelte fiam? mi lelt kedves fiam?
Valld meg, ne titkold, bár mi fekszik szíveden.

Liriopé. Mi bajod fiacskám? Szólj hamar, felelj hamar.

Nárcisz. Jaj! meg varáslott engem Echó, egy kaczer
Hegyi Nympha, hogy vad s buja tüzét nem érzém,
Igézet, átok s kín tenyészik szívemen.
Ennen magamtól várom a gyilkos nyilat.

Kephisz. Honnan tudod, hogy megvarásla tégedet
A Nympha Echó?

Nárcisz. Érzem, és abból tudom,
Mert láttam egy szép alakot, a melly annyira
Meg vette lelkem, hogy merő keblem s szívem
Mindjárt meg olvadt.

Kephisz. Ugye álmodád te azt?

Nárcisz. Ébren valék.

Kephisz. Mert lássd, ha álom, rá fogom,
Hogy ilyen álmot csak valami jó isteni
Lélek sugallhat; annyi meg-történhető,
Hogy még ma is meg-látod azt a szép leányt.

Nárcisz. Ébren valék, s nem álom, a mit hüvelyezek.

Liriopé. De hát, ha ő meg bájola, vissza bájolád
Te is, reménylem, s kölcsön esett a sérelem.

Nárcisz. Ha lehetne!

Liriopé. Nincsen férfiú, nincsen leány,
Ki nem égne érted!

Nárcisz. Nem nagy örömet szólsz, Anyám!
Mert épen az fáj, hogy magam is érzem kecsem
Báját s varását, és vagyon még is, vagyon,
Kinek hiába gerjedett reám tüze
S a kit szeretni nem szabad.

Kephisz. Micsoda helyen
Láttad te a szép alakot?

Nárcisz. Hatalmas Istenek!
Mit kell felelnem?

Kephisz. Valld meg édes Nárciszom.

Nárcisz. Pihentem egy zöld pásiton, gondolkodám,
Mi leszen belőlem, s merre tartsam útam;
Szomjúzni kezdek, nyelvein ínyemhez tapad,
Gégém kiszárad, mellyemet süti valami,
Mint a parás-tűz, fel kelek, víz kellene,
Széllyel tekintek, lelek - örömmel szökdösöm
Hozzá - de jaj! kint, mérget és bánatot ivám.
Ott láttam a szép alakot, esedezem neki,
Sírok, könyörgök, kérem, intem, biztatom:
Nem szól, nem ért, nem hall; nem! oh nem, mert siket,
Vak, néma. Míg így küzködöm, reám kiált
Egy ősz Öreg, s megfedd, hogy a szép: én vagyok.

Kephisz. Aha Nárcisz! olyan fekete színnel adod elő
Tréfás regédet, hogy talám még magamat is
Majd-majd zavarba hozál, pedig hálám legyen
Az Isteneknek, ha csak ez a bajod vagyon.

Nárcisz.
Nem szól, nem hall, nem ért, mert néma, siket, hideg.
Mert vízi tükröződés, üres és léte nincs!
(*El megyen.*)

Kephisz. Mennydörgető Zeusz! Föld s Olymp örök Istenök!
Min kezdjem? - átkon-e, csak hiába vétkezem,
Imádjalak-e? Nem, nem! nem érdemled soha,
Nem, mert kaczer vagy, az valál, az is maradsz,
Egy Nympa, egy hölgy többet ér s drágább neked
Egész Olympnál - nyertes, a melly szép leány
Elődbe járúl, bár mi hamis, csalárd ügye!

Liriopé. Hallgass Kephisz, mit zúgolódol? nem tudod,
Millyen hatalmas Zeusz? mit ingerled magad
Ellen haragját?

Kephisz. Jól tudom, jól ismerem,
De azért ki-mondom neki is, a mit érzek,
Azt akarom épen, hogy okot adhassak neki
A büntetésre, ha eddig ártatlan valék:
Vesszek, ha kedves kis fiacskám elveszett.

Liriopé.
Nárcisz veszett el? - Nárcisz? - Szörnyű Istenek!
Honnan tudod te, hogy fiacskánk elveszett?

Kephisz. Látom tűzéből, mellyet eddig csak kevés
Szikrácska, néhány vak szikrácska jelengetett.

Liriopé. De hát veszít-é el valakit önnön tüze?

Kephisz. Nincsen nagyobb kín, mint magát emészteni.

Liriopé. Mondd meg, hogy érted hát te a történetet,
Melly Nárciszon esett?

Kephisz. Élend, míg önn-magát
Nem látja.

Liriopé. Kő jég Istenek! mely képtelen
Végzéstek!

Kephisz. Én úgy gondolám azt szüntelen,
Neked isjelentém, hogy igen érzékeny s okos
Ifjacska Nárcisz, olyan, a kit nagy és nemes
Születése, attya-fiai, karja, bölcs esze,
Szépsége és sok testi lelki bájai
Előbb kevélyé fognak tenni; majd pedig,
Ha észre veszi, hogy a bohó népség kevés
Becset ad az anya-természet kedveltjének is,
Ha csak a szerencse nem pazárlja rá javát:
Kétségbe hull.

Liriopé. Igen! de hát mondd meg, Kephisz!
Mit kell csinálnunk, hogy segítsünk Nárciszon?

Kephisz. Tudod a tanácsot, melyet a bátyánk adott.
Csak ő, csak az öreg Néreüsz keresne meg!

Néreüsz (jó).

Rejtezték-é Liriopé, Nárcisz, Kephisz
Micsoda lugasra útasítanak engemet?

(Kephiszhez.)

De miért vagy olyan mord? Neked mindég vagyon
Valami bajocskád. Mit boldogtalankodol?
Pedig ha tudnád, mi becses állapot a tied,
Mindég örülnél, mert nemes lelkű fiad
Vígasztalásod leszen öregségedben is.

Kephisz. Oh Néreüsz nincs énnekem többé fiam!
Nincsen, megölte azt Zeusz, az álnok Zeusz,
Az a kegyetlen.

Néreüsz. Mit beszélsz? nincsen fiad?

Kephisz. Nincs Nárcisz - édes gyermekem!

Liriopé. Kedves fiam!

Néreüsz. Szent Istenek! Mit hallok?

Kephisz. Úgy vélem, tudod,
Mit monda az öreg jósoló Tiréziász,
Nárcisz fiamról?

Néreüsz. Jól tudom. Megholt tehát?

Kephisz. Kínlódik.

Néreüsz. Él még?

Kephisz. Nem él, mert meghala
Reménye.

Néreüs. Ah mondd meg hamar, mit feszegeted
Kérdésimet. Szólj, hol vagyon Nárcisz fiad?
Azt kérdem.

Kephisz. Ott künn a berekben.

Néreüs. Menjetek,
Te pedig Kephisz küldd ide hamar Nárcisz fiad:
Meg-mutatom én, hogy kell az ifjú vak dühét
El nyomni. Menj, küldd ide, s maradj ott künn te is.

Kephisz. Megyek - Éppen itt jő már - Eredj, menj bé fiam.
(*Mind távoznak, csak Nárcisz és Néreüs marad.*)

Néreüs. Látod fiacskám, jobb rokon még Néreüs:
Mert bár mi vén is, annyiszor meg látogat;
Holott teneked olly friss legénynek illenék
Egy illy szakálás ősz öregnél sürgened -
Mert lássd, leányim vagynak otthonn énnekem.

Nárcisz. Hálám, hogy az öreg Néreüsz tiszteletem,
Talám utólszor.

Néreüs. Mit beszélsz, édes fiam?
Már halni készülsz - kis bohócska, olly hamar!
Hallod, ha eddig nem szeretted volna is
Az életet, most kell azért könyörgened,
Most, a midőn már a jutalmat várhatod.
De tudom bibédet - házasúlhatnál talám?
A nőzni vágyó ifjak s a férjhez való
Hajadon leánykák mind ohajtják a halált,
Úgy voltam én is vele, pedig más a bajuk.

Nárcisz. Rólam nem igaz e furcsa jegyzet, bölcs öreg,
Mert esküszöm mind arra, a mit tisztelek,
Hogy az olyanokról még nem is gondolkodám
Mind eddig.

Néreüs. A másik bibédet is tudom:
Az fáj, hogy elméd, bölcs tanácsod, szép eszed,
Tudományod, ékes nemzedet, fényes neved,
Mínthogy szegény vagy, nem szereznek érdemet;
Mások pedig, kik gazdagabbak, bár csekély
Értelmők, alacson karjok - a kézművesek
S némelly kufárok élhetetlen gyermeki
Fejedelmi tisztet, ritka fényes hívatalt
Viselnek: ez fáj úgy Nárciszkám neked?
Jaj kis bohócska, marad időd még arra is.

Nárcisz. Volt - volt eszemben gyakran ilyen gondolat,
De most egészen más - nagyobb bajom vagyon.

Néreüsz. Azt is tudom már! tudom egész történeted!
Hanem hibáztok, a midőn azt vélitek,
Hogy az önszeretet olly nagy veszély s átok legyen,
Holott az a leg főbb és leg édesb ösztönünk.
Meg csalatik a bölcs, sőt bohó, igazán bohó,
Hidd el fiacskám, a ki e szent ösztönét
El nyomja, mert ott fojtja bé a híg öröm
Forrása méhét, a hol a szép kellemek
S kedvek születnek. Bátorítsd ezért magad,
Mert szent azon tűz, melly nemes kebled süti.

Nárcisz. Engedje Zeus, oh bölcs öreg, hogy hathatós
Legyen beszéded!

Néreüsz. Hathatós leszen, fiam!
Válassz magadnak egy leányt, s osszd meg vele
A hív szerelmet, melly nemes kebled süti.

Nárcisz. Nem láttam ollyan szűzet, a ki érdemes
Lett volna hozzám.

Néreüsz. Én pedig mutatok neked,
S magam leányát, a ki hozzád érdemes.

Nárcisz. Azt nem reménylem.

Néreüsz. Én reménylem. - Jersze bé
Iréne lánykám! Várj fiam, mi szép leány
Fog megjelenni! Hamar Iréne, jersze bé!

(*Iréne jő.*)

Jere bé leányom, lássd ama szép férfiat,
Nárcisz rokonodat, a kinek bűvös neve
Ollyan gyakorta forog barátnéid között.
Jere nézzd körül őt, s mondd ki: hogy tetszik neked?

Iréne. Ha nem pirontság azt szemébe vallanom,
S ha parancsolod, megmondom - énnekem nagyon
Tetszik.

Néreüsz. Te neki most csak csupán külső kecsét
Láthatd leányom, még is olly szépnek leled,
S úgy meg-szeretted - hát ha látnád, melly dicsők
S szeretetre méltók lelke drága kincsei,
Fogadom, hogy őt a halhatatlan Tritonok
Elejekbe fognád tenni, mert erkölcssei
Nemesek, simultak, szíve nyílt, jámbor, s tüzes
Ha szeretni szükség, lelke s esze érett, szabad,
Tanácsa higgadt - mondd ki hát, gyónd meg nekem
Igazán - szeretnéd őt valaha mint férjedet?

Iréne. Én szeretem őtet, ha szeret ő is engemet.

Néreüs. Hallod fiam, mint gyónik a szép kis leány!
Ő is szerelmes, ő is ékes és kegyes,
Valamint te; neki is józan, éles, bölcs esze,
Valamint teneked is. Valld ki hát, gyónd meg nekem,
Nárcisz! szeretnéd őt valaha mint társadat?

Nárcisz. Láttam sok ékes hölgyeket, szép szüzeket,
Még sem találtam senkiben több kellemet;
Mellyért ha meg kell vallanom, mit érzek:
Tisztelem Irénét, hogy talám senkit sem úgy,
De örök szerelmem még sem ígérem neki.

Irène (indulattal).
Ha Nárcisz engem csak csupán tisztel s becsül,
Becsülöm én is őt, becsülöm s tisztetem,
De a ki-mondtam szeretetet meg-másolom.
Meg-másolom, mert tudd meg azt, gőgös, kevély!
Hogy szívem tiszta és szabad még énnékem,
Mint a kopáron, avagy a tövisek között
Nyílt rósa, mellyen még sem a ledér darás,
Sem semmi méh nem nyalakodott, bár sok darást,
Sok méhet itatott s részegített meg Zephir
Ámbrás szagával. Díszemet nem hánytatom;
De nem is tukmálom rád magamat, akár ki légy.

Nárcisz (bánattal).
Engedelem, édes szűz, ha megsértettelek,
S hidd el, hogy érzem bájodat, szépségedet,
Mellyért fogadom is, hogy ha élek, csak neked
Élek!

Néreüs. Nagyon jól folyt le a pör köztetek!
Örülök édes gyermekim, teljes remény
Táplálja szívem, hogy valaha még boldogok
Lejendetek, mert úgy tanultam, hogy csupán
A tiszteletnek talpkövéén épül igaz
Hű szeretet. Adják nektek is nagy Istenink!
(Mind el.)

Echó (jön). Mi zűrzavarba lehetne mostan énnékem
Hoznom Cythérét! Fel kavarnám ellene
A földet, az eget, és az álló Styx tava
Bűzhödt iszapját - lenne védem, pártosom.
De nem! nem akarom én Cyprist meg-rontani,
Nem - csak kegyeltjét, csak szerelmes Nárciszát
Fogom el-veszejtni: mert fogadom és esküszöm
A Styxre, hogy az ő szíve vagy az enyém lezend,
Vagy senkié sem. - Hát Irène? Majd bizony
Irène! - De mivel rontom el szerelmöket,
Mikor a menyekző napja is jelen vagy?

(Nymphák jönnek.)

1. *Nympha.* Imhol reá tért a kis Echó a minap
Adtam tanácsra, csakugyan én nyertem tehát,
Mert szép vadászát, a kevélyt, vagy meg-veté,
Vagy el is feledte. Illyen a csendes leány!
Hallgat - bizonyosan mással űz szerelmeket.

2. *Nympha.*

Nem tart sokáig. - De nini, kicsoda siet felénk?

Ásót s kapát hoz. Várjuk el, szóljunk vele.

(Sírásó jó.)

1. *Nympha.* Mit akarsz öreg? sírt ásni?

Sírásó. Azt akarok.

1. *Nympha.* Kinek?

Sírásó. Egy szép legénynek itt Larisszán, a Kephisz
Kedves fiának.

1. *Nympha.* Nem tudod az ifjú nevét?

Sírásó. Nárcisz.

1. *Nympha.* Sokáig volt beteg?

Sírásó. Kevés korig.

1. *Nympha.* Hogy holt meg?

Sírásó. Azt hírlelik, s el is hiszem,
Hogy a Nympháknak átkok ölte meg szegényt.

1. *Nympha (zavarba jó).*

Isten veled öreg!

Sírásó. Vesszetek, hallám s tudom,
Kik vagytok; a ti átkotok ölé meg szegényt.

(El megyen.)

Echó. Nárciszt tömik-é el? - még ma? - Jajjaj Cypria!

Gonosz Istenasszony, vad kegyetlen Cypria,

Mért hallgatád meg oktalan kérésemet?

Te tevéd gonosszá s nemtelenné lelkeket,

Hogy kába szovaim olly hamar meg-hallgatád!

Utat leányok! Haza megyek, be-zárkozom,

És alvilág lesz pusztá kunnyómon belől.

(Menni akar, de vissza torpan: közeleg a Temetési Menet a Koporsóval.

Tiréziász, Kephisz, Liriopé, Néreüsz, Iréne, Myrszon s mások.)

2. *Nympha.* Csitt! jönnek a testtel - talám nem is megyünk

Már vissza?

1. *Nympha.* Álljunk meg tehát a sír előtt.

Gyász Chorus.

Strophá. Ki látta a delelő Napot

A tenger özönvizébe bukni,

Bár néha egész napon sem érzük
Arany melegét s királyi fénye
Csillám-ragyogását?
Kit főrösz az eső,
Kit sért meg a Zeus nyila
Villámtüze és ropogása,
Hogy a borúlatot
Előre ne látná?

Antistropa. Csupán csak a maguk élete
Hosszabb s rövidebb határa nincsen
Tudtokra adatva Bölcsseinknek.
Nincs sem tünemény, sem álom olyan,
Melly azt kijelentné,
Nincs Pap, a ki tudná!
Czélunk titok, határtalan;
Pályánk rövid és szövevényes:
Ha futsz, hamar ki dűlsz;
Ha állsz, meg előznek.

Tiréziász (gyász beszédje).
Perszéphoné, Halálnak Isten-Asszonya,
Ki minden Isten Asszonyokkal sem cserélsz,
Kit boldogabbnak tart magánál Cypris is!
Méltán! Mivelhogy őt meg-únják, meg-vetik,
Midőn tehozzád nagy sereggel omlanak.
Meg-látogatnak téged a leg-kellemesb,
Leg-szebb, leg-ékesb ifjak is; Cypriszt pedig
Leg-kedvesebb szeretői is meg-gyűlölik.
Kérünk azért, nagy Perszephoné, tégedet,
Kérünk, tekintsed szép szemekkel Nárciszunk,
Hogy meg ne rettenjen, sőt cselekedd vele,
Hadd örüljön inkább, mert jutalmát élheti,
Midőn az illatozó fa hűvös lombjain,
A mirtusz- és a pálma-gallyon repkedik!

AZ ÁLMOK CZÍMŰ IDYLLIUMRÚL.

A Szerző jegyzete: „Szorongató félelem, epekedő fájdalom, vak tűz, titkolódó nyugtalanság, állhatatlan titkolódás, való indulatosság, puhúltság, újságkívánás, nemes részvétel, kész segítség, két szóval *ingerelhetőség s érzékenység* mind az asszonyiség bélyegi. A gondolatot ezen Idüllre adta a következő Epigramma:

Quae bona sunt, mala sunt; bona quae mala somnia: namque
Gaudeo, si mala sunt; si bona sunt, doleo.

Egyéb aránt, hogy az álmod, s a jósolókat a régieknek is meglehetett vetniök, elég példa reá Eüripidesz Phoenisszáiban Eteoklesz mondása.”

Magam e Dialog keletkezésiről ennyit tudok: Midőn Kis-Rhédén együtt valánk, Rhédey Klára egy alkalomból el-mondá nékem: Álmában virág csokor feküdt a testén, olly bokréta, millyet vőlegényétől, Szilassy Jóskától gyakorta kapott, s álmában eszén át-czikkana, hogy Tóth Laczi még soha sem ada virágot, s erre a csokor el-enyészett. Klárca tülem kérdé, hogy s mint fejtném ez álmot, s közben fürkészve figyelt engem, miként szóllom-el magam, mivel ő az én Laczimiről álmodék. Ovatosan csak annyit válaszoltam, hogy az álmok mit sem jelentnek, kár törődni velők; persze az álom igaz jelentése túlontúl világos vala, hogy Klárca várná Laczi csokrát, s kapja Jóskáét; s hogy a Rhédey szülők őt a nagy Szilassyhoz adják, s nem a kis Educatorhoz.

Mikor Laczkónak Klárca álmát el-árulám, együtt kacagtunk; s ez után költé Ficzkó e verset, discreten ki-hagyván ennen magát.

A propos Ficzkó s a virág, ezt még el kell mondanom, bár a költeményhez nem klappol. Nékem sem hozott virágot soha, s azt hiszem senki nőnek, még tulajdon szülő Annyának sem. Mikoron Pesten fel-dagasztám rongyos zsebit néhány ezüsttel, éppen tavasz vőlt, s kértem őt, hozna nékem két krajczárért a sarki nennétől egy csokroccka ibolát, vagy hóvirágot, vagy a mit talál, hogy hajamba tűzhessem, s ha valaki nézi, be-felé mosologjak: ezt az én Ficzkóm adta nékem. Hát erre ő fülig pirúlt, mint ha csiklandóssat kérnék, s morgolódott, hogy a virág ott díszlik, a hol terem, s le-szedve csak szerte hull, ki-seperni való szemét. S hozott nékem, nem virágot: nagy halom Dessertet piszkos Pesther Journalba csomagolva, a crème mind széjjel kenőde rajta, s az egészet ki-dobhattam. Mindég mondják, hogy a nő ilyen, meg olyan; hát a férfiú meg amollyan, hogy ha ő tud valamit, még akkor is tudja, ha minden ripittyára megyen miatta. Három szálacska gyöngyvirágért az övé lettem volna minden veszedelem daczára, mert a tavasz is bízgatta vérem, - de ha az ő bölcsesége ki-nyilvánítja, hogy a le-tépdessett bimbókban semmi ratio, hát igazsága vagyon, s a tavasz ne birizgáljon engem. Még-is kaptam virág s dessert helett az ő kedves esetlenkedésit, s a kit szeretek, a butaságát is szeretem.

UNGVÁRNÉMETI JEGYZETE A GÖRÖG LYRÁRÚL.

Pindar, Alkaeosz, Sappho, s Anákreon, Hellásznak négy jeles Lantosi, s a rólok nevezett versmértékeknek szerencsés Találóik külömbféle tekintetből, hasonló figyelemre, s tiszteletre méltók. Nem a külsők határozták őket; hanem tulajdon önnkényöket vették törvényül. Szívéből megyen-ki, s egész lelkét által-lehelli versébe mindenik. Pindár fellelgező lelkének, s versmértékének kicsapongásai elszedítik a nézőnek fejét, mint a feldühült Adria tornyos hullámai; Alkaeosz csattogva, s teljes erővel verdesi lantját, mint a bérz zuhanója a kőszirtokat; Sapphó epekedő képzeleti búsongva tola-kodnak egymás után, mint azon csergedező pataknak habjai, mellynek fenekét apró kövecsek lepik, s partjait szomorú fűzek árnyékozzák; Anákreon pedig hasonló mind lelkében, mind versében a tiszta kútfőhöz, mellyből a vidám Nájadák Hülszra enyelgenek. Mindenik tökéletes, s mindenik remek példa a maga nemében, s csupán neme szerint felsőbb egyik a másiknál, melly szempontból annyira meghaladja Pindár a többieket, mint a temérdek tenger minden egyéb folyót.

EGY KORTÁRS PSYCHÉRŐL.

1871.

LÓNYAY ERZSÉBET.

*Achátz Márton: „Magyar asszonyok arczképcsarnoka”
(Budapest, 1871) egyik fejezete.*

A Lorántffy Zsuzsannák és Bethlen Katák után íme az ellenpélda: Zedlitzné Lónyay Eliza. Őt nem aszalta szikárrá a buzgó önmegtartóztatás a sok imádságos térdeplés, talán nem is hitt Istenben. Erkölcse, mint a madaraké. Mégis akik láthaták őt (évről évre folyton kevesbbednek az ilyenek) mosolyogva bár, de tisztelettel emlékeznek reá, s megemlegetik leggyakoribb mondását, ahányszor feslettségét szemére veték, többnyire azt felelte: „Fogadj el olyannak, amilyen vagyok, mert ha bármi mást vársz tőlem, folyton csalódnod kell bennem.” S hallottam olyan hölgytől ki sok időt töltött együtt vele: „Egész életében piszokban hentergett, különös módon mégsem tudott bepiszkolódni. Fénylett, mint a csillag.”

Találkozhatnom vele csak egyszer volt szerencsém. Mint az előző karczolatokban már említém, boldogult édes apám Vayék gazdatisztje volt Irsán; s egy alkalommal, valami adásvételi ügyben, meg kelle látogatnia Budán Teleki Imre grófot; én akkor Pesten gymnasista nebulo voltam, s engem is magával vitt. Az Úrnak 1825. esztendeje májusában történt, még csak tizennégy éves valék, de úgy emlékezem, mintha ma esett volna. Apám indult a gróf irodája felé, tágas napfényes előszobán mentünk keresztül, ott ült két asszony. Hát az egyik ránk szól:

- Ispán úr, mily megfogni való kis nyúl fia vagyon. Míg oda benn tárgyal, hagyja itt nálunk, hagy rontsuk.

Ezért tehát apám belépett, én az előszobában maradtam. Az országnak akkori két leghíresebb szépsége ragyogott reám: Teleki grófné s barátnője Zedlitz báróné. Mindkettő túl az éretlen ifjúkoron, s ez még nem nagyon látszódtott rajtok, Telekiné harminczöt éves volt, társnője harmincz. A háziasszony ujjast kötögetett, vendége előtt képesűtség, tányérka, csésze.

Nem feledhetem őket. Telekiné Dessewffy Amália, mint egy nyugalmas antik szobor: ovalis arcz, felette bronzbarna sűrű hajkorona, fehér nagy homlok, szelid fényű zöld szemek, kissé erős metszésű orr, finom keskeny száj, rózsás orcák, gömbölyded áll. Termete magas, méltóságos, se-kövér se-sovány, az ember három-négy ficzkándó lurkót képzel köréje. Boldogító Juno jelenség, a férfiak gyönyörködnek benne, de nem futnak utána.

Zedlitzné merőben disharmonicus látomány, mintha minden porczikája más vásárról volna. Czigány vér is volt benne, s ez nagyon látszódtott rajt. Fekete, örvényes haj; sötétkék, szinte fekete szempár; igen piczi orr, majdnem vastag ajkak, orcáin és állán gödröcskék. Mind e czigány lágysághoz nem illő hatalmas Lónyay homlok, melynek magasságát néhány lefele fésült tincsel enyhíté. Bőre világos barna, de a korom-fürtök mellett kékes-fehérnek s gyöngyösen csillogónak látszott. Teste gyermekien kicsi, vékony, könnyű, de acrobaticusan izmos. Ha Amália asszonyt rózsaszín márványból faragták, Eliza asszony pedig fekete-fehér patak-habból volt, folyton másként villant.

Mondom, ott álltam e két szépség előtt. Amint a báróné mély szeme rám sütött: úgy érzem, ruhátlan vagyok, átlát rajtam. Mukkarmi se bírtam; megszánt, székre ültetett, süteményt dugott a kezembe. Buzgón rágtam a tésztát, hogy valamit csináljak s össze ne rogyjak, de azt se éreztem, milyen íze van. Mikor készen lettem vele, Zedlitzné szalvetta helyett csak úgy kezével törölte le arcomról a morzsákat s az édes kenőcsöt. Most már szégyenkeztem is, közel a síráshoz.

Látta kínomat Telekiné, s megkérde nevem. Valahogy kinyögtem, erre társalgásba elegyedtünk.

- Marcsi, mit tanulsz az iskolában?

- Hát... mathesist, latint, hittant, verseket...

- Tudsz verset mondani?

Minden erőm összeszedve, a szoba közepére álltam, s hogy megmutassam, ki vagyok én: nem csak úgy hadarva, hanem lelkesen, fújtam Berzsenyit: „Romlásnak indult hajdan erős magyar...” S érzem a korbácsot kezemben, düh sodort, ostorzom e puhult, elnémetesült aristocrata nőket. S ahogy ott álltam kis csizmámban és szavaltam, hirtelen rá kelle döbbernem: mintegy fűszálon kapaszkodó bogár vagyok, s két nagy idegen arcz figyel gyengéd vigyázattal, egy más fajta létből: nincs semmi kapocs, nem is lehet soha.

Visszajött apám és megmentett. De hiszen nem is akart senki se bántani, s a két hölgy búcsúzóul ajándékokkal megtömött.

Ennyi volt Lónyay Erzsébettel találkozásom. Ám többeket hallottam felőle.

Élete, mint egy kalandos regény. Három éves korában elrabolták Lónyáról, szüleinek várkastélyából. Hol cigányoknál, hol apácza-zárdában nevelkedett. Amint nagyobb lón, a bodrogmenti Hegyalján testvéreivel s rokonaival oly fajtalan életmódot folytatott, melyről talán nem is ő tehetett, csak nevetlenül belecsöppent; oly bacchanalia folyt ott, hogy a közeli Gönczön vagy Vizsolyban, ha valaki dobzódott, azt mondták rá: Úgy él, mint a tokaji grófok. Nem csoda, hogy övéinek felháborító mulatozásába, éretlenül s még ítélő képesség híján, belé keveredett; az a csoda, hogy mégse züllött el, s ki bírt emelkedni belőle.

Bécsi rokoniához, Montenuovo grófékhoz menekült; tizenhatsz éves vala, s azt mondják, akkor volt a legszebb; ott más veszély várta: annyi ostromlója s kérője támadt, főtisztek, diplomaták, uralkodó hercegek, hogy nem lehetett nyugsága tőlök. Ő volt a császári főváros ünnepelt és áhított spectaculuma.

A Montenuovo családban csak aféle társalkodónői szerepet töltött be; s néhány alkalommal, talán kitűzött virág gyanánt, Franciscus császár udvari báljaira is elvivék. S ebből ütött ki a catastropha.

Megpillantá őt Salvator Xaver főherceg, a császár unokaöccse, spanyol trónörökös, e tizenhat esztendő romlatlan kamasz; kaszárnnyában és harczi gyakorlatban nevedekvén, leányt közléről még ritkán látott; máris lovassági ezredes, nyilván nem katonai érdemei, hanem születése folytán. Hát ez a fiú, Elizát első látásra megszeretvén, s gyanútlanul csak jót akarván, szó nélkül kézen fogta imádotját s a Hofburgból kivezette. Mentek az utcákon, kéz a kézben, szótlán, s a leányka csak várta, mi lesz. Végre Salvator Xaver bement egy pékségbe, vett egy krajczárért a leánynak egy túrós pogácsát. Magának nem vett, mert két krajczárja nem volt. Leültek egy templom-lépcsőre, koldusok közé, akik hozzájuk képest gazdagok, mert még a legárvábbnak is lehetett harmincz vagy ötven krajczárja.

A grófkisasszony a túrós pogácsát megfélé a spanyol trónörökösrel majszoltak. A fiú végre megszólalt:

- Szeretlek, most és mindig. Légy a feleségem.

A leány hamarjában nem tudott mi mást válaszolni:

- Hát azt is lehet.

- Azt is? És mit még?

- Te kedves kis katona vagy, tiéd lehetek esküvő nélkül. Egyszerűbb. Hiszen nincs két krajczárod. S a pap, orgonaszó, násznép, hosszú fehér uszály, többbe kerül.

- Hogy képzeled? Én vagyok Hispania régense, én leszek a legkatholikusabb monarcha, csakis törvényesen nőülhetek.

- De a szokás a törvénytelenység. És nem tudják meg.

- Akkor még úgy se szabad, mert Isten mindent lát. Különben is, előbb megtudják, mint mi magunk. Azt is tudják, hogy itt üldögélünk.

Elza körültekintett. Sajátságos, a szokottnál ma mennyivel több semmittevő őgyeleg, ház-szegeletben, oszlop tövében, függöny mögött ablakban. Egyik se pillant ide, ki újságot olvas, ki a körmét manikürözi, mind csupa discretio.

- Ha feleségül veszel, gyere velem a Tiszántúlra kanásznak. Nagyon egészséges. Túl-sokan lebzselnek itten.

- Nem megyek kanásznak, te jössz velem spanyol királynénak. De nem köthetek mésalliance-ot; beszélnem kell az országtanáccsal, hogy neked uralkodói címet adományozzanak, s akkor elvehetlek. Az se baj, ha pusztá cím, mely mögül a hűbér-terület rég elúszott. Lehetnél Jeruzsálem királynője. De mégsem, ezt csak egyházi személynek adják; inkább Lothringen, vagy Brabant nagyhercegnője. Vagy ha ez államközi akadályba ütközik, legyen tiéd Peru, esetleg Mexico. Tudod mit? Legyél India császárnője, jól illik a szemedhez.

- Nem kell. Őseim Rákócziak, Báthoriak, Bethlenek, mind erdélyi fejedelmi családok. A fejedelem-kisasszony titulus megillet engem, több ágról is.

Ennek Salvator Xaver igen örvendett, s kéz a kézben nyargaltak vissza az udvari bálba. Ott a fiú, Elzát vállon karolva, az osztrák-magyar Imperator elé állt:

- Ferencz bátyám, engedelme reményében eljegyezkedtünk Transsylvania fejedelemnőjével, Princeps Rogozy unokájával.

Franciscus nagyot nézett: tudomása szerint Transsylvania az ő birodalmának egyik tartománya, semmiféle fejedelemnője sincsen. S Rogozy, a kurucz Räuberführer, aki ellen a Monarchiának nyolcz évig kelle hadakoznia! Franciscus ez évben, 1813-ban, fordult szembe kellemetlen vejével, Napoleonnal, - most egy Rogozy unoka, még csak ez hiányzik.

A jánykát szemével felmérve, kijelenté ily alkalmakra tartogatott kedélyes Woanerisch dialectusával:

- Oan ganz hibsches Zigaanerweibli aus Schadarada Huihei.

Csinos cigány nőcske Sátoraljaújhelyről - ez persze szó szerint igaz. De a császári szájából Elza pecsétetes elítéltetése.

Néhány percz múlva Sedlnitzky, a császár nagyhatalmú rendőrministere és bizalmasa, a leányba karolt és kivezette. Künt annyit mondott:

- Későre jár, ilyenkor kislánynak ágyban a helye.

Mégsem állhatta meg, lakáj-szemtelenséggel (hiszen akit a gazda megalázott, azzal a szolgának mindent szabad) megkérdezte:

- Vagy nem szeret ágyban?

Erre a nő pofon teremté a spiczli ministert. S az apró fekete czicza izomzatát ösmervén, a pofon aligha vala nőies erőtelen.

Salvator Xaver főherczeg három havi kaszánya áristomot kapott, hogy kedvesével ne találkozhassék. A leánynak pedig rendőrministeri parancs érkezett: Elise Lonya, ki magát Transsylvania fejedelemsnőjének s grófnőnek jogtalanul nevezi, közönséges cigány kalandornő, a székvárosból kitiltatik.

Ezzel néki a Montenuovo háznál befellegzett. Bár tudják, hogy Elise mit se vétett: nagyon sajnálják, de... A Brunszvik grófokban volt bátorság a kitiltottnak befogadására. Ott húzódott meg, a nagy lelkű Teréz szárnyai alatt. S ha jött a rendőr-osztag, hogy a végzést foganatosítsa, valamelyik Brunszvik férfiú, hol Károly, hol Ferencz, elállta az ajtót, mondván: Gräfin Elise az ő rokona, semmi incorrect dolgot el nem követett, tehát a cigány szélhámosnő bizonyvalaki, keressék másutt.

Elza, dacból, a kiutasítás ellenére Bécsben maradt Brunszvikéknál néhány hónapig. Csak mikor a hullámok elcsöndesültek, akkor távozott.

Hazájába visszatérve, szinte semmije se volt; a Lónyay földbirtok, melyet az elhunyt szülők után ő és három testvére örökölt, adósságok alatt nyögött. Az ifjú grófnő, állandó otthon nélkül, kalandozásokra tékozlá szépségét, hol Kassán, hol Pesten, hol szepesi, sárosi városokban tűnt fel és illant megint tova, gavallérjai sóvárgás és remény közt követték, többnyire csak hűlt helyét találván; ahol megjelent, olyannyi mulatozás, családi viszály, duellum, pletyka támadt, hogy veszett híre mint boszorkányszél kavargott léptei nyomába. Ez vala életének legpompázatosabb s legkritikusabb szaka. Minden képmutató tisztességre fittyet hányó szabadosságát, szerelmi viszonyainak nyíltságát, jókedvének állandó viharos ünnepét, könnyű madár-röptét némelyek új erkölcs demonstratiojának tekinték, őt prophetanóként tisztelék, önzetlen csodálói valának, mint Dessewffy Amália, s még akkor is helyt állottak mellette, midőn a vele való érintkezés már veszedelmessé vált és botránynak minősült. De mert szeretőitől, vagy életvitelének szinte már vallási rajongóitól megfizetni nem hagyta magát, egyre nehezebb körülmények közé süllyedett; végre, üldöztetés közepett, Kassán a Dessewffy familia védő közelében megállapodván, szövés-fonásból és némi rokoni segélyből tengette életét.

A hivatal szemében lázadó, erkölcsromboló, bűnöző; sectája előtt a testi-lelki szabadság felfedezője, női Columbus. Maxim von Zedlitz báró, csehországi gazdag földesúr, a hívei közt sorakozott. A hírhedett szerelem-papnőt feleségül kéré, megengedvén, sőt szinte megkövetelvén, hogy eztán se szakítson független magaviseletével. Maxim és Elise frigye 1816. esztendő júliusában, Sárospatakon megkötetett, evangélikus templomban, de a mysticus Rózsa-keresztes Társaság jelvényeit és szokásait is alkalmazva. Ugyanis a báró e titkos gyülekezet tagja vala; és e kis létszámú, de szerte ágazó testület évszázadok óta szemben állott minden hivatalos valláserkölcssel, anélkül azonban, hogy active a törvényes rend ellen fordúlt volna, mert a fegyvertelen passivitas is szabályai közé tartozott.

A Zedlitz kastélyba, Kramovba költöztek, a Szudéták fenyvesei tövébe; Lónyay grófnő, immár Zedlitz báróné, életében először itt töltött nyugalmas éveket, s a könnyelmű csapongásról hosszú időre megfedekezett. Zedlitz-utódokat szült, 1817-ben Miksát, 1821-ben Máriát.

Hetven jobbágy családjok, közel ezer jobbágyok volt. Zedlitz, ez aulicus főúr nem lépett a jobbágy-felszabadítás hívei közé; de mint természettől jámbor ember, s mint Rosicrucianus, minden lehetőt megtett az alája rendelte javáért. Szenvedélye volt az orvosság-feltalálás, gyógyszer-főzés, kuruzsolás. Mind az ezer jobbágyát egyenkint ösmeré, s azt is tudta, melyiknek hány foga van, melyik rheumaticus, melyiknek szívét, gyomrát, veséjét szükséges orvosolni. Felesége csúfolódva, de valójában dicsekedve szokta mondani, hogy ha utaznak, Max kofferja megtelik zacskókkal, rajtok cseh nevek: ez Vaczlavnak epe-tea, ez Zdenka néni derekára karlsbadi só, és így tovább. S Eliz még écczaka is kénytelen arra ébredni, hogy párja felkiált: El ne feledd, holnap meg kell vizsgálnom Cseszlav tüdejét, ki kell húznom a kis Mara odvas zápfogát. Sokáig ez volt az egyetlen panasz, amit Elza Maximra mondogatott.

A férj jótékonykodása a feleségre is átragadt. Ő is látogatta a betegségben, vagy bánatban, vagy akármilyen bajban szenvedő cselédjeiket; s kalandor hajlandóságát azzal elégté ki, hogy hét országban is talált tehetséges, de szegény fiúkat, lányokat, kik az ő támogatása nélkül elkallódnának. Így lón a szépen tánczó gyermek, Elssler Fáni, Zedlitz költségére, Nápolyban ballerina-nevendék; Kolarich Ernestina így tanulhatott Prágában énekelni; s támogatást nyert sok más, kik mégse bírtak kiemelkedni, egy lipcsei tót fa-faragó juhászbojtár, egy hegedűs fiú Krakkóban, egy görögül verselő medicus Pesten, s ki tudja már valamennyit. Így a férjnek is volt már asszonyán kérkedve szidni valója: kíváncsára annyi aranyat költ a Fánikra és Nesztikre, mint egy Kurfürst a babáira, ő, aki Ilsén kívül nőt nem érint.

Hét vagy nyolcz éven átal ennél súlyosabb panasz ritkán esett; csak hogy Erzsébet forró vére mind-keservesebben tűrte a nyugodalmat mindennapokat. Magyar hazája előmozdításával törődve, hosszabb időre Pestre költözött, s a Széchenyi István és Wesselényi Miklós lelkesítette reformer ifjúsággal foglalatalkodott. A conservatív férjnek ez mindinkább zokon esett, úgyszintén feleségének barátsága a két democratisálódó aristocratával. Már nem látá oly példamutatónak s megőrzendőnek imádott istennéje olimpusi szabadságát, mint egybekelésök idején.

Hogy a Kramovban vagy Pesten tartózkodás dilemmáját megoldaná, 1830-ban egész családját európai körutazásra vivé, majdnem egy teljes esztendőre. Bejárták Németföldet, Angliát, Franczot, Italiát.

Az után mégis haza kelle térniök. 1831-ben Maxim 60 éves vala, Elza 36. S akkor lángolt fel a báró féltékenysége, mikor már hamvad a parázs.

A báróné látogatásait a vigaszra, vagy más segítségre szoruló jobbágyoknál - amit az asszony éppen az urától tanult - Zedlitz úgy tekinté: titkos szerelmi találkák izmos paraszt legényekkel. Talán önnön erejének apadása, s nem asszonyának viselkedése készteté ez állandósuló gyanúra. Ha éjjel az ablak alatt zörgött a fű: most mászik be Ilséhez a parádés kocsis. Ha több járás-kelést hallott: egyszerre egy már nem is elég a telhetetlennek s elképzelé, ahogy felesége ágyánál sorba állanak s váltják egymást. Gyötrő káprázatok ezek, Zedlitz már aludni sem tudott, csak a foghyhatatlan szeretőket számlálta,

Egy kiérdemesült ökorhajcsár, hetven-egynehány éves, félig béna, már mozdulni alig bírt, ágyhoz kötődött. Mert senkije sem élt, Zedlitzné naponta többször bejárt hozzá, etette, tisztába tette, mint a csecsemőt. S a férj, bekukkantva, látta, hogy neje a takaratlan, meztelen férfit az ágyban dédelgeti.

A báró, mikor az asszony eltávozott, izgatottan berontott az öreghez:

- Feleségem szeretkezik magával?

„Liebelt meine Frau mit ihnen?” S a vén, aki félig süket is volt, olyasmit érthetett: „Lieb ist meine Frau zu ihnen?” Azt hitte, hogy a cselédjeihez mindeddig oly emberséges földesúr ellenőrizni akarja az ápolást. S az öregember, örvendvén, hogy édes úrnőjének gondoskodását legalább egy jó bizonyítvánnyal viszonyozhatja, bénaságától telhetőleg bólogatott, még nevetett is:

- Ja ja jaaa!

Zedlitz kitámolygott. Kasznárjával, bizalmasával közlé: Ílyen a szolga fajzat, ez a hálája, hogy jó urának asszonyát elszereti; a kíméletes urat annyira pipogyának nézi, hogy gyalázatát szemébe meri mondani, még ki is neveti. A kasznár ismerte gazdájának efajta képzelgését, mégse merészt ellene szólni, hiszen akkor ő is egy követ fű a kígyókkal.

Mindez 1831. esztendő márcziusának 25-ikén történt. A kastély előtt állott a bárói címeres batár, s két ló befogva. Ma az egész család, mind a négyen Kramovból egy másik birtokukra, Klebiczbe látogatnak.

A báró visszaparancsolta fiát és leányát. Fárasztó lesz az utazás, vihar is készül, a gyerekek maradjanak otthon.

Kocsis sem kell, az úr fog hajtani. Csak ketten ülnek a batárba, Maxim és Elza.

Nem csak az emberekre, a bárónénak az állatokra is gondja vala. Az egyik ló füle tályogos.

Kért az urától kenőcsöt a ló fülére.

Max odaadja a tele tégelt s a kenő lúdtollat. Eliz leszáll, keni a sebet; a kenőcs csíp, a ló megrándul, a másakra is átragad a „bántanak, fussunk innen”.

A súlyos batár előre-gördül; mire az emberek odarohannak, a nő holtan fekszik alatta.

Baleset volt, vagy a féltékeny férfi tette: nem világolt ki soha. A szép asszonynak egy sikolyát sem hallották, így távozott e világból Lónyay Erzsébet, akibe szerelmesedtek diplomatak és aristokraták Madridtól Moszkváig, Kopenhágától Konstantinápolyig.

A férj soha se gyógyúlt ki bánatából, soha se nősült újra. S három év múlva utána halt szerelmesének. Mikor közeledni érte halálát, a kramovi parkban szobrot emeltetett: Elise hű portraitja, szárnyakkal; talapzatán egyetlen szó: „Psyché”. Mert így szokták becézni övéi.

Itt abba is hagyhatnám. De még elmondom, mi lett két gyermekökkel.

A cseh báró osztráknak képezte őket, német ajkú s a császárhoz hű alatt valóknak. És negyvennyolczas magyar lett mindkettő.

A kisebbik, Mária, szabadságharcunkat végig szolgálta: honvéd mozgó kórházban ápolónő volt. Itt ösmerkedett össze későbbi urával, Czóbel Endre szabolcsi birtokossal. E napokban mindketten Pesten az én vendégeim; ezen emlékezésem anyagának nagyobb részét tőlök tudom, s ők kontrollálják, ha valót írtam-e. Mária baronesse nem engedélyezé, hogy szeretett emlékü szüleinek képén hellyel-közzel retusht alkalmazzak: mondá, a Hold is feltjaival együtt ragyog. - Most écczaka, míg e sorokat jegyzem, a szomszéd szobában alszanak, s a vékony üveg-ajtón át hallom Bandi barátom fel-fel-horkanását, s a Nagyságos Asszony kedves szuszogását.

Miksa élete, mint egy Jókai regény; ezennel tálczán kínálom thema gyanánt a mi nagy elbeszélőnknek. Császári katonatiszt volt, 48-ban Magyarországra szökött, báró Zedlay Miksa

néven Komáromban Klapka segédtisztje lett. A világosi fegyverletétel után a halálra ítélték listáján szerepelt, de még idején Törökországba menekült. Nehány év múltán Abyssiniában találjuk, Axuínban a Negus bizalmas embereként magyar ménest próbált tenyészteni, s ezzel az afrikai országot felvirágoztatni. Terve inkább álmodozásból, mint lehetőségből szöve, nem sikerülhetett. Később Canadában az első magyar földműves colonia alapítója; de nem akart vezetője lenni, egyszerű kétkezi munkás tagja maradt. Az 1860-as években az éjszaki erdőkbe felfedező útra indult, azóta nem jó levél tőle; de a colonia tagjai azt írják, hogy küld néha életjelet.

Lónyay Erzsébetről még annyit: barátjai mulattatására verseket írt, nem ritkán sikamlósakat. E költeményeket nem taglalhatom, mert mit sem olvashattam belőlök; leánya sem tudja, megőriztetnek-e valahol.

Emlegetik, mily kiváló tornász, lovar, vívó, úszó vala. Kis gyöngye szénczinegének látszott, de feketepárducz rugalmassága s ereje volt. Emlegetik sokféle kézfogását. Volt olyan kéznyújtása, mintha bársony kis czicza helyezkednék el. Tudott nedvesen tüzelő, gödör-szerű tenyeret férfi-kézbe simítani, szerelem-igérőt. Tudott baráti kezet szorítani: ne félj, veled vagyok. S néha e lány finom marok, ha büntetni kívánt, mint aczél kapocs zárult, hogy a csontok ropogtak.

Ha volna fehér liliom csokrom, nem az ő sírjára vinném. Helyezzünk gondolatban emlékjelére egy szál égő piros rózsát, ennyi megilleti.

UTÓSZÓ. 1971.

Az ismeretlen poetria tíz verse, teljes neve nélkül, „Psyche” jelzéssel, egy vegyes régi kézirat-kötegből bukkant elő 1964-ben. A további kutatás több eredményt hozott: 1970-ben talán egész oeuvre-je, továbbá neve és élettörténete újra napvilágra került.

SZÁRMAZÁSA ÉS GYERMEKKORA

Psyché, azaz Lónyay Erzsébet 1795 január 27-ikén, Nagylónyán született. Apja Lónyay János, egyik leggazdagabb birtokos nemese a hajdani Partiumnak; grófi, sőt volhiniai és moldaviai fejedelmi címet viselt, de rangjait csupán a hagyományra hivatkozva hordta, várispán és hetman őseire visszatekintve; a Habsburg uralkodók, Erdély bekebelezése után, e familiának csak nemességét ismerték el. A Lónyay család később lett gróf, majd egyik ága herceg. Psyché anyja egy cigánylány fattya, Nyíri Borcsa, kit az egyik Mailáth gróf saját gyermekének tekintett és örökbe fogadott, így lett belőle Mailáth Borbála grófnő; cigány részről állítólag Szindel cigánykirály leszármazottja, királykisasszony.

1789-ben történt, hogy a szittya fejedelem és a cigány királynő házasságot kötött. De nem csupán képzelt birodalmuknak éltek, más tartományaik is voltak: Lónyay János csillagász és asztrológus, Borcsa pedig a cimbalom, zongora s orgona művésznője, Czinka Panna szerű tünemény. Így hát nem csoda, hogy első lányuk Anna Urania Erato nevet kapott, a második pedig Erzsébet Mária Psyché lett: „Bolond Atyám hívott Psychének, Ez harmadik kereszt nevem...”

A Lónyay házaspár boldogan élt a hét-rétegű felleghben és szivárványban, amit a képzelt trón, a nem csak képzelt szerelem, a két feketehajú barna bőrű romni, a műkedvelő tudóskodás, a tanulatlan ösztönös zene, a várkastély, a nagybirtok adott. Rokonuk, Dessewffy József gróf, a kassai költő és politikus, legjobb barátjuk és tanácsadójuk; gyakran látogatták egymást. „Már tsets-szopó koromban ölben ringata S ezért gyakran le vala pisilve általam - írta róla Psyché, aki változatos és veszélyes életében mindig a Dessewffy rokonságnál talált óvó menedéket.

Történt, hogy az akkoriban leghíresebb cigány hegedűs, Bihari János, egy-két napig a nagylónyai görögkeleti pópa vendége volt. Aztán mind gyakrabban; Bihari és Lónyayné, a két cigány őstehetség, nagyon szeretett együtt muzsikálni. Ritka öröm és egyre sűrűbb családi veszekedés, harag, sírás, szótlanság.

1798-ban a primás megszöktette Borcsát; és az ekkor hároméves kisebbik leányt, a későbbi költőnőt is vitték. Miskolcra mentek, ahol Biharinak háza és rokonsága volt. De megélhetése nem; folyton vándorolni kellett, új családját elhagyva, Pesten, vidéken, külföldön hegedült, hol bandában, hol egyedül. Mind-ritkábban látogatott Miskolcra, aztán már csak pénzt küldött, azt is mind-gyérebben. Az apa a gyermeket követelte vissza, az anya pénze pereskedésre ment. Meg orvosra. Többnyire ágyban feküdt; a füstös kislányt a szomszéd Nagy cipész-mesterék etették, gondozták. 1801-ben Nyíri Borcsa meghalt, 32 évet élt.

„Hóltan nem is láttam Édes Anyámat” - írta Psyché tíz évvel később, levélben, a cipész unokájának, gyermekkori barátjának, Ungvárnémeti Tóth Lászlónak. - „De az ágyánál valék, a mikor vitték a ruháit, kis bútiorba kötték, ennyi maradt. Meg ennyi se, csak a puszta falak. Soha se láttam ennyire üres falakat, ott semmi volt, fel-foghatod? Tölték-ki az ágyat, az ő hültt helyit, és tsikorgott, dörgött. Hat esztendőse valék, de úgy emlékezem, hogy éppen mostan történik, érted-e, az olta folyvást ez történik.”

SERDÜLŐKORA

Az egyedül maradt Psychét a Bihari rokonság vette magához, a világmentő öreg oláhcsigány Miskóczi Tódor. Az apa már nem kérte vissza gyermekét: évek óta úton volt a nyugati országokban; ott újra nősült, második felesége Charlotte Neipperg-Montenuovo grófnő, akitől két fia született, Pál és Gábor. Vagy ahogy Psyché becézte őket, Palcsó és Gabó.

A kislány gyámja, Dessewffy, úgy intézkedett, hogy a regensburgi dominikána apácák Sienai Szent Katalinról nevezett leánynevelő intézetébe irassék, melyet javarészt magyar főúri családok tartottak fenn, s ahol a Lónyay familiának alapítványi helye volt. De négy évbe telt, míg a gyermeket a távoli, bajorországi zárdába vitték. Addig Tódor cigányéknál és Nagy György vargáéknál nevelkedett, s gyerekkori barátja és első szerelme, Ungvárnémeti Tóth László tanította írni-olvasni. Erről az időről később mindkettőnek költészete és prózája megemlékezik, bőségesen és szenvedélyesen.

A leendő költőnő, mingyárt kezdetben, az élet bonyolult gazdagságát-szegénységét tapasztalhatta: cigány és iparos nevelői a közéjük csöppent grófkisasszonnyal oly gyengéden bántak, mint később senki; utána kegyetlen ellentét volt a német főúri zárdaszigorúsága. 1804-től 1807-ig élt a kolostorban, aztán apja Nagylónyára visszahozta.

Csak néhány hónapig élhetett újra szülőfalujában. Apját szélütés érte, s mikor napok múlva eszméletre tért, más emberré változott: dühöngött, ki akarta irtani családját. Ő, a kozák atamán, lekasabolja ezt a sok németet - Legidősebb leánya, Anna, ekkor már gróf Haller Ágoston tályai birtokos felesége; a gyermekek oda menekültek; az osztrák hitves pedig szüleihez Bécsbe visszatért. Lónyay János elborult elmével meghalt 1810-ben, 55 éves korában.

A költőnő első versei 1808-ban, Tállyán, Halleréknál keletkeztek; tizenhárom esztendőse volt ekkor. Kezdeti poézisével berepüli zsenge életét: Dajkálkodása Gabó testvéröccse mellett. Flörtje Csizmazia Isti-Pisti diák-fiúval. Francia nyelvtanulás, több rokonlánnyal együtt, egy sárospataki magán-iskolában, Novák Luca kisasszonynál, aki magát állítólagos francia ősei után Lucie Dupuy-nek nevezte. S az apjával újra felvett levél-kapcsolat; úgy érzi, hogy a szerencsétlent gyermekei magára-hagyták, elárulták. Szüzességének korai elvesztése, testvérnénjének urával, Haller Gastonnal: „Sír a bimbó rósa, Sírj, bimbó rósa.” S néhány hónap múlva megénekel egy elhajtott magzatot: „...sohse volt, Álmodád, semmi se volt...”

Vagy mégis volt? „Gaston Sógorom vevé-el makulátlanságom, ő követett-el rajtam incestust többszer is, és hasamat veré, támada olly abortusom, csak nem magam is véle mentem, s az olta vérzésim vadnak.” Sógorára vádaskodik a napló-feljegyzésben, de versei önmagát mutatják a történetek igazi okozójának. Olvashatjuk gyermeki irigy dühöngését nénje ellen, akinek mindenből több és jobb jut, mint önek. S a férjet a Bibliából oktatja: Jákob megszerezte Lea mellé Rákhelt szebb s jobb második párjának - írja az „Akrostichon”-ban, hol a versfejek, vagyis a strófa-kezdő-betűk a „Gaston” nevet adják; s utána „psz”: vagy titoktartásra intés, vagy valószínűbben a Psyché szó kezdete. - Melyik tehet a történetekről, a harminc éven felüli sógor, vagy a tizennégy esztendőse leánygyermek? A kislány üldözte szívósan a férfit, s az csak akkor nyúlt hozzá, mikor azt hitte, hogy felesége belehal az első szülésbe - így beszéli el Psyché „Az oklatan” című históriában.

ELSŐ KÖLTŐI SIKERE

Így lett a gyermekből érett nő és költő. Kezdeti sikereit az idős mestereknél, Dessewffyniél és Kazinczynál aratta, elbájolódtak a furcsa koraérett poetriától, s nem fukarkodtak a dicséretekkel. „Dessevffi József bátyám egy dallomat ditséré, úgy mond ebből egy piczinke hölgy érintése, meleg lehellése még száz évek múlván is éreztetni fog.”

Kazinczy két költeményt ajándékozott Psychének. Egyikben ihletőjeként ünnepli, szinte látjuk elragadtatott mosolyát:

AZ ÉN SUGALLÓM.

Az a kis lányka, kit nekem,
Hogy verseim sugallaná,
Társúl a Músa rendele,
Egy csíntalan, dévaj gyerek.
Epéje nincs, de gondolatlan;
Jámbor s szelíd, de nagy bohó;
Enyhíteni kész a szenvedőt,
Az ártatlant kész védeni,
Ha bár saját vesztével is.
De néha rá jön a gonosz szél,
Elkapja egy pajkos gondolat,
Nem bír magával, egyre sért
Barátot és patvarkodót.
És hogy ne fájjon a döfés,
S enyhüljön a seb, mellyet ejte,
Nevetve pattantja el nyilát!
S zománcz fogsort látat vele,
És a legbájosb ajkakát.
S ezek miatt a vett döfést
Patvarkodója, mint barátja
Békével és nevetve tűri,
S a vett döfésnek még örül,
S csókolja a szép szelid kezét.

Nem illy szelíd az ő keze,
Ha a félbolond s a félkoska
Dagállyal járúl ő elébe.
Öl akkor és nem sért, nyila.
Nevet, mert ő szeret nevetni,
Illyenkor is, de megvetéssel,
Hogy jobban sújtson a csapás;
S örülve, hogy haragja nektek
Kedvét nyilván jelentheti,
Kiknek virágait nyújtogatta.

A másik költeményben a mester szól a tanítványhoz, Kazinczy igényesebb verselésre buzdítja a kezdő költőnt. A vers első felében ironikusan ajánlgatja a szokványos gajdolást, mellyel népszerűséget szerezhet az újtól idegenkedőknél. De ha nem törekszik olcsó sikerre, inkább a Ráday Gedeontól kezdeményezett rímes-mértékes nyugateurópai verselés, a hím- és nő-rímek franciás váltakozása visz a Parnasszusra:

MÚSÁMHOZ.

Leányka, dalt! de ne mint eddig dallál.
Becsületet azzal sokat nem vallál.
Gajdoj ha kell, de úgy, hogy mindenek,
Tudósok és tudóskák értsenek.

Nem élünk Athenásban, nem Romában,
Mit dúdolsz hát görög s deák schemában?
Az a külszín, hidd el, csak fosculus;
Parturiunt, s lesz ridiculus mus.

Szólj igazat: te is vágysz tetszeni;
Költőink közt szeretnél fényleni.
Akard s megvan. Légy újra az, a mi voltál,
Szój a szerint, miként régebben szóltál.
Új szót ne gyárts, az ókat ne keresd,
A francziát, a dájcsot ne kövesd.
Beszédednek adj bájt, adj könnyűséget,
Adj rendidnek hasonló hangú véget.
Kap a manó, nem más, a verseken,
Ha nehezek, s rím nem cseng végeken.

De te pirúlsz megfutni a könnyű pályát,
Hol X szedett koszorújába - zsályát.
Jó; verd tehát bilincsekre magad.
S a verselés dühe ha megragad,
Zsongásidban vedd Rádayt vezérnek.
Mérd a mit az olasz, francz, német mérnek.
Cserélj nehéz és könnyű tagokat,
A rímekben nő s hím hangzásokat.
Így lesz neved, Músácskám, a Parnasszon -
Őrülj neki - Tekintetes tudós kisasszony.

A nagy pártfogók és bölcs oktatók aligha sejtették, Psyché mennyi gúnnnyal raktározta emlékezetébe a kitüntető bókok és csókok özönét, a megszedült vén kappanok ugrálását - míg ő a természetes ifjú Jozsókat és Mikákat ugrálta körül, ugyanoly szédülten.

BOLYONGÁS ÉVEI

Psychének a fiatal legények iránti serdülőkori nimfomániáját az első szerető, Gaston, megsokallta. „Im-már Sógorom is ohajttya távozásom, az ifiak miatt, mert nem ő az egyetlen a világon.” És testvér-nénje szabadulni kívánt a másod-feleségtől. Útnak indítják a dominikánák leány nevelő intézetébe Regensburgba, ahol már töltött néhány kegyetlen évet. 1812 decemberében utazni kell, bele a viharos, hótörleszos télbe, a tavaszt sem várhatja meg. A kolostort raboskodásnak tekinti, nem örömet indul, tele dühvel Gaston iránt; a szorongva

tűrő és kisfiához menekülő Ninont inkább megérti, nénje elleni régi haragja s irigysége szánalomra változott.

Bécsben az utat megszakította, Neipperg-Montenuovo gróféknál, mostoha-anyja szüleinél néhány napot töltött. A tizennyolc éves sötét keleti szépség halmozta a hirtelen hódításokat, csodájára jártak; többek közt ekkor ismerkedett meg későbbi férjével, Maximilian Freiherr von Zedlitz sziléziai földbirtokossal, aki rögtön egy életre rabja lett. Negyvenkét éves, kissé sánta, külön ember, dilettáns tudós; Psychét az apjára emlékezteti.

1813 elején megérkezett a bajorországi zárdába. Belül csend, fegyelem, ima, tanulás, pontosan beosztott idő; kinn tombolt a történelem. A francia forradalom utókora volt ez, Napoleon erőszakának és lefoszlásának ideje, a bécsi Habsburg trón megaláztatása; öröknek látszott eszmék, alkotmányok, uralmak, kasztok szinte megolvadtan örvénylettek. Részben a kor szellem sodrában, részben a kolostori szigor kontrájaként, a fiatal költőnőt anarchikus lázongás feszítette. A „Tarantellá”-ban tombol a nő-emancipáció szenvedélyes igénye: nem kell neki vallás, költészet, erkölcs, anyasors, becsület, csak cigányosan szabad élet! Az intézetben úgy él, „mint matska a zsákban”. Levélben kéri rajongóját, Zedlitzet, hogy szabadítsa meg innét, s meg fogja hálálni.

Nem kért hiába. A „Boeotische Schweine” nevű víg kompánia néhány tagja, köztük Zedlitz, megjelent a kolostor falai alatt, és kérte az ifjú komteszt. A szándék tisztességes, a hölgy a Freiherr menyasszonya; a zárda-főnöknő mégsem akarta kiszolgáltatni őt a Boeotiai Disznóknak, csak akkor engedett, mikor az egyházi felettesek beavatkozásával fenyegették.

A kis kompánia, alapszabályainak megfelelően, s a novicia megszőktetését ünnepeelve, néhány hónapra gond és cél nélkül utazni ment. Meglátogatták Goethét, és - anélkül, hogy személyét s jelentőségét ismerték volna, csak véletlenül - Hölderlint. S a költőnőre, aki sose kereste az érvényesülést, a világnagyság elriasztón, s a szegény ismeretlen örült a rejtve fénylő lélekként hatott.

Nyár végén a vándor baráti társaság Bécsbe visszatért. Zedlitz, aki szíve hölgyét Regensburg klostromából kimenekítette, Bécsben a Theresiana leánynevelőbe adta, maga pedig haza-utazott falura, hogy tervezett házasságához a hatalmas családfő engedelmét kérje.

A Theresiana nem volt oly szigorú intézmény, mint a Santa Catharina, s a növendék naponta pár órát Neippergékénél tölthetett. Itt az öreg Grossmutti, Neippergné Rosa Liechtenstein hercegnő - a második Lónyayné anyja, Palkó és Gabó nagyanyja - élni s nevetni szerető matróna, kitűnően mulatott Psyché furcsa ötletein, csúfolódásain, őt magához vette társalkodó nőnek, udvari bohócnak. Psyché hódításai s a miatta kerekedett lovagias ügyek válások, botrányok akkora port kavartak, hogy a Theresiana és a Zedlitz rokonság nem vállalta őt tovább; a leány nem tehetett mást, mint hogy vőlegényével szakított s a Grossmuttihoz költözött. Mikor egy kamasz Lothringen főherceg szerette volna feleségül venni, mint szélhámosnőt kiutasították a székvárosból.

Ekkoriban halt meg pártfogója, az öreg hercegnő, s Neippergékénél nem lehetett maradása; Brunswick grófék fogadták be a kiutasítottat, a hatósággal dacolva. Elise nehéz helyzetbe jutott; versben, „Levél Cousinomnak Újhelre”, pénzt kért unokatestvéréől s szeretőjétől, Mailáth Jozsótól. A kértnél többet kapott, de nem Jozsó, hanem Haller Kriszta küldte, akit a hívséges Bözse távollétében József elvett feleségül.

Ráadásul a hívséges Bözse teherben volt, életében másodszor. Elhagyta Bécset, a világ szeme és szája elől Thurzó Ferenc árvamegyei főispán diszkrét oltalmába menekült, Námesztóra, a Magura erdejébe. Itt szülte meg magzatát, akiről azt sem tudta meg soha, fiú volt-e vagy lány, a diszkrét főispán oly gyorsan gondoskodott, hogy a gyermeket nyomtalanul elpusztítsák, ne szálljon szégyen az előkelő atyafiságra.

E borzalomról senki sem értesült, emlékét csak Psyché hosszú verse őrzi: „Epistola ennen magamhoz”. S utána egy rövidebb vers, Jozsó és Kriszta kisfiának születésére. Krisztinához szól, benne semmi harag, se szemrehányás, csak kísérteties zokogás: neked van, nekem nincs.

A titkos szülés s a gyermek-ölés a lénye gyökeréig megrendítette; mindaddig csaknem gondtalanul könnyed poézisébe ezentúl valami árnyék vegyül. Verseinek hangja, ez esemény előtt és után, szokatlanul komor. „Ne rázd a tsonattyaimat” - szól önmagához.

„Félek, hogy újra táncolok.” Ez be is következett. Mintha mi sem történt volna, megint röpke szerelmekben, mulatozásban, olykor nyomorúságban sodródott ide-oda, főleg Kassa környékén, Dessewffy grófék közelében, akik botrányainak következményeitől megoltalmazták.

HÁZASSÁGA, IRODALMI TERVEI, HALÁLA

1816 elején újra találkozott egykori vőlegényével, Max Zedlitz báróval. A tekintélyes Zedlitz vénék, kik a könnyelmű grófnővel kötendő frigyét ellenezték, ekkor már nem éltek. Júliusban Max és Ilse egybekelt, s birtokba vette a cseh-sziléziai Kramówban a Zedlitz-rezidenciát.

Életében először, a költőnőre nyugodt, biztonságos esztendők köszöntöttek. Maxnak két utódot szült, a kis Maxot és Mariet. De a verselést abbahagyta, a békés hétköznapiak nem inspirálták. 1816-tól 24-ig, leveleken és kisjegyzeteken kívül, talán nem is írt egyebet, mint 1820-ban, gyermekkori társának, Ungvárnémeti Tóthnak hirtelen halála után, rá-emlékezését.

1824-ben mozdult ki először hosszabb időre a néki oly ellenszenves békés jómódból. Pár hónapot Pesten töltött, s a következő években mind több időt szánt Magyarországra; rokon-szenve és erszénye a magyar reform-mozgalmat támogatta, irodalomban és társadalomban egyaránt.

Ekkor kezdett ismét verseket írni. Többnyire csak ötleteket négy sorban, tömör, egyszerű, öreges vázlatokat, bár még csak harmincas éveit taposta. Verseinek közlése foglalkoztatta, de inkább negative, hiszen úgys csupán felháborodást keltene.

1828-29 fordulóján két tucat leánykori zsengejét megküldte, vagy át-nyújtotta Toldy Ferencnek, ítéletét kérve. Hamarosan visszakapta, némelyik kézirat-lapra Toldy piros tintával bírálatot jegyzett, olyik hosszúra nyúlt s a hátlaapon is folytatódik. A megjegyzések a következők:

„Séta lovaglás.” - Az ifjú lovasok hajnali lengé vonulása álomi szép. De az után a tumultuosus jelenet durván kizökkentő.

„Klavier Studium.” - Ez jobb. Csak ez is valamiképen goromba, mint egy hollandus festmény; több itáliai simaságot, finomságot!

„Dall.” - „Ha feléd gondolok, harmatos a testem.” Tudja-e Nagys. Bároné, ez mily associatiót kelt menthetetlenül? (Utána Psyché kézírása:) Hogy ne, sz azért írtam.

„Az oklatan.” - Törvényszéki vádirat, nem poema.

„Die taube Priorissa.” - Egy magyar honleány miért ír német verset? Ámbátor ez németül is csak egy derber Witz, kein Gedicht.

„Sáros-Pataki polgár leány.” - A diákok nótás könyveiben voltak ily hunczfut rigmusok, ez előtt ötven évvel. Már ezen túl vagyunk.

„Levél Cousinomnak Ujhelre.” - E vers se milyen nyelven sincs. Kezdeté, a szuszogás s herébe rúgás, talán nyírségi cigány idióma, mikor jól felöntöttek a garatra. Folytatódik németül, de keverve francziával és olasszal. S hogy tovább mely nyelven szól, azt már a pünkössti tüzes nyelvek se tudják. Scandal: ilyen szó nincsen. Latinul scandalum, németül Skandal, francziául scandale, spanyolul escandalo, sat. Magyarul - botrány. Nem folytatom. (Psyché kézírása:) the scandal, ánglus.

„Egy lovász fiúhoz.” - Megfejtethetlen rebus. De szerencsére!

„Leány kéz.” - Csilllogva kezdődik. De a „czukher pratzni” Bessenyei korába illő.

„Ius ultimae noctis.” - A borzalmak kihegyezését olykor a mi nagyreményű ifjú Vörösmartynk is túlságba hajtja. Ám ennyire még sem. S..g, és hasonló szavak: még Csokonainál is ízetlenségek; azóta fejlődünk!

„Két familiaris portrait.” - Végre valahára igaz érzemény; a szülők iránti tisztelet és szeretet. Csak ne hemzsegne mesterkedő túlzásoktól, tekerintményektől.

„Epistola ennen magamhoz.” - Ez még lehet jó költemény, csak átalakításra szorúl. Ne legyen személyi vallomás, mert így durva és nyers. A fő személy legyen egy teherbe esett egyszerű paraszt leány, a ki önnön hibáján kívül meggyaláztatott; így irandó, de több részvéttel, érzékenyen, nem ily kegyetlenül. „Gyász orgonája búgó szél” sat., a csecsemő sír nélküli sírjának ábrázolata: bombasticus ugyan, de felemelő. Hanem a fához vert pólyás: lesújtó s tűrhetetlen. - Erre Nagys. Bároné felsikolt: De hiszen így történt, így igaz! Tehát a költészetben hazudnia kell? - Nem, a költészetben nem kell hazudni, nem is szabad; hanem a realitást az idealissal harmoniába rendezni. Hogy az Ön nyelvén szóljak: Mondjuk, kimegyek a closetra s elvégzem szükségemet; és az eredményt nem ajánlhatom fel költészetként, pedig valóság. Vagy más példát mondok: Nyolcz óra hosszat aluszom és egy-folytában hortyogok, „krr-hrr” ezer egynehányszor egymás után. Ha egy poeta ott van s türelmesen jegyzi minden krr-hrr hangomat: valóságot ír, még sem fogja végig olvasni senki. De ha valamely virgoncz ifjú lantosunk, Czuczor, Garay, vagy más, a hortyogásomról gúnyverset farag, ílyetén formán:

Estétől reggelig vala
Hogy a rút Schedel horkola.
Torkában hersegett a gége
Rezgett sárgás bajusza vége...

- s így tovább, de jobban; én nem vagyok költő. Úgy-e bár, ez is valóság, minden hamisítás nélkül? Csak a költészetnek megfelelő alakra idomítva! Ezt szívlelje meg Nagys. Bároné, esedezve kérem.

„Krátky.” - „Nagy becsednek játszani kedves az én kecsemmel.” Ngs. Bároné ezt a konyhán danoló Marcsától tanulta. Alig ha érti, mit írt.

„Venus és Mars.” - Erre már nem tudok mit szólni. Tisztelt barátjait irigyelem.

„Válasz Josónak.” - Semminő magas érzés. E költeményben a bájos fiatalok úgy huzakodnak, forognak, mint az ebek a Stadtparkban; ez nem szerelem, legfeljebb szerelmi éhszomj. Semmi emberség, mennyi állatiság - miért?

„Az én Daemonom.” - Hiszek Önnek. Ha messziről nézem a szép hölgyet: isteni alak. Ha megcsókolom: érzem a szagát, látom bőrének porusait. A Bároné mindent közelre hoz, talán igaza van, de én még nem tudok belé törődni, hogy közelről ilyen rútak vagyunk. - Óh szent

Poesis, nyugtass meg, hogy igaz kép, melyet távlatban látok, érzemények s eszmények ünnepi díszében! S a közéről látott porus-szerkezet, anyajegy és ragya, ámbár valóság, még is csak részlet, mely elvész az egésznek pompájában!

Ezek Toldy pirostintás glosszái a kézirat-íveken. S a levele:

„Pesten, 1829. esztendő I. hó 7-dikén.

Kedves és tisztelve szeretett Báróné!

Megkövetem, mert költészetéről több rosszat írtam, mint jót. Higgye meg, ha silánynak itélném, nem beszélnék így sokat - akkor minek - s elintézném egy udvarias bókkal: lyrája kedves házi multság, de publicum elibe nem való; vagy más e félével. De nem így van; lyrája megrázott. Kétségkívül, van benne szikra. Sőt több: tűz. Olyan tűzvész, mely felperzseli a hajlékokat, s csak hamvat s omladékot hágy dúlása nyomán. Sajnálatosan, nem az a tűz, mely szeliden lángol a tetők alatt, melenget, eledelt készít, a család, a haza, az emberiség javára. Óh ha ezen tüzet reménylhetném a Ngs. Bárónétól! Könyörögve kérem, genialitását domesticálja, s én leszek legboldogabb olvasója. Ha létre hozná a talentumához méltó műveit, örvidenék, ha köz kézre én bocsájthatnám. Azt, mi eddig készült - bizonyynyal megérti Ngs. Báróné - nem közölhetem, ha nem akarok rosszat Önnek és magamnak; ha a törvénnyel, a templommal, az álladalommal szembe szegülni nem látjuk sem lehetőségét, sem értelmét.

Példátlan egy asszony költőnél így nyilvános gyónás, és (bocsásson meg, ezt nem én mondom, de általan ezt mondanák) szemérmertlenség. Nem egy előkelő úrnő finom beszéde. Ha csak abban nem, hogy honunk állapota iránt ugyan oly hideg, mint aristocratiáknak majd teljes egésze. Már mint a verseiben; mert hiszen az életében nyoma sincs e közönynek, ismerjük gyakori adományait; nem csak ád, hanem ésszel ád, jól megnézi, hová, mikor, mennyit. S Ön, a ki segélyeivel áldozatos, költészetében még sem gyújt a haza oltárán egy gyertyácskát sem, a mikor költőink ez oltárra szívöket s mindenöket vetik.

Bocsássa meg az őszinte versek költő asszonya, hogy én is, a kötelező illedelem határán túl is, őszinte voltam. Ngs. Bárónét leboruló hódolattal tiszteli Toldy Ferencz.

P. S. - Orthographiánk fejlődését is ajánlnám Báróné Asszonyom Figyelmébe. Róla, tőle, s nem rúla, túle; gyertya, s nem gyortya; térd, s nem térgy, sat. Csekélység, könnyen megtanulhatja, ha arra érdemesíti.”

Toldy idegenkedő, bár részben értő kritikájára Psyché versben válaszolt. Hiányzik válaszából mindaz a méltatlankodás, lesújtottság, sértett becsület, védekező harag, mit efajta bírálat kiváltani szokott. Felelete udvarias, de a címzetthez és önmagához egyformán kíméletlen.

Halála előtt néhány héttel Kramówból küldte néhány új versét Fáy Andrásnak Fótra, nyugateurópai családi körutazásán írottakat. A levél dátuma 1831. február 28. „A hogy korosodom, különködésem tám fogyatkozik, még sem tudom, néha is lészen-é koszorúzott halott belőlem a magyar Pantheonban, mit jövendöl Fáy Uram? Csak kevés verset írtam, de dolgoztam én majd mindeniken hetekig, valahány szó Nebentonjaira vigyázzván, mint valamely Anglius Poeta. Lehetőleg nem a conventionalis szót írom, hanem a több felé reflectálót, ezért azt hiszik, suta vagyok, mellé ver a beszédem. Hányszor figyelmeztetnek: tudom-é, hogy ez vagy az a sorom olyant mit is jelent, a mire gondolni nem illő. Talám azt hiszik, hogy a mit a nő beszédje mond, ugyan akkor ugyan azt mondja szeme villanása, nyaka tartása, szája széle, hajfürtiből figyelő füle; Fáy Uram bővön tapasztalá, ímez miként vagyon; egyik se hazudság, csak külön külön kell felfogni valamennyit. S ha a költői foglalatosság annyiban áll, hogy gégéből fúva gurgulyázni kelletik a sententiát, mint templomban a cantornak, halálos komollyan és egy értelemben: akkor feminából valóban soha nem lehet e fajta állat...”

Utolsó ráánkmaradt írása ez a költőnői vallomás. Halálos balesetét, vagy férje általi meggyilkoltatását elbeszélte Achátz Márton (élt 1811-1898), víz-szabályzó mérnök és műkedvelő író, Jókai barátja. A költőnőt férjének lovai és kocsikerekei gázolták halálra, 1831 március 25-ikén, harminchatodik életévében.

PSYCHÉ ÍRÁSMÓDJÁRÓL

Lónyay Erzsébet szeszélyes és következetlen írásmódját e könyvben átvettük; a kor többi szerzőiét is; az akkori ortográfia még nem volt egységes.

Azonban elhagytuk a hajdanában szokásos sok hiányjelet (a', 's, stb.) és némelyik összetett mássalhangzó kétszeres írását (pl. aszszony, moczczan). Psyché szavaihoz és mondataihoz sajátos írásmódja is szervesen tartozik; hangzása, de néha jelentése is megváltozna mai helyesírásban. Élete során ortográfiája sokat változott; a ts-t később cs-re, a tz-t cz-re cserélte; élete utolsó éveiben helyesírása alig tér el kortársaiétól. Beszédének, az ódon írásmód és fogalmazás ellenére, teljes közelsége, személyes jelenléte van. Érezzük lehelletét, melegét, érintését. Hangja árnyalatai közt megvan még az a kislányos sikoltás is (Szedgyünk tseresnyét, bor pirosat, chérie!), mely a fiú jelenlétében, de a fiút a játékból látszólag kihagyva hangzik - ahogy Toldalagi Pál kis remekműve, a Fiatal lány című medaillon rögzíti ezt a röppenő tüne-
ményt:

Társnőjét hívja és a hangja
madárszerű: félig sikoly,
félig ének. Az őstermészet
időtelen dalaiból

valami, ami be nem végzett,
félig kész, s örökké való;
valami nyers és csillogó.
Érezni a gyönyörűséget,

ami ezen a fiatal
női testen átfut. A dallam
hív, csábít, eped és akar
és mindenképpen halhatatlan.

.oOo.